

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Karolína Vacková

Jan Hus jako náboženský myslitel a reformátor

Olomouc 2018

Vedoucí práce: PhDr. Petr Zima, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem řádně uvedla všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Štěpánově dne 18. 6. 2018

Bc. Karolína Vacková

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Petru Zimovi, Ph.D. za návrh tématu mé diplomové práce a za to, že jsem se na něj mohla kdykoliv obrátit, když jsem se cítila ztracená. Jak v souvislosti s touto prací, tak v období celého mého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 VE STRUČNOSTI O HUSOVĚ ŽIVOTĚ	6
2 PŘEDCHŮDCI MISTRA JANA HUSA	10
2.1 Konrád Waldhauser.....	10
2.2 Jan Milíč z Kroměříže	12
2.3 Matěj z Janova	14
2.4 Vojtěch Raňků z Ježova	16
2.5 Tomáš ze Štítného	17
2.6 John Wycliff	19
3 HUSOVO CHÁPÁNÍ VÍRY A NÁBOŽENSKÉ MORÁLKY	22
3.1 Vymezení pojmu víra, morálka a náboženská morálka	22
3.1.1 Víra.....	22
3.1.2 Morálka.....	23
3.1.3 Náboženská morálka	24
3.2 Husovo chápání víry	26
3.3 Husovo chápání náboženské morálky	31
4 HUSOVO CHÁPÁNÍ CÍRKVE.....	40
4.1 Krize církve ve 14. století.....	40
4.2 Traktát O církvi.....	43
4.2.1 Výklad Husových myšlenek	45
5 INTERPRETACE HUSOVA DÍLA V ČESKÉM NÁBOŽENSKÉM A FILOSOFICKÉM MYŠLENÍ.....	57
5.1 Jan Hus od jeho smrti do konce 19. století.....	57
5.2 Jan Hus ve 20. století.....	63
6 VYUŽITÍ TÉMATU VE VÝUCE VÝCHOVY K OBČANSTVÍ A OBČANSKÉHO A SPOLEČENSKOVĚDNÍHO ZÁKLADU	68
6.1 Vymezení předmětu Výchova k občanství v RVP ZV	68
6.2 Vymezení předmětu Občanský a společenskovední základ v RVP G.....	70
6.3 Specifika vzdělávacího oboru.....	71
6.4 Možnosti využití tématu Jan Hus.....	72
7 ZÁVĚR	75
POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE.....	76
ANOTACE.....	82
SEZNAM PŘÍLOH	84

ÚVOD

„Člověka si pamatují lidé jen jednu generaci, ale jeho skutky navěky.“

Japonské přísloví

V české historii existuje v porovnání se světovými mocnostmi jen hrstka osobností, jejichž sláva by dosáhla i za hranice naší vlasti. Mistr Jan Hus je však beze sporu jednou z nich. Jeho učení v Evropě probudilo bouři, jejíž důsledky setrvaly až do současnosti. O tom, že se jedná o postavu českých dějin stále aktuální, nás mohlo přesvědčit i šestisté výročí od jeho smrti. Vyšlo velké množství nových publikací, dokumentů, konaly se konference apod.

Co tedy ještě napsat, aniž by to ještě nebylo napsáno? Jaké stanovisko zaujmout, aniž by vám ho další autoři nevyvrátili?

V této diplomové práci se pokusíme obraz Husa zachytit jako reformátora církve a náboženského myslitele. Ve zkratce popíšeme jeho život a předchůdce, abychom se vzápětí mohli věnovat jeho postoji k víře, morálce a církvi. Ve třetí kapitole, která se těmto prvním dvěma tématům bude věnovat, si nejdříve tyto pojmy vymežíme a následně se pokusíme shrnout kazatelův postoj k nim, a to na základě rozboru jeho děl, zvláště *Dcerky: O poznání cesty pravé k spasení*. Čtvrtou kapitolu zaměříme na vymezení stavu církve v tamější době a Husově kritice na podkladu jeho spisů *O církvi* a *Knížek o svatokupectví*. Pátá kapitola se bude týkat interpretace Husova díla, respektive jeho postavy a odkazu, kde se pokusíme zachytit změny a rozdíly v postojích jednotlivých osobností v průběhu českých dějin. A vzhledem k tomu, že studujeme na pedagogické fakultě, zamyslíme se v poslední kapitole nad tím, jak by se dalo Husova tématu využít ve Výchově k občanství a v Občanském a společenskovědním základu.

Jedná se o velice obsáhlou látku, kterou se nám pravděpodobně v rozsahu diplomové práce nepodaří zcela obsáhnout. Proto si klademe za cíl napsat práci hlavně tak, aby svým čtenářům poskytla určitý přehled a vzbudila v nich zájem po studiu další literatury, které, jak jsme se na základě vlastní zkušenosti přesvědčili, je více než dostatek.

1 VE STRUČNOSTI O HUSOVĚ ŽIVOTĚ

Byť je osud tohoto světce všeobecně znám, nelze podle mého názoru o jeho učení mluvit, aniž by se alespoň částečně vykreslil jeho život a s ním spjaté historické souvislosti. Z tohoto důvodu si v úvodu této diplomové práce dovoluji uvolnit prostor krátkému shrnutí.

Mistr Jan Hus se pravděpodobně narodil kolem r. 1371 (novější publikace uvádí i r. 1369) v podšumavské vesničce Husinec za vlády „Otce vlasti“, krále a císaře Karla IV.¹ Z názvu reformátorova rodiště se pravděpodobně odvozuje i jeho příjmení, neboť se v dané době k vlastnímu jménu přidávaly přídomky jako ze Stříbra, Znojma apod. Některé publikace však spekulují o tom, že femininum „hus“, staročeský tvar slova „husa“, mohlo sloužit jako přezdívka vztahující se k nějaké zajímavé příhodě či situaci. Odkazují na skutečnost, že sám Hus o sobě mluvil jako o „huse připravené na pekáč.“²

Pocházel z velice chudých poměrů, na základě čehož se asi po ukončení základního vzdělávání na farní škole v Prachaticích rozhodl pro církevní kariéru a zapsal se na pražskou univerzitu. V roce 1393 zde získal titul bakalář, r. 1396 pak magistra svobodných umění. A jelikož chtěl dále působit na univerzitě a vystudovat teologickou fakultu, ani dva povinné roky na fakultě artistické pro něj nebyly překážkou. Na kněze byl nakonec vysvěcen r. 1400.³

Zimního semestru r. 1401-1402 přijal místo děkana fakulty svobodných umění a dalšího roku se stal prorektorem univerzity. 14. března 1402 se Hus na základě jmenování od Kříže Kramáře stal kazatelem v Betlémské kapli. Politické události, opětovné zajetí Václava IV. bratrem Zikmundem, nahrály k tomu, aby se toto místo stalo střediskem českých reformistů.⁴ „*V průběhu deseti roků, kdy Hus v Betlémské kapli působil, navázal přátelství s mnoha lidmi. Jeho pastýřská činnost zde byla mnohostranná a intenzivní. Obvykle držel dvě kázání v neděli a k tomu jedno až dvě kázání týdně na*

¹ BARTLOVÁ, Milena. *Pravda zvítězila: výtvarné umění a husitství 1380-1490*. Vydání první. Praha: Academia, 2015. s. 16. ISBN 978-80-200-2502-9.

² HAŠKOVEC, Vít, MÜLLER, Ondřej a TATÍČKOVÁ, Irena. *Galerie géniů, aneb, Kdo byl kdo: [200 osobností českých dějin: věda; politika; kultura]*. 3., opr. vyd. Praha: Albatros, 2005. 413 s. ISBN 80-00-01600-1.

³ SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Vydání první. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. 227 s. ISBN 978-80-7422-374-7.

⁴ CIGÁNEK, Václav. *S. M. Jan Hus: antiklerikál a katolický mučedník*. Vydání první. Olomouc: Václav S. Cigánek, 2016. 225 s. ISBN 978-80-270-0003-6.

*svátky světců. V postní době kázal denně, často dokonce dvakrát denně. Také v adventu se jeho kazatelská činnost zintenzivňovala.*⁵

Na jaře r. 1403 se na pražské univerzitě, která se dělila mezi čtveřici národů (český, polský, bavorský a saský), stal rektorem Walter Harasser, muž bavorského původu. Po jeho nástupu propukl spor o spisy Johna Wycliffa, jenž trval až od r. 1407 a jehož se Hus samozřejmě aktivně účastnil. R. 1408 spisy spolu s dalšími reformisty odmítl vydat do rukou arcibiskupa.

Stupňující se neshody na pražské univerzitě nenapomohl utiшит ani koncil v Pise 25. března 1409, který si dal za úkol vyřešit papežské schizma. Sám Václav IV. kvůli postoji k dvoj-papežství svolal v prosinci předcházejícího roku schůzi univerzity. Chtěl, aby zde čeští mistři vyvrátili námitky arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hazmburka a podpořili jeho neutralitu. Zástupci českého národa s Janem Husem tak učinili, ale setkali se s nesouhlasem ostatních národů a shromáždění se rozešlo bez závěrečného vyjádření. Nepříznivá situace pro české zástupce, vycházející z převahy Němců na univerzitě, vedla k tomu, že se začaly ozývat hlasy, včetně Jana Husa, požadující reformu univerzity.⁶

Celá situace vyústila ve vydání tzv. Dekretu kutnohorského Václavem IV. 18. ledna 1409, který prostřednictvím něj nařídil, aby „*bez všelikého odporu a zdráhání připustili národ český vším způsobem ke třem hlasům při veškerých poradách, soudech, zkouškách, volbách a jakýchkoli jiných jednáních řečené univerzity.*“⁷ Zatímco královi rádci ho vnímali jako možnost prosazení neutrality a čeští mistři jako cestu k dosažení moci, Hus si od dekretu sliboval posílení reformního proudu. A 20. října se stal prvním rektorem proměněné univerzity. Zároveň též rok získal titul hotový bakalář teologie, tedy kandidát doktorství, ale toho se mu vzhledem k následujícím okolnostem nikdy nepodařilo dosáhnout.⁸

Souběžně s těmito událostmi ovšem nadále pokračoval i konflikt s Wycliffovými spisy. Na základě rozhodnutí pražského arcibiskupa Zbyňka Zajíce tyto „bludné a kacířské“ myšlenky spálit, se Hus rozhodl podat spolu s několika dalšími členy

⁵ SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Vydání první. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. s. 25. ISBN 978-80-7422-374-7.

⁶ CIGÁNEK, Václav. S. M. *Jan Hus: antiklerikál a katolický mučedník*. Vydání první. Olomouc: Václav S. Cigánek, 2016. 225 s. ISBN 978-80-270-0003-6.

⁷ LUCEMBURSKÝ, VÁCLAV IV. Dekret Kutnohorský. [online]. In: *Česká literatura.cz* [cit. 13. 5. 2018]. Dostupné z: <http://www.ceskaliteratura.cz/dok/dekret.htm>

⁸ CIGÁNEK, Václav. S. M. *Jan Hus: antiklerikál a katolický mučedník*. Vydání první. Olomouc: Václav S. Cigánek, 2016. 225 s. ISBN 978-80-270-0003-6.

univerzity 25. června 1410 žalobu k Apoštolské stolici.⁹ Arcibiskup však i přesto 16. července spisy spálil a podal na reformního kazatele žalobu pro „*bludné názory a zlovolná kázání, podryývající autoritu církevních institucí.*“¹⁰

Nedlouho potom byl Hus povolán před papežský soud do Boloni. Namísto sebe však poslal svého zplnomocněnce, právníka Mistra Jana z Jesenice. Ačkoli se proces původně vyvíjel příznivěji pro obžalovaného kazatele, pravděpodobně pod tlakem pražského arcibiskupství nakonec došlo k tomu, že na Husa byla uvalena klatba za nedostavení se k soudnímu líčení. Záhy ovšem došlo pod nátlakem českého panovníka na Zbyňka Zajíce k jejímu zrušení.

Po jmenování nového kardinála byla ale na Husa již ztřeštěnější klatba uvalena znovu. V důsledku nařízeného interdiktů, tedy zákazu jakýchkoliv církevních úkonů v místě jeho pobytu, a ztráty královny přízně se Hus rozhodl uchýlit do exilu mimo Prahu a pod ochranou českých šlechtických politiků kázal na Kozím hrádku, hradě Krakovci a v Sezimově Ústí.¹¹

Z pohledu církve stále se zhoršující podmínky v Českém království, trvající papežské schisma, přetrvávající problémy církve, nutnost jejího sjednocení a celkové reformy, tlak ze strany nového říšského krále Zikmunda Lucemburského, který toužil po titulu císaře, a snaha zlepšit své mocenské postavení donutily papeže Jana XXIII. k tomu, aby na 1. listopadu svolal všeobecný koncil do Kostnice.¹² Husův proces představoval jen jeden z bodů jednání na popud Zikmunda, který chtěl zjistit, zdali církev vnímá českého kazatele jako kacíře a zdali nesouhlasí alespoň s některými Wycliffovými názory.¹³

Aby si Zikmund Jana Husa naklonil, vzkázal mu, že mu zajistí bezpečnou cestu do Kostnice, svobodné slyšení i bezpečnou cestu zpět do vlasti. I přes varování z jeho okolí se nakonec Hus rozhodl s tímto ujednáním souhlasit. O tom, s jakými očekáváními se na sněm vydal, se vede řada sporů. Z jeho výroků a dopisů vyplývá, že na jednu stranu neztrácel naději ve vítězství, na druhou stranu nezastíral možnost, že skončí jako mučedník.

⁹ ČORNĚJ, Petr. Husův proces. *Bulletin advokacie*. [online]. 2015, čís. 6, s. 8-9. [cit. 13. 5. 2018]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2015/BA_6_2015_web.pdf

¹⁰ Tamtéž. s. 9.

¹¹ Tamtéž.

¹² SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Vydání první. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. 227 s. ISBN 978-80-7422-374-7.

¹³ ČORNĚJ, Petr. Husův proces. *Bulletin advokacie*. [online]. 2015, čís. 6, s. 8-9. [cit. 13. 5. 2018]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2015/BA_6_2015_web.pdf

Na koncil se vydal v doprovodu šlechticů Václava z Dubé a z Lešna, Jana rytíře z Chlumu a Jindřicha z Chlumu na Lacemboku.¹⁴ S nepřijetím se při své cestě však nesetkal, jak můžeme soudit z jeho dopisu jeho přátelům: „*Také vězte, že jsem posud nezpozoroval žádného nepřítele.*“¹⁵ Soudí se tak i na základě svědectví Petra z Mladenovic, který ve své zprávě cituje místní obyvatele: „*Zajisté, mistře, to, co jsme nyní slyšeli, jest katolické a my totéž od mnohých let jsme drželi a učili, držíme a věříme; a – není-li nic jiného proti vám – zajisté se ctí z koncilu odejdete či vrátíte se.*“¹⁶

Po příjezdu na koncil je ovšem 28. listopadu 1414 uvězněn jako osoba podezřelá z kacířství a vyhýbající se soudu. A vzhledem k tomu, že se jednalo o oblast kanonického práva, nevztahoval se na ni panovníkův glejt. Následná tři stání, konající se 5., 7. a 8. června, jen poukázala na hlubokou propast mezi reformátorovými myšlenkami a vrcholnými představiteli církve. Trvalo však ještě celý měsíc, než se koncil odhodlal ke konečnému rozsudku. Nakonec byl Hus 6. července 1415 zbaven kněžského úřadu, vyobcován z církve a upálen na hranici. A aby čeští reformisté neměli relikvii, k níž by mohli v budoucnu vzhlížet, všechen popel byl vhozen do řeky Rýn.¹⁷

V r. 1999, přesněji 17. prosince Jan Pavel II. vyjádřil lítost nad Husovým osudem za celou římskokatolickou církev. K jeho rehabilitaci však nedošlo, neboť nebyly nalezeny spisy dokládající Husův proces.¹⁸

¹⁴ SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Vydání první. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. 227 s. ISBN 978-80-7422-374-7.

¹⁵ ŠMAHEL, František. *Hranice pravdy*. Vydání první. Praha: Argo, 2015. s. 168. ISBN 978-80-257-1403-4.

¹⁶ Z MLADOŇOVIC, Petr. *Zpráva o soudu a odsouzení M. J. Husi v Kostnici*. Praha: Otto, 1917. s. 25.

¹⁷ CIGÁNEK, Václav. *S. M. Jan Hus: antiklerikál a katolický mučedník*. Vydání první. Olomouc: Václav S. Cigánek, 2016. 225 s. ISBN 978-80-270-0003-6.

¹⁸ ČORNĚJ, Petr. Husův proces. *Bulletin advokacie*. [online]. 2015, čís. 6, s. 8-9. [cit. 13. 5. 2018]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2015/BA_6_2015_web.pdf

2 PŘEDCHŮDCI MISTRA JANA HUSA

V této kapitole se zaměříme na život a názory jednotlivých filosofů, kteří Husovo učení výrazným způsobem ovlivnili. Jejich výčet není pravděpodobně úplný, neboť jsme se zaměřili pouze na ty nejznámější a nejuváděnější z nich.

2.1 Konrád Waldhauser

Za prvního reformního kazatele, který působil na našem území, a ovlivnil tak i Jana Husa, je považován Konrád Waldhauser, rakouský kněz z řádu augustiánů. Do Zemí koruny české přijel ve 40. letech 14. století na žádost císaře Karla IV.¹⁹ Ten se s jeho moralizujícími kázáními seznámil při návštěvě vídeňského dvora a po návratu do vlasti si vyžádal svolení arcibiskupa Arnošta z Pardubic, aby zde Rakušan mohl kázat.²⁰

Nejprve jako farář v Litoměřicích a později i v Praze dostal za úkol působit na zbohatlý a znemravněný patriciát a vychovávat mladé kazatele ke „kritickému a opravnému působení.“ Pro potřeby budoucích kazatelů proto sepsal spis *Postilla studentium sanctae Pragensis universitatis (Postila studentů svatě pražské univerzity)*.²¹

V hlavním městě kázal v chrámu sv. Michala. Kvůli jeho stoupající oblíbě se ovšem velice brzy musel přesunout i na rynek před tento svatý stánek, a to i přesto, že ke sdílení svých názorů používal výhradně němčiny s latinou.

Tento jeho úspěch jak u Čechů, tak Němců se dá odvozovat od obsahu i způsobu podání. Byl nejen výborný rétor, ale i psycholog, který svou řeč dokázal přizpůsobit svým posluchačům. Nevyhýbal se ironii ani sarkasmu, dokázal mluvit srdečně, ale i důrazně a hrozivě. Upřednostňoval praktičnost před jazykově rozvláchnou duchaplností, jíž doplňoval příklady z evangelií a analogiemi s jasným cílem dosáhnout mravního zušlechtění posluchačů.²²

¹⁹ HARBERKERN, Phillip N. *Patron Saint and Prophet: Jan Hus in Bohemian and German Reformation*. Oxford: University Press, 2016. 384 s. ISBN: 9780190280741.

²⁰ ŠMAHEL, František, PAVLÍČEK, Oto. *A Companion to Jan Hus*. Vydání první. Boston: Brill, 2014. 458 s. ISBN: 978-90-04-28272-8.

²¹ HAVRÁNEK, Bohuslav, HRABÁK, Josef, HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1957. 851 s.

²² LOSKOT, František. *Konrád Waldhauser, řeholní kanovník sv. Augustina, předchůdce M. Jana Husa*. Praha: Volné myšlenky, 1909. 129 s.

V kázáních kritizoval nákladnost a mnohdy i líčení, necudnost, výstřednost a přepych oblečení pražského lidu. Ženy a muže se dokonce nebál otevřeně přirovnat k býkům a kravám s rohy. Ve svém Výkladu o boháči a Lazarovi, jak uvádí Laskot, Waldhauser říkal, že „*Každý má užívatí šatu, jenž se hodí jeho stavu a řádu. Nesluší zvláště duchovnímu choditi v šatech ženských nebo šašků, nebo v suknech rudých či zelených, jak dle Statut Arnoštových skutečně se dalo.*“²³ Důvody měl jednak asketické (tělo, které určeno být mrtvolou, nepotřebuje zkrášlení), jednak mravní (hýření na oblečení nemá daleko k hříchu) a jednak sociální (bohatství panstva je vykoupeno krví a potem chudých).

Kromě přepychu a necudnosti se zaměřoval i na další hříchy. Volal i proti obžerství, cizoložství, pýše a lichvářství. Byl jedním z prvních, který se odvážil kritizovat chování bohatých pánů vůči svým poddaným. Bohatství a důstojnost nevnímal jako podmínku nutnou k větší úctě.²⁴

Skutečným strůjcem české reformace se ovšem stal ve chvíli, když svou kritiku obrátil proti duchovenstvu, přesněji mnichům a kněžím. Kněze přirovnával ke zlým pastýřům, kteří se namísto bohoslužeb věnují lovu, podlézají bohatým pánům, tančí a obcují se ženami, od poledne do půlnoci pijí víno či pivo, hrají hazardní hry a následující den celé dopoledne prospí.²⁵ I mnichy v klášteřích kritizoval za podobné hříchy a za jejich demoralizující chování, jež bylo v rozporu s řeholním životem a mnohdy horší, nežli chování světské společnosti.

Aby se ospravedlnili a jejich jednání bylo vnímáno jako přijatelné, nekázali pravdu. Dle jeho názoru byl právě tento nedostatek jemného a přesného etického hodnocení příčinou společenského morálního úpadku.²⁶ Odmítavě se tedy stavěl i ke svatokupectví. Klášterům se například posmíval, že novice přijímají jen za „věno.“ Pozornost duchovenstva by se dle jeho názoru měla věnovat chudým, kostelu, duším v očistci a teologickým knihám.²⁷ Za pravděpodobně nejstěžejnější dílo související

²³ Tamtéž, s. 42.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ ŠMAHEL, František, PAVLÍČEK, Oto. *A Companion to Jan Hus*. Vydání první. Boston: Brill, 2014. 458 s. ISBN: 978-90-04-28272-8.

²⁶ LOSKOT, František. *Konrád Waldhauser, řeholní kanovník sv. Augustina, předchůdce M. Jana Husa*. Praha: Volné myšlenky, 1909. 129 s.

²⁷ ŠMAHEL, František, PAVLÍČEK, Oto. *A Companion to Jan Hus*. Vydání první. Boston: Brill, 2014. 458 s. ISBN: 978-90-04-28272-8.

s tímto tématem, v němž popisuje kazatele, jenž selhává ve výkonu svého poslání, je vnímána *Postilla*.²⁸

Není se tedy čemu divit, že se společnost Prahy brzy rozdělila na dva protichůdné tábory. Zároveň musel Waldhauser v důsledku svých názorů v průběhu svého života čelit hned několika žalobám ze strany žebrevých řádů. Na svou obhajobu sepsal dílo *Apologia (Omluva)*.²⁹

Vzhledem k nastíněným myšlenkám Waldhausera myslím není nutné dále rozvádět, proč zrovna z něj Mistr Jan Hus vycházel a často jej i přímo ve svých kázáních citoval.³⁰

2.2 Jan Milíč z Kroměříže

Waldhauserem rozpoutané reformní hnutí ovlivnilo i jeho obdivovatele a blízkého přítele Jana Milíče z Kroměříže. O raném dětství tohoto duchovního se ví velice málo. Pravděpodobně se narodil na Moravě okolo r. 1320 a základního vzdělání v sedmi svobodných uměních, teologii a kanonickém právu se mu dostalo nejspíše v Olomouci. Co se ví s jistotou, je, že r. 1348 přijal místo kněze v Kroměříži.

Významným mezníkem se v jeho kariéře stal r. 1358, kdy přijal místo úředníka v císařské kanceláři Karla IV.³¹, což mu umožnilo nahlédnout do života dvora, vysoké šlechty i hierarchie duchovenstva. Na základě těchto zkušeností došel k závěru, že „*kořeny sociální nespravedlnosti tkvějí ve způsobu života vládnoucích vrstev*.“³² V důsledku toho poznání a Waldhauserových kázání se proto později rozhodl vzdát veškerých svých funkcí, zbavit se majetku ve prospěch chudých a dát se do boje proti rostoucímu úpadku. Po krátkém působení na venkově v Horšovském Týnu se navrátil do Prahy a začal kázat u sv. Mikuláše na Malé Straně a u sv. Jiljí na Starém Městě. A ačkoli se mu zpočátku Pražané vysmívali pro jeho hanácký přízvuk,³³ neúnavně kázal

²⁸ HARBERKERN, Phillip N. *Patron Saint and Prophet: Jan Hus in Bohemian and German Reformation*. Oxford: University Press, 2016. 384 s. ISBN: 9780190280741.

²⁹ HAVRÁNEK, Bohuslav, HRABÁK, Josef, HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1957. 851 s.

³⁰ ŠMAHEL, František, PAVLÍČEK, Oto. *A Companion to Jan Hus*. Vydání první. Boston: Brill, 2014. 458 s. ISBN: 978-90-04-28272-8.

³¹ Tamtéž.

³² HAVRÁNEK, Bohuslav, HRABÁK, Josef, HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1957. s. 52.

³³ MACHOVEC, Milan. *Husovo učení a význam v tradici českého národa*. Vydání první. Praha: Československá akademie věd, 1953. 380 s.

i několikrát denně v němčině, latině i češtině. Své přípravy na kázání později shrnul v latinské postile *Gratiae Dei (Milosti boží)* a rady pro mladé kazatele v díle *Abortivus (Nedonošený plod)*. Zároveň, aby donutil své posluchače rozjímát nad vlastním životem a odnaučil je pouze mechanickému modlení, složil pro ně několik českých modliteb určených k rozjímání.³⁴ Jak zmiňuje Milan Machovec dle Matěje z Janova „jeho namáhání a neúnavná práce daleko překračovaly možnosti lidského zdraví a běžné tělesné síly a odolnosti.“³⁵

Ve svých projevech vystupoval proti nemravnostem, svatokupectví, rozmařilosti a lakomství a bohaté měšťany ohromoval svými neohroženými požadavky, v nichž každý obchod považoval za lichvu. Zároveň žádal, aby se lidé vzdali krásy a přepychu. Dokonce se nebál obrátit ani na císaře, aby oficiálně proti podobným nešvarům společnosti vedoucím k jejímu úpadku nějakým způsobem zasáhl. Díky tomu, podobně jako Konrád Waldhauser, na jednu stranu vzbuzoval u svých posluchačů nadšení a jednak nenávisť ze strany mnichů, kteří se jej i přes císařovu přízeň pokusili několikrát z různých důvodů žalovat a šířili o něm pomluvy. Milíč ovšem věřil v oprávněnost a spravedlnost svého poslání a z odpůrců si pranic nedělal. Dál se věnoval kázání, zpovědi, pečoval o chudé a nemocné a navštěvoval i tu nejhlubší spodinu pražské bídy.³⁶

Významným přínosem pro reformaci se stalo jeho učení o Antikristu, kterého spatřoval ve všech, kteří se podíleli na úpadku tamější společnosti, včetně císaře Karla IV. Za tuto veřejnou urážku panovníka se dostal do vězení, ale byl propuštěn. O svém uvědomění o příchodu Antikrista se pokusil přesvědčit i papeže, ale marně. Inkvizice jej označila za kacíře, který v Antikristovi vidí papeže, a předvolala ho před církevní soud. Před kardinály se však Milíč dokázal morálně obhájit a byl propuštěn.³⁷

Po návratu do Prahy se rozhodl, že se o nápravu církve pokusí sám. Vrcholem jeho projevu křesťanské lásky k bližnímu a praktické pomoci trpícím bylo zřízení ústavu s názvem Jeruzalém, který byl určen pro opuštěné dívky, jež byly nucené si na život doposud vydělávat prostitucí. V té době se kolem Milíče začali stále více sdružovat příznivci reformního hnutí, což přililo více oleje do ohně jeho nepřátelům. Ti tentokrát

³⁴ HAVRÁNEK, Bohuslav, HRABÁK, Josef, HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1957. 851 s.

³⁵ MACHOVEC, Milan. *Husovo učení a význam v tradici českého národa*. Vydání první. Praha: Československá akademie věd, 1953. s. 40.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ ŠOBR, Daniel. Jan Milíč z Kroměříže. *Milost – Církev víry*. [online]. [cit. 15. 5. 2018]. Dostupné z: <https://milost.cz/jan-milic-kromerize/>

podali žalobu přímo k papeži. Milíč tedy podnikl cestu do Avignonu, aby se opět obhájil, dříve však zemřel vysílením.

Milíčův přínos reformnímu hnutí v Čechách je nepopíratelný. Podle slov Františka Palackého to byl právě on, kdo „*podporován jsa přízní nejvyšších úřadů světských a duchovních, hnul tímto duchem národním až ve samé hloubi jeho a uvedl jej ponejprv do ševlení onoho, podobného vlnám mořským, z něhož, když se přimísili ještě živlové jiní, vyvinula se později bouře neslýchaná.*“³⁸

2.3 Matěj z Janova

Spolu s Milíčem z Kroměříže bývá za nejvýznamnějšího předchůdce české reformace, a potažmo tedy i Jana Husa a období husitství, považován Matěj z Janova, zvaný též Magister Parisiensis. Jeho charakterizace se však podle Jany Nechutové značně různí.³⁹ Machovec například kritizuje jeho hlubokou nedůslednost: kritizoval společnost, ačkoliv sám se jí stranil, odsuzoval svatokupectví, ačkoliv sám byl r. 1388 za své výnosy souzen. Káral pokrytce, ale na oko byl ochoten v případě nutnosti svá tvrzení odvolat. Věřil ve svého Ježíše, ale zároveň velice skepticky nahlížel na možnost nápravy společnosti.⁴⁰

Na druhou stranu je zase vnímán jako učený teolog, který se po návratu ze studií v Paříži snažil o obranu Milíčova odkazu. A třebaže tolik nepraktikoval svoje myšlenky v osobním životě, jeho kázání se stala natolik oblíbená, že jej byli představitelé církve nuceni přimět odvolat některé své názory a zakázali mu jeho kazatelskou činnost.⁴¹

Za jeho nejvýznamnější dílo je považováno *Regulae Veteris et Novi testamenti* (*Pravidla Starého a Nového zákona*), na jehož sepsání jej přivedlo vlastní studium Písma. Podle Matěje z Janova je studium Bible „*na počátku i na konci nade všecko potřebné a užitečné každému, kdo touží dospěti k poznání teologické pravdy, a že bible jest a musí*

³⁸ MACHOVEC, Milan. *Husovo učení a význam v tradici českého národa*. Vydání první. Praha: Československá akademie věd, 1953. s. 44.

³⁹ *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada archeologicko-klasická (E)*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 1956-1995. ISSN: 0231-7915.

⁴⁰ MACHOVEC, Milan. *Husovo učení a význam v tradici českého národa*. Vydání první. Praha: Československá akademie věd, 1953. 380 s.

⁴¹ HAVRÁNEK, Bohuslav, HRABÁK, Josef, HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1957. 851 s.

*být první a základní věcí každému vzdělanému křesťanu.*⁴² Písmo podle jeho názoru poskytuje lidem „objektivní“ pravdu, způsob, jakým nahlížet na svět a Boží záměry, a předává jim základní morální hodnoty a normy, jimiž by se měli ve svém životě řídit. Zároveň však dodává, že aby měl tento svatý text dosáhnout svého účinku, je nutná i určitá subjektivnost vycházející z životní situace jednotlivce.⁴³

Ze znalosti a interpretace Písma vycházela i jeho kritika církve. Největší zlo Matěj z Janova spatřuje ve skutečnosti, že prodejnost církve se stala v dané době natolik všeobecným jevem, že se nad ním nikdo dlouhou dobu nepozastavoval. Něco takového by se podle něj nestalo, nebýt hierarchizace a centralizace církve, která se tímto uspořádáním přiklonila blíže spíše k řízení, světské moci a bohatství než pospolitému společenství a odklonila se tak od pastorského úkolu. Negativním stanoviskům se proto nevyhnuli ani kněží, a to především preláti, biskupové a mniši. Ty mimo jiné obviňoval i z toho, že se v důsledku podřízení církvi jako strukturalizované instituce vzdálili světským věřícím a svým blahobytem odsoudili řadu z nich k životu v chudobě a práci v nevěstinci.⁴⁴ „*A protože se my (představitelé církve) příliš vypínáme nad Boží lid, jak už bylo řečeno, zakoušíme dnes, žel Bohu, jak o tom všeobecně a as nevolí řeč koluje, všude u velkých i malých laiků opovržení.*“⁴⁵

Ve svých kázáních dále kritizoval kult svatých, slepou úctu k jejich obrazům a relikviím. Řády žebravých mnichů považoval za zbytečnost.⁴⁶ Zajímavé je i jeho požadavek častého přijímání eucharistie. Ten se však vztahoval pouze k přijímání těla v podobě chleba, nikoliv krve v podobě vína, jak se to později objevilo v učení jeho žáka Jakoubka ze Stříbra.⁴⁷

Stylem argumentace a kritikou církve založených na citacích z Bible se Matěj z Janova výrazně odlišoval od středověkého způsobu předkládání myšlenek a názorů, jež se opíraly o výroky autorit. Bible sloužila pouze jako regulátor společenských vztahů a soubor předpisů, jimiž se měli věřící slepě řídit, nikoliv nad nimi uvažovat. I to můžeme

⁴² MATĚJ Z JANOVA. *Výbor z Pravidel Starého a Nového Zákona (Regulae Veteris et Novi Testamenti)*. Praha: Blahoslav, 1954. s. 318.

⁴³ KYBAL, Vlastimil. *M. Jan Hus – Život a učení, díl II, část I*. Praha: Jan Laichter, 1923, 466 s.

⁴⁴ MACHOVEC, Milan. *Husovo učení a význam v tradici českého národa*. Vydání první. Praha: Československá akademie věd, 1953. 380 s.

⁴⁵ MATĚJ Z JANOVA. *Výbor z Pravidel Starého a Nového Zákona (Regulae Veteris et Novi Testamenti)*. Praha: Blahoslav, 1954. s. 192.

⁴⁶ MACHOVEC, Milan. *Husovo učení a význam v tradici českého národa*. Vydání první. Praha: Československá akademie věd, 1953. 380 s.

⁴⁷ LÁŠEK, Jan Blahoslav, SKALICKÝ, Karel. *Mistr Matěj z Janova ve své a v naší době: sborník z vědeckého symposia, konaného na Teologické fakultě Jihočeské univerzity 29.-30. listopadu 2000*. Vydání první. Brno: L. Marek, 2002. 140 s. ISBN: 80-86263-36-3.

chápat jako jednu z příčin toho, proč se církev tolik bránila jejímu překladu do národního jazyka, a zpřístupnění tak jejího textu široké veřejnosti. Jeho myšlenku Písma jako autority i cíl poskytnout jeho znění věřícím v jejich rodném jazyce později převzalo husitské hnutí.⁴⁸

2.4 Vojtěch Raňků z Ježova

Zastánci církevní reformy se ve 14. století objevovali mezi teologickými představiteli univerzit. Mezi takové patřil i Vojtěch Raňků z Ježova, mistr svobodných umění a profesor univerzity v Praze, který vystudoval oxfordskou a pařížskou univerzitu, kde dokonce působil jako rektor vysokého učení pařížského.⁴⁹ V průběhu svých studií v Anglii se setkal s Johnem Wycliffem, s jehož učením pak seznámil myslitele Českého království.⁵⁰ V Praze působil od r. 1374. Podporoval myšlenky jak Jana Milíče z Kroměříže, tak Matěje z Janova či Tomáše ze Štítného. Třebaže známější je pro svůj projev na pohřbu císaře Karla IV., ve kterém ho nazval Otcem vlasti, podobně jako Hus se musel zpovídat z řady svých spisů. Vystupoval v nich nejen proti poplatkům, jimiž papežská kurie zatěžovala obyvatelstvo, a arcibiskupovi Janu z Janštejna, ale zabýval se v nich například i otázkou odúmrtě, tedy otázkou nakládání s majetkem jedince bez přímých dědiců. Do konfliktu o pravověrnosti se dostal i s pražským profesorem Jindřichem z Ojty.⁵¹ Jak se zmiňuje ve svém dopise mistrům pražské univerzity, Jindřich mu podle jeho názoru mimo jiné vyčítal, že „tribunálu přesvaté římské stolice, která je z vůle boží hlavou a učitelkou všech, jako její syn ohlásil spleť a uzlovité myšlenky pravé víry, v kterou může kolísat upřímnost věřících a jejich prostota se může stávat obětí klamu.“⁵² Vojtěch Raňků z Ježova tak totiž chtěl, aby jejich učení „bylo podrobno pilníku přísnějšího přezkoušení a tak do hladkosti vyleštěno, aby nejsou už schopno jakkoli ohrozit svědomí a postrádajíc znešvarujícího znaménka bludu, mohlo přejít do mysli všech věřících a jimi být nezvratně zachováno.“⁵³

⁴⁸ HAVRÁNEK, Bohuslav, HRABÁK, Josef, HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1957. 851 s.

⁴⁹ T ICHÁ, Zdeňka. *Cesta starší české literatury*. Vydání první. Praha: Panorama, 1984. 295 s.

⁵⁰ BARTOŠ, František Michálek. *Čechy v době Husově 1378-1415. České dějiny. Díl 2. Část 6*. Vydání první. Praha: Jan Laichter, 1947. 515 s.

⁵¹ HAVRÁNEK, Bohuslav, HRABÁK, Josef, HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1957. 851 s.

⁵² Tamtéž s. 74.

⁵³ Tamtéž.

2.5 Tomáš ze Štítného

Mezi představitele, kteří bývají nejčastěji jmenováni jako Husovi předchůdci, řadíme též Tomáše ze Štítného, pocházejícího ze zchudlé větve panského rodu. Jeho narození se datuje do 1. poloviny 30. let 14. století. A ačkoli byl jedním z prvních žáků, který odešel studovat na Karlem IV. nově založenou univerzitu, titul doktorský či mistrovský nikdy nezískal. V 50. letech se vrátil do své rodné vsi, aby se věnoval hospodaření a rodině. Do Prahy se však stále vracel a setkával se se svými vzory, výše zmíněnými osobnostmi Konrádem Waldhauserem a Janem Milíčem z Kroměříže. Několik let po smrti své ženy a jednoho z pěti dětí, poté, co zabezpečil své potomky a pronajal statky na věčné časy Zbyňkovi z Kamenice, se r. 1381 rozhodl natrvalo přesunout do Prahy a věnovat se literární činnosti.

Protože jako laik neměl možnost působit na společnost prostřednictvím kázání, rozhodl se, že své myšlenky sepíše. Došel k názoru, že „vedle živého slova má významnou sílu i vzdělávání podávané populárně naukovou literaturou.“⁵⁴ Jeho spisy se nejprve zabývaly hlavně výchovou a vzděláním. Pod vlivem jeho profesora, též výše zmíněného Vojtěcha Raňků z Ježova, kterého požádal o zhodnocení svých traktátů, se však záhy přiklonil i k představitelům mystiky, předscholastickým církevním učitelům a k Písmu. Kriticky se vyjadřoval k postojům soudobé společnosti a soudobému společenskému zřízení.

Jeho rukopisy jsou psány dodnes vysoce oceňovanou a krásnou dobovou češtinou, byť se toto jeho rozhodnutí nejprve setkala s nesouhlasem některých představitelů pražské univerzity. Situaci nenapomáhala ani skutečnost, že nebyl kazatelem, a i přesto se chtěl zabývat otázkami teologie.⁵⁵ Co se obsahu týče, například Jan Ignác Hanuš ve svém pojednání soudí, že vznikly z touhy spojit a smířit rozumné uvědomění s katolicko-křesťanskou vírou. Neboť, jak dále píše, Tomáš ze Štítného „nebyl přítelem pouhé či tak zvané slepé víry, ačkoliv mu víra dle obecného svých časů smýšlení vždy jest základem všeho seznání.“⁵⁶ Na základě této a dalších obsažených myšlenek poté rozlišuje v autorových rukopisech stanovisko historické, náboženské a filosofické. Z toho historického nám Tomáš ze Štítného nabízí informace o soudobých společenských

⁵⁴ MUKAŘOVSKÝ, Jan, HRABÁK a kol. *Dějiny české literatury 1 – Starší česká literatura*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1959. s. 173.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ HANUŠ, Ignác Jan. *Rozbor filosofie Tomáše ze Štítného dle rukopisu Řeči besedních*. Praha: České museum, 1852. s. 20.

poměrech, historickém a politickém dění, o výši daně, stavech, manželství, vztazích mezi panstvem a jejich poddanými a podobně. Z hlediska náboženského Hanuš rozlišuje spisy, které měly za úkol čtenáře poučit a mnohdy jsou až dogmatické, jako například *Rozmluvy tyto náboženské*, a ty spíše pobožné, jejichž úkolem bylo vzdělávat, jako například *Knihy o přípravě svého srdce*. Filosofický aspekt děl je pak z části považován za původní, z části přejatý, neboť se v rámci své činnosti věnoval i kompilaci a překladu.⁵⁷

Mistra Jana Husa Tomáš ze Štítného předcházal kritickým postojem k tehdejší společnosti i snahou o přiblížení kulturních statků lidu. Na druhou stranu však můžeme mezi oběma muži nalézt řadu rozdílů. Štítný postrádal kazatelovu průbojnost. Ačkoli musíme na jeho obranu zmínit, že situace za jeho doby nebyla ještě natolik vyhrocená, aby takováto vlastnost byla zapotřebí. Zároveň vzhledem ke svému společenskému postavení neměl zase tak blízko k pražským měšťanům ani podobné možnosti jako Hus pro navázání kontaktu. Proto je až do dnešní doby chápán spíše jako mluvčí venkovské šlechty. Všiml si sice rozporů, které vycházely z rozdílného sociálního postavení, ale tento řád vnímal jako řád daný od Boha, jenž je ve své podstatě správný a nemáme právo ho měnit. V rámci své činnosti se proto spíše snažil o nalezení konsensu a harmonie. Uznával autoritu církve jako instituce, které je ochoten se podřídit v případě, kdyby se sám nedokázal rozhodnout a bloudil.

Zároveň se od Husa odlišoval svým postojem, upřednostňujícím životní praxi před náboženskou teorií. Prostřednictvím svých spisů chtěl lidem ukázat cestu ke spokojenému a krásnému životu. Odmítal toho ale dosáhnout změnou společenského řádu. Jeho harmonické vidění světa bylo ovlivněno jeho původem coby drobného šlechtice žijícího v poklidu spolu s poddanými.⁵⁸

Na závěr k Tomáši ze Štítného si v souvislosti s Janem Husem dovoluji doplnit dvě drobné zajímavosti. Štítného dcera Anežka, která jako jediná svého otce přežila, si podle všeho měla pořídit domek blízko Betlémské kaple, aby mohla být v kontaktu s reformním hnutím, jež se na daném místě vytvořilo silou Husova kázání. Její bratr Jan měl být zase jedním z českých pánů, kteří připojili svou pečeť k listině adresované kostnickému koncilu, v němž protestovali proti Husovu upálení.⁵⁹

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ MUKAŘOVSKÝ, Jan, HRABÁK a kol. *Dějiny české literatury I – Starší česká literatura*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1959. s. 531.

⁵⁹ LOULA, David. Tomáš Štítný ze Štítného – Klasik české literatury. *České studny*. [online]. [cit. 13. 5. 2018]. Dostupné z: <http://www.ceskestudny.cz/tomas-stitny-ze-stitneho/>

2.6 John Wycliff

Seznam Husových předchůdců by ovšem nebyl úplný, kdybychom nezmínili toho patrně nejdůležitějšího. Podobně jako se Matěj z Janova obracel k myšlenkám Jana Milíče z Kroměříže, se Jan Hus obracel k myšlenkám Johna Wycliffa. A to i přesto, že zemřel o několik let dříve, nežli Jan Hus vůbec začal studovat na univerzitě a přednášet v Betlémské kapli.⁶⁰

John Wycliff byl ve své době významný teolog, filosof a profesor působící na Oxfordské univerzitě.⁶¹ Svou kariéru plnou radikálních názorů zahájil obhajobou anglického parlamentu, který odmítl platit poplatky papežské kurii. V jednom ze svých traktátů o papeži a jeho výběřcích napsal: „*Vydírají z naší země živobytí chudých a z královské pokladny každoročně mnoho tisíc marek za svátosti a duchovní služby. Je to zlořečený blud svatokupectví; vedou všechny křesťany, aby toto kacířství schvalovali a pěstovali. Ačkoli naše říše má zajisté velké zásoby zlata a až na výběřčího vyslaného pyšným papežem z něho nikdo nikdy nevzal, musí se tato hora zlata v průběhu doby vyčerpat, neboť stále jen odváží peníze z naší země a neposílá za ně nic než Boží prokletí pro své svatokupectví.*“⁶² Podobně kriticky se stavěl i k majetku chudých řádů. Ti, kteří podle něj přijali zásadu chudoby, postrádají jakékoliv právo na vlastnění jakéhokoliv bohatství.

S církevními tradicemi se rozešel v r. 1378, když ve svém spise *Oe veritate Sacrae Scripturae (O pravdivosti sv. Písma)* za nejvyšší autoritu označil Písmo. Jedině na základě něj se mohla poměřovat církev, koncily, tradice či papež. Člověku poskytuje veškeré potřebné informace k dosažení spásy. Usiloval proto i o přeložení Bible do anglického jazyka, aby si v ní mohli číst nikoliv pouze kněží, ale všichni křesťané.

Z Bible vycházelo i jeho zcela nové pojetí církve. V díle *Oe potestate pape (O moci papeže)* poukazyval na skutečnost, že funkce papeže byla vytvořena člověkem, nikoliv Bohem. Papežova moc vychází z jeho charakteru a na jeho světský úřad se nikterak nevztahuje. Papeže, jenž není Kristovým následovníkem, se dokonce nebál

⁶⁰ SCHAFF, David S. *His Life Teachings and Death After 500 Years*. Vydání první. Eugene: Wipf and Stock Publishers, 2001. 366 s. ISBN 1-57910-534-3.

⁶¹ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*. Vydání první. Praha: Návrat domů, 1996. 286 s. ISBN 80-85495-47-x

⁶² WHITE, Ellen Gould Harmon. *Velký spor věků*. Vydání druhé. Frýdlant n.O.: Juřicová Marcela - Ráj, 2017. s. 41. ISBN 978-80-903576-5-5.

označit za Antikrista. Se zvyšujícím se radikalizmem nakonec prohlásil funkci papeže za zcela zbytečnou. Za skutečnou hlavu církve můžeme označit jedině Krista.⁶³

Zastával názor, že žádná autorita, a to ani světská a ani církevní, pokud není posvěcena milostí a tudíž bohobojná, nemá oprávnění vyžadovat poslušnost. V případě, že se tomu tak stane, by měl poddaný neuposlechnout.

Za údy církve následně označoval ty, jež jsou ochotni žít bez hříchu a jež si Bůh sám předem vyvolil. Stal se tak zastáncem nauky o predestinaci, tedy předurčení jedné skupiny lidí ke spasení a druhé ke zkáze a věčnému zatracení. To ho ovšem logicky přivedlo k tomu, že následně odmítl i řadu svátostí.⁶⁴

Výrazně se stavěl i proti transsubstanci (přepodstatnění). V knize nazvané *O eucharistii* se vyznal ze své víry v to, že chléb a víno zůstanou po proměně zachovány a stanou se svátostí Kristova těla i krve. Chléb však nevnímá pouze jako znak. Kristovo tělo je v něm podle něj obsaženo ve stejné míře jako duše obsažena v těle člověka. Striktně tak odmítá římskokatolickou interpretaci, která chléb s Kristovým tělem ztotožňuje. „*Vidíme-li hostii, neměli bychom věřit, že je to tělo Kristovo, nýbrž že je v ní Kristovo tělo svátostně skryto. (...) Nám křesťanům je dovoleno popírat, že chléb, který posvěcujeme, je totožný s Kristovým tělem, ačkoli je jeho účinným znakem. (...) [Ti, kdo obě věci ztotožňují] nečiní rozdíl mezi obrazem a zobrazovanou věcí a nedbají obrazného významu. (...) Duchovní přijímání těla Kristova netkví v jeho tělesném přijímání, žvýkání či dotýkání se posvěcené hostie, nýbrž v nasycení duše oplodňující vírou, podle níž náš duch nachází občerstvení v Pánu. (...) Neboť není nic horšího než potřeba tělesně jíst tělo a tělesně pít krev člověka, jehož tak vroucně milujeme [Ježíše Krista].*“⁶⁵

Za dlouhodobého ochránce Johna Wycliffa byl kromě panovníka považován John z Gauthu, vévoda lancasterský. Po smrti krále Edwarda III. ale došlo k oslabení jeho vlivu na dvoru, což samozřejmě ovlivnilo i postoje vyšší společnosti k Wycliffovi. Kromě toho ani vláda už nepotřebovala reformátorových služeb jako prostředníka pro manipulaci

⁶³ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*. Vydání první. Praha: Návrat domů, 1996. 286 s. ISBN 80-85495-47-x.

⁶⁴ MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny*. Vydání první. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. 283 s. ISBN 80-7266-083-7.

⁶⁵ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*. Vydání první. Praha: Návrat domů, 1996. s. 125. ISBN 80-85495-47-x.

s církví, protože v r. 1378 započalo období papežského schizmatu.

Díky tomu nastala v tomto roce i nová etapa Wycliffova života. Stáhl se do ústraní a navrátil se ke studiu.⁶⁶ Jeho myšlenky se ovšem dále radikalizovaly. Když se jeho stoupenci, přezdívaní též lollardi, rozhodli povstat proti samotnému králi, univerzita ho zbavila profesury a on byl provždy vyhoštěn z města. Jeho kroky směřovaly do Lutterworthu, kde zastával úřad rektora až do své smrti r. 1384.⁶⁷

Wycliffovo učení se však šířilo dál i po jeho smrti. Lollardi a kazatelé přednášeli o poznání evangelia a přiváděli k reformátorovu učení i některé šlechtice, včetně manželky anglického krále. Záhy však byly tyto snahy tlumeny vlnou pronásledování, mučení a upalování na hranicích. Životy reformátorů směř

ovali angličtí panovníci za podporu z Říma.

Reformátorovy spisy se donesly až do Čech k Janu Husovi a zažehly zde plamen reformace, který se později rozšířil i do dalších zemí. Propojenost osudů těchto dvou mužů nakonec uzavřela rozhodnutí Kostnického koncilu. Podobně jako byl Husův popel po jeho upálení vhozen do řeky Rýn, došlo k vyzdvižení Wycliffových ostatků, jejich veřejnému spálení a vhození do potoka.⁶⁸ „*Tento potok,*“ napsal jeden starý spisovatel, „*odnesl jeho popel do řeky Avon, řeka Avon do řeky Severn, řeka Severn do moře. A tak Wycliffův popel je symbolem jeho učení, které je dnes rozšířeno po celém světě.*“⁶⁹

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny*. Vydání první. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. 283 s. ISBN 80-7266-083-7.

⁶⁸ WHITE, Ellen Gould Harmon. *Velký spor věků*. Vydání druhé. Frýdlant n.O.: Juřicová Marcela - Ráj, 2017. 367 s. ISBN 978-80-903576-5-5.

⁶⁹ Tamtéž. s. 47-48.

3 HUSOVO CHÁPÁNÍ VÍRY A NÁBOŽENSKÉ MORÁLKY

Ještě předtím, nežli se zaměříme na Husovo chápání víry a náboženské morálky, je nutné si ujasnit, co oba pojmy vlastně znamenají. Oba pojmy se v průběhu minulých let staly předmětem zkoumání řady myslitelů, my ovšem nastíníme pouze jádro, nikoliv historický kontext a změny v postojích těchto pojmů v průběhu staletí.

3.1 Vymezení pojmu víra, morálka a náboženská morálka

3.1.1 Víra

Podle Ottova slovníku naučného se slovem „víra“ (latinsky fides) v tom nejobecnějším smyslu označuje „*subjektivní přesvědčení o něčem*.“⁷⁰ Charakter pravdy jí přitom dodává sám jedinec na základě svých emocí a zvyklostí a jako taková představuje protipól objektivnímu vědění. Zároveň v sobě zahrnuje i důvěru a věrohodnost.⁷¹

Podobně se o víře vyjadřuje i Psychologický slovník, který víru charakterizuje jako postoj nebo přesvědčení, které je zpravidla emočně silně podmíněno a které se vztahuje k pravdivosti určitého jevu, jenž nejde jasnými důkazy ani potvrdit, ale ani vyvrátit. Jejím předmětem je nejčastěji to, co přesahuje možnosti lidského poznání.⁷²

Teologický slovník zase popisuje víru jako „*svobodné přijetí výroků určité osoby v důvěře k ní*.“⁷³ Tím se na základě této definice odlišuje jak od vědění, které se opírá o důkazy, tak i od „slepé“ důvěry.

Pokud ovšem chceme porozumět víře způsobem, jímž se jí využívá v oboru teologie, musíme si uvědomit, že se zde vychází z analogie. Předmět víry je zde totiž sám Bůh, „*jemuž věříme a v něhož věříme, ovšem za předpokladu, že on sám sebe činí*

⁷⁰ Ottův slovník naučný. [online]. Dvacátýšestý díl. Vydání první. Praha: Jan Otto, 1907. s. 742. [cit. 30. 5. 2018]. Dostupné z: <http://archive.org/stream/ottvoslovnknauni41ottogoog#page/n778/mode/2up>

⁷¹ Tamtéž.

⁷² HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. 774 s. ISBN: 978-80-262-0873-0.

⁷³ RAHNER, Karl a VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. 2. vydání. Praha: Vyšehrad, 2009. s. 445. ISBN: 978-80-7021-934-8.

známým, a že – jelikož k tomu obvykle nedochází přímo vůči jednotlivci – svědkové, které si Bůh určil, jsou věrohodní.“⁷⁴ To mají obecné pojetí víry a křesťanská víra společné.

Oproti tomu se od sebe odlišují způsobem poznání Boha člověkem. Zatímco v obecné rovině se jedná o pouhé informace zasahující oblast intelektu, kdy Bůh zastává pouze motiv vnější, v křesťanství představuje druh poznání. Oslovuje Boha, zaměřuje se na všechny dimenze člověka a poukazuje na to, že jeho vlastní podstatou je láska. „*Bůh, který se dává poznat, se zároveň sděluje tak, že toto zaměření člověka k Bohu si nárokuje další život člověka a Bůh, který se zjevuje jako milující, se dává poznat také jako poslední, jediný a veškerou naději v sobě zcela naplňující, skrývající a přesahující (nadpřirozený) cíl člověka.*“⁷⁵

3.1.2 Morálka

Pojem morálka pochází z latinského slova *moralitas* označující mrav neboli správné chování. Definujeme ji jako „*soubor pravidel chování, buď příznačných pro určitou dobu nebo kulturu, nebo považovaných za obecně platné.*“⁷⁶ Dle této definice se dá takřka říci, že je shodná s právem. Od něj se však liší tím, že ji nelze nikterak právně vymáhat a tudíž za její porušení ani nést trestní odpovědnost. Morálka a z ní vycházející právní normy by se měly řídit obrazem dobra.⁷⁷

V další publikaci morálku odvozují od latinského *mos*, jež původně znamenalo vůle. Jedná se především o vůli uloženou bohy či panovníkem, tedy předpisy a zákony spolu s tradičními mravy a obyčejí, v latině nazváno *mores*. V rámci vývoje v průběhu let se pak k tomuto pojmu přidaly významy jako smýšlení, charakter, smysl života a mravní chování jedince.⁷⁸

Další charakteristika říká, že morálka představuje soubor „*pravidel, hodnot a mravních citů lidského jednání,*“⁷⁹ a zastává tak funkci pomyslného životního vodička. Jejím východiskem je přitom přirozený zákon morálky, který člověka směřuje ke správnému jednání a chování, aniž by se musel přetvařovat. Váže se jak na emocionální

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ DUROZOL, Gérard, ROUSSEL, André a SOKOL, Jan. *Filozofický slovník*. Vydání první. Praha: EWA, 1994. s. 189. ISBN: 80-85764-07-5.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Vydání první. Praha: Zvon, 1994. s. 17. ISBN: 80-7113-111-3.

⁷⁹ PUTNOVÁ, Anna a SEKNÍČKA, Pavel. *Etické řízení ve firmě: nástroje a metody: etický a sociální audit*. Vydání první. Praha: Grada, 2007. s. 36. ISBN: 978-80-247-1621-3.

a pudovou stránku člověka, tak i na rozum. Zatímco na základě emocí se jedinec chová nenuceně a vykonává dobré skutky, rozum mu napomáhá rozpoznat dobro a zlo.

Neopírá se pouze o zákonitost a tradici, ale i o mravní city jako je náklonnost a sympatie. Klíčovou roli proto též sehrává lidská důstojnost a pokora člověka k okolnímu světu pro zachování lidské existence.

Morálka je základem lidskosti a v průběhu lidského života prochází vývojem, ovlivněným výchovou, vzděláním a dalšími životními událostmi. Z hlediska historického o ní mluvíme až tehdy, kdy se jedinec stane plně socializovaným, zbaveným rodových závislostí.

Morálku též můžeme vnímat jako míru humanity. V tomto významu morálka překračuje hranice vlastní seberegulace jednotlivců i koordinace s chováním a jednáním s ostatními, včetně pravidel, kterými se řídí život lidí v reálném čase. Morálka se snaží překonat aktuální vnímání sebe sama a směřovat k hodnotovému či etickému ideálu. Proto hledá stále nové a nové cesty, jak se učinit prospěšnější, hodnotnější a funkčnější.⁸⁰

3.1.3 Náboženská morálka

Jak jsme již nastínili výše, morálku ovlivňuje řada faktorů, mezi něž vzhledem k tématu této diplomové práce řadíme i náboženství. Už ve starověkém Řecku a Římě za morální považovali to, co bylo to nejlepší pro podstatu člověka. Hlavní měřítko ale představoval Bůh, což svými myšlenkami dokazuje i Sokratés: „*Dobré je to, co je příjemné bohům, a nečisté to, co se jim nelíbí.*“⁸¹

V případě křesťanství vychází veškeré jednání a morální posuzování jedince z Písma svatého, evangelií, posvátných tradic a učitelského úřadu církve.⁸² Pro toho, kdo se rozhodl následovat cestu Ježíše Krista a věřit jejím svědectvím, má tedy víra doslova existenciální význam. Reflektuje se v jednání křesťana i v hledání a poznání toho, co představuje dobro a zlo v jeho životě.⁸³ Jak blíže popisuje René Milfait: „*Víra vystupuje jako odpověď důvěry, která zahrnuje celou a celkovou existenci a lidskou praxi člověka. Nabízí se porozumění člověka sobě samému a celému životu, nový základ života, který mu*

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ FERNANDÉZ, Aurelio. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. Vydání první. Pardubice: Axis, 2013. s. 31. ISBN 978-80-903864-6-4.

⁸² Tamtéž.

⁸³ MILFAIT, René. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. Vydání první. Středokluky: Zdeněk Susa, 2012. 539 s. ISBN 978-80-86057-78-1.

*umožňuje, aby člověk nejednal egoisticky a nešlo mu jen o sebe, překonával strachy spojené s vědomím a zkušeností vlastní konečnosti, zranitelnosti a smrtelnosti, ale naplňoval etický rozměr. Má motivaci a impulz se postavit vůči nárokům praktického rozumu a uskutečňovat ve svém životě to, co na základě zkušenosti a obsahu své víry a činnosti praktického rozumu poznal jako mravně dobré a správné.*⁸⁴

Základním pramenem morálky je pro křesťana Bible. Jak dokazuje příkaz Boha směrem k Adamovi a Evě, lidé sami od sebe nedokážou rozpoznat dobro a zlo, jak se později ukázalo u „stromu poznání“. Proto i izraelskému národu poskytl Desatero, jímž jsou věřící od té doby povinni se řídit. Ježíš Kristus nepřišel na tento svět, aby změnil zákon, ale aby došlo k jeho naplnění. I díky tomu je cílem morálního života křesťana Ježíšovo napodobování.

Svaté Písmo doplňuje křesťanská tradice, tedy způsob, jak se křesťanský život vyvíjel v průběhu dějin dle spisů křesťanských spisovatelů. Tyto zdroje náboženské morálky nakonec doplňuje učitelský úřad církve, navazující na dvanáct apoštolů, které si Ježíš Kristus vyvolil, aby šířili jeho poselství. V průběhu let se pak na ně věřící obraceli, aby jim vysvětlili normy Nového zákona s přihlédnutím k aktuálním dějinným událostem. Na této myšlence církev dodnes staví své přesvědčení, že „*papež a biskupové obdrželi od Ježíše Krista moc vysvětlovat otázky týkající se „víry a zvyků.*“⁸⁵

Takto náboženskou morálku chápou a vidí v současnosti zastánci křesťanské víry. Byť se ovšem najdou i její odpůrci, kteří ji v souvislosti se společenskými událostmi a problémy, s nimiž se současná církev potýká, vnímají značně negativně a upozorňují na nebezpečí náboženské morálky. Karel Hlavoň vidí jako jeden z hlavních důvodů, proč nepostavit etiku na náboženství, v tom, že „*pokud jsou děti vedeny k morálce pomocí náboženství a v dospělosti víru ztratí, může to zredukovat jejich chuť být dobrými.*“⁸⁶ Dále její nebezpečí vidí v jejím absolutní dodržování a doslovném chápání, vedoucím k slepým názorům bez ohledu na souvislosti. Jako příklady uvádí otázku eutanazie, náboženský postoj k homosexuálům či interrupci.⁸⁷

Z předchozího textu je patrné, jak se mohou lišit přístupy a postoje jednotlivců, a to i vzhledem ke společenské situaci. Tomu, jaké postoje a názory zastával k těmto

⁸⁴ Tamtéž, s. 62.

⁸⁵ FERNANDÉZ, Aurelio. *Úvod do teologie: Fundamentální morálka*. Vydání první. Pardubice: Axis, 2013. s.22. ISBN: 978-80-903864-6-4.

⁸⁶ HLAVOŇ, Karel. *Náboženství a morálka: příspěvek ke kritice křesťanské morálky*. Vydání první. Praha: Horizont, 1982, s. 85.

⁸⁷ Tamtéž.

tématům Jan Hus, se bude věnovat další úsek této kapitoly. Dle hodnocení Tomáše Butty byl totiž Hus „člověkem víry, který si kladl otázky morálního rozhodování a jednání. Usiloval o hledání pravdy v dialogu, neboť pravda je víc než moc. V rozhodování chtěl obstát před svým svědomím, neboť nadčasové duchovní hodnoty jsou víc než chvilkový prospěch a dočasné výhody.“⁸⁸

3.2 Husovo chápání víry

Husovo chápání víry se opírá o myšlenky řady významných myslitelů, mezi něž můžeme zařadit např. sv. Augustina či Tomáše Akvinského.⁸⁹

Základní vymezení víry jako pojmu se v podání Jana Husa v jeho *Výkladu Sentencí Petra Lombarda* příliš neodlišuje od jejího současného vnímání. Píše o ní: „*Víra je podstata, tj. základ věcí, v němž máme doufati, jež jsou jasné poznání Boha a kochání se v Bohu. A jest důvod, tj. oprávnění a osvícení duše, ve věcech nezjevných, tj. vzhledem k těm, které nyní lidskému smyslu a rozumu nejsou dokonale zjevy...*“⁹⁰

A právě proto, že se víra zaměřuje na věci, které jsou lidskému oku a dalším smyslům neviditelné, je velice nesnadné v tyto věci věřit. Proto ve svém spise *O církvi* vyslovuje dvě podmínky, kterých je k víře nevyhnutelně třeba: „*především pravdy, která osvěcuje mysl, a za druhé autority, která utvrzuje duši.*“⁹¹ K jejímu poznání tudíž dochází zprostředkovaně, zevně, prostřednictvím autority zaručující se, že poskytuje pravdivé svědectví.⁹²

Na základě tohoto tvrzení proto víře přisuzuje řadu vlastností. Víra se podle něj zaobírá pouze pravdou, již by ten, který v ni věří, měl do konce svého života bránit. Zároveň bez přítomnosti důkazů a poznání, které by zaregistrovaly naše smysly, zůstává pro řadu věřících temnou, neboť i tomu, co vidíme, nemusíme věřit. Jedinci víra přináší duševní klid a odpočinek ve věcech, které jsou jejím obsahem.⁹³

⁸⁸ BUTTA, Tomáš. Význam bible a svědomí u Jana Husy. *Studia theologica* 17. [online]. 2015, čís. 4, s. 301-309. [cit. 2. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2015/04/20.pdf>

⁸⁹ CHADIMA, Martin. *Mistr Jan Hus: člověk, teolog, mučedník*. Vydání první. Praha: Česká biblická společnost, 2014. s. 247. ISBN: 978-80-87287-83-5.

⁹⁰ Tamtéž, s. 48.

⁹¹ HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 67.

⁹² KYBAL, Vlastimil. *M. Jan Hus – Život a učení, díl II, část I*. Vydání první. Praha: Jan Laichter, 1923. 466 s.

⁹³ HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 311.

V Husově pojetí je též víra velice mnohoznačná. V tom nejširším slova smyslu o ní mluví jako o slibu (*sponsum*), věrnosti (*fidelitas*), aktu víry (*actus fidei*), hlasu svědomí, svátosti víry, souhlasu se závěrem doloženým rozumem, poznání vnímání, habitu víry beztvaré, habitu víry utvořené, aktu víry a předmětu víry. Zároveň je mu víra aktem neboli mohutností, prostřednictvím níž se věří (*quo creditur*), objektem, jemuž se věří (*in quo creditur*) a habitem, ve kterém se věří (*in quo creditur*).

Podobně jako další náboženští myslitelé uznává materiální objekt víry, jež nám prozrazuje, v co se věří, a formální objekt víry, který nám říká, proč a jakým způsobem máme věřit. Za pravdu je přitom v obou případech chápán Bůh. Liší se od sebe ovšem tím, že v prvním případě se bere ohled na předmět víry sám o sobě, zatímco v tom druhém se klade důraz na motiv a cíl víry. Oba druhy objektů symbolizuje přitom Bůh ve svém Zjevení, Písmu svatém.⁹⁴

Dále si je podle Husa nutné uvědomit, že „víra je dvojí: jedna beztvárá, jakou d'áblové věří a třesou se, druhá je víra láskou ztvárněná. Tato spolu s vytrvalostí vede ke spáse, nikoliv však první.“⁹⁵ Jak srozumitelněji vysvětluje Chadima, víru beztvárou vnímá náboženský myslitel jako získanou a bez spásné moci. Setkat se s ní můžeme dokonce i v temných duchovních silách jako jsou démoni. I ti totiž mohou získat nějaké povědomí o člancích, na nichž se založila víra. Tato jejich znalost je však ještě neopravňuje k tomu, aby mohli doufat ve spasení. K tomu, aby víra vedla ke spasení, musí být vírou trvalou a obživenou láskou. Z toho vyplývá, že i přes naši víru v Boha může každý z nás spáchat smrtelný hřích. Pokud však postrádá lásku, nenáleží mu místo v pravé církvi. Láska disponuje mocí chránit věřícího od hříchu. Protože ten, kdo je veden láskou a rozumem, neplivne do tváře milovanému člověku, natožpak Ježíši Kristu.⁹⁶

Vzhledem k tomu, že věřící je dle tohoto náboženského myslitele „ten, kdo má víru vlitou od Boha bez jakéhokoli oslabujícího váhání, které by bylo k jeho víře přimíšeno,“⁹⁷ vykonání hříchu musí vycházet z nedostatku víry, jenž může pocházet ze tří zdrojů:

- a) vlastní slabosti, kolísavosti a neschopnosti hájit Boží pravdu,

⁹⁴ KYBAL, Vlastimil. *M. Jan Hus – Život a učení, díl II, část 1*. Vydání první. Praha: Jan Laichter, 1923. 466 s.

⁹⁵ HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 67.

⁹⁶ CHADIMA, Martin. *Mistr Jan Hus: člověk, teolog, mučedník*. Vydání první. Praha: Česká biblická společnost, 2014. s. 247. ISBN: 978-80-87287-83-5.

⁹⁷ HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 67.

b) pevné víry, která však obsahuje pomyslné trhliny, „prázdné díry“ ve svém neochvějném štítu,

c) nezřízeného života bez jakéhokoliv záslužného činu.

Takový jedinec vůči víře postrádá pevný postoj.⁹⁸

Z hlediska Husova chápání víry nesmíme opomenout ani jeho vymezení vztahu mezi vírou a nadějí. Po vzoru sv. Augustina poukazuje na fakt, že naděje má užší pole působnosti než víra. Toto stanovisko vysvětluje tím, že oproti víře se naděje upíná pouze k věcem budoucím, zatímco víra se orientuje na minulost a přítomnost. Jako příklad uvádí Kristovu smrt a jeho vládnutí po Boží pravici. Další rozdíl spatřuje ve vnímání obsahu. Zatímco naděje se týká pouze věcí vlastních, víra i cizích jako např. víra vztahující se k andělům a věcem s nimi souvisejícími. Odlišuje je od sebe i vztah k dobru a zlu.⁹⁹ Naděje se dotýká pouze věcí dobrých, kdežto „víra je ve vztahu jak ke zlému tak k dobrému, neboť věříme odpuštění hříchů, jež je velmi dobré pro všechny, kdo mají být spaseni. A věříme, že všem těm, kdo mají být zatraceni, hřích rouhání nebude odpuštěn ani v tomto věku ani v budoucím.“¹⁰⁰

Tradiční a pravověrný názor zastává, když popisuje „trojí řád věření“: věřit věc (Boha), věřit věci (Bohu) a věřit ve věc (v Boha). V rámci prvního stupně si je člověk, byť třeba bez důvěry, ochoten vyslechnout tvrzení druhé osoby, ve stupni dalším přestává o daném tvrzení pochybovat.¹⁰¹ V posledním stádiu již tedy bezmezně důvěřuje, nepodléhá nejistotě, neobává se věřit, tedy „bez pochybování přilnout pevně k pravdě, jako od Boha vyslovené.“¹⁰² Zároveň k této charakteristice jednotlivých stupňů dodává: „Prvním stupněm věřím tovariši neb jinému člověku, když mi co praví kromě písma. Druhým stupněm věřím hamfeštóm a papežským listóm, kteříž nemají založení v písmě. Třetím stupněm věřím písmu svatému, neb to ukazuje jistě pravdu, za niž každý křesťan má na smrt vydati hotově život svůj. A ten třetí stupeň viery slóve jedna viera obecná, neb všechna obec křesťanská jest k ní zavázána pod zatracením; neb o té viere die spasitel: „Ktož neuvěří, zatracen bude.“ A k tomu die svatý Pavel: „Jeden pán, jeden buoh, jedna viera, jeden křest.“ Neb všichni křesťané mají jednoho pána, jednoho boha, v něhož

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ OPATRŇY, Dominik. Ctnost naděje v Husově Komentáři Sentencí Petra Lombardského. *Studia theologica* 17. [online]. 2015, čís. 4, s. 195-205. [cit. 1. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2015/04/13.pdf>.

¹⁰⁰ HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 68.

¹⁰¹ In HAVRÁNEK, Bohuslav, HRABÁK, Josef, HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1957. 851 s

¹⁰² HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 68.

věrie, a jednu vieru obecnú, jíž věrie, a jeden křest ve jmě otcě, syna i svatého ducha, jímž se krstie. ¹⁰³

Poslední ze stupňů je pak označován za určující prvek lidského života, který nemůže být nahrazen žádnou jinou lidskou či duchovní bytostí. Víru v Boha nelze žádným způsobem substituovat vírou v člověka. Boha nezastupuje ani Panna Maria, apoštolové, svatí či císař. Ani církev v čele s papežem není objektem víry.¹⁰⁴ Ve svém *Výkladu viery, Desatera a Pátere* píše: „*Dále věz, že nemáš věriti v papežě, ani v svatého Petra, ani v pannu Mariji, ale věř, že panna Maria syna božieho, člověka Jezukrista porodila, a věř jí, že což jest mluvila, to jest pravda, a tak budeš věriti jí, o ní, ale ne v ni.*“¹⁰⁵

Věřící křesťané mají hledat pravdu jediné ve Starém a Novém zákoně. Mimo jeho hranice nemají povinnost věřit. K výrokům svatých a papežským bulbám přihlížejí pouze v okamžiku, kdy o Písmu vypovídají, parafrázují ho, nebo jsou sepsány na jeho základě. I tak je mají ovšem posuzovat na základě vlastního rozumu, jelikož i papež a kurie mohou klamat z neznalosti Písma a pravdy, kterou obsahuje. „*Je totiž o ní dokázáno, že klame i že se může klamat, klame pro zisk a klame pro svou neznalost. Avšak zkušenost, učitelka dějin, nás učí, jak máme věřit listům knížat, listinám notářů a lidským zprávám. Poučuje nás totiž, že všechny tři často klamou. Jinak tedy věříme Bohu, který ani nemůže být klamán ani neklame, jinak papeži, který může být klamán i klamat. A zase jinak věříme Písmu svatému a jinak bude člověkem vymyšlené.*“¹⁰⁶

Bible má v Husově chápání víry i náboženské morálky stěžejní význam a zastává neotřesitelnou autoritu, neboť je autentickým nositelem slova Božího. Představuje oporu člověku následujícího Krista. Nikoliv svědomí ale Písmo je pro Husa průvodcem po světě, jenž je plný hřichu, pokušení a nástrah ze strany Zlého. Svůj vroucí vztah k němu vyjadřuje v díle *Vyvrácení spisu osmi doktorů bohosloví* slovy „*dávám Písmu svatému víru, tj. důvěru, chtěje držeti, věriti a tvořiti do posledního dechu vše, co se klade v Písmě.*“¹⁰⁷

¹⁰³ In HAVRÁNEK, Bohuslav, HRABÁK, Josef, HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1957. s. 143.

¹⁰⁴ CHADIMA, Martin. *Mistr Jan Hus: člověk, teolog, mučedník*. Vydání první. Praha: Česká biblická společnost, 2014. s. 247. ISBN: 978-80-87287-83-5.

¹⁰⁵ In ERBEN, Karel Jaromír. *Mistra Jana Husi sebrané spisy české. Svazek 1*. Vydání první. Praha: Bedřich Tempský, 1865. s.6.

¹⁰⁶ HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 68.

¹⁰⁷ In CHADIMA, Martin. *Mistr Jan Hus: člověk, teolog, mučedník*. Vydání první. Praha: Česká biblická společnost, 2014. s. 51. ISBN: 978-80-87287-83-5.

Ve vztahu k dalším pramenům víry a tudíž i náboženské morálky, církvi a křesťanské tradici dochází k závěru, že by Písmo nemělo být upozadřováno křesťanskou tradicí. V zápětí však dodává, že by pro tradici mělo být živým zdrojem. Dále upozorňuje na to, že nad tradicí církevní stojí tradice božská a apoštolská a že jakékoliv nadřazování lidských tradic, dodatků a dalších rozšíření Písma je nepřijatelné.

V Husově pojetí není víra souborem dogmat, jejímž cílem by bylo si osvojit teoretické základy křesťanství či spekulovat o Bohu, jeho povaze a vlastnostech. Víru vnímá jako formující se moc člověka, kdy klade důraz spíše na činy a cvičení se ve zbožnosti.¹⁰⁸ Pouhá víra nestačí k tomu, aby člověk na konci svého života dosáhl spasení. Pouze ten, kdo koná skutky lásky (milosrdenství, prosté víry) zasluhuje ospravedlnění či spasení. Prostřednictvím těchto aktů teprve víra nabývá své účinnosti.

Takto chápaná víra jako ctnost se stává základem dalších ctností, jimiž jedinec může dojít ke vstoupení na nebesa. Je jich celkově osm. První tři, tedy víra, věda a síla, řídí člověka a směřují ho k dobru, další tři, zdrženlivost, trpělivost a zbožnost, jej zase chrání před vznikem zla. Těchto šest ctností pak doplňuje láska k bližnímu a láska k Bohu, které znamenají vyvrcholení snah věřícího za jeho pozemské, lidské existence. K tomu, aby se ovšem tohoto cíle dosáhlo, a tudíž se beztvářá víra proměnila ve víru utvářenou prostřednictvím lásky a došlo k již několikrát zmíněnému spasení, je nutno znaky mravnosti doplnit o vytrvalost.¹⁰⁹

Na závěr k otázce víry bychom na tomto místě chtěli v souvislosti s reformátorovým životem vyzvednout jeho myšlenku, že za Bohem vyslovenou pravdu, kterou věřící našel v Bibli, by měl být každý dobrý křesťan ochoten položit život. Zmiňujeme to zde jako připomínku faktu, že hlavní příčinou jeho pozdějšího upálení byla právě neochota odvolat své učení a snaha obhájit před představiteli církve nalezenou pravdu. Ve svém dopise Přátelům z Kostnice, jenž sepsal 21 června 1415, ve zmíněném kontextu píše: „*Toto je ve jménu Ježíše Krista můj konečný úmysl: že nechci přiznati bludnost článků, které byly vybrány pravdivě, ani nechci odpřisáhnouti článků, které mi byly připsány křivými svědky, poněvadž odpřisáhnouti znamená přiznati, že jsem bludy nebo blud držel, od nich ustoupiti a držeti opak. Vždyť Bůh ví, že jsem nikdy nekázal oněch bludů, které vymyslili, vypustivše mnohé pravdy a přidavše tvrzení křivá.*“

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ KYBAL, Vlastimil. *M. Jan Hus – Život a učení, díl II, část I*. Vydání první. Praha: Jan Laichter, 1923. 466 s.

Kdybych však o některém ze svých článků věděl, že je na odpor pravdě, velmi rád bych jej opravil, odvolal a učil i kázal jeho opaku. Ale mám za to, že žádný z nich není na odpor zákonu Kristovu a výrokům svatých učitelů, ačkoliv jej ti, jimž se nelíbí, nazývají pohoršujícím nebo bludným.

Počez kterýkoli by byl křivý smysl obsažen v některém z článků podle mého úmyslu, takového se odřikám, podrobuje se k napravení svrchovaně všemohoucím a nejlepšímu Mistru a spoléhaje se na jeho nekonečné milosrdenství, že on mne nejlaskavěji očistí od mých skrytých hříchů. “¹¹⁰

A podobně se vyjadřuje i těsně před svou smrtí, poté, co byl ještě jednou, naposledy vybidnut říšským maršálkem a synem Klementovým, aby svá slova, co kdysi kázal a říkal, odvolal: „*Bůh je mi svědkem, že jsem to, co se mi falešně připisuje a skrze falešné svědky přičítá, nikdy neučil, ani nekázal, ale předním úmyslem mého kázání a všech jiných mých skutků nebo písem bylo, abych jen mohl lidi vytáhnout z hříchů. A v této pravdě evangelia, kterou jsem psal, učil a kázal ze slov a výkladů svatých doktorů, dnes vesele chci umřít. “¹¹¹*

3.3 Husovo chápání náboženské morálky

Jestli se máme na následujících stránkách zabývat postoji ke křesťanské morálce Jana Husa, musíme si nejdříve uvědomit, že tehdejší středověká společnost 13. a 14. století, pokud opomeneme nařízení panovníka, byla z hlediska toho, jak se mají chovat, odkázána na jediné prameny morálky, a to na Bibli a Desatero.

Jejich obsah se nejvíce sděloval prostřednictvím kázání, jež v této době dosáhlo svého vrcholu. Zásahu na tom měli žebravé řády ale i vzdělaní kazatelé a rétoři. Typickým znakem doby se i proto stalo vlastní výklady seepisovat. Věřícím se v nich měla zpřístupnit biblická témata a též nastiňovat vodítka pro praktický život. Již menší se kladl důraz na zasvěcení z pohledu teologie.

Dalším zdrojem náboženské morálky se s postupem vzdělanosti a s využíváním národních jazyků staly knihy. K jejich četbě se ale kvůli vysoké ceně a pomalému šíření

¹¹⁰ In ŠMAHEL, František. *Hranice pravdy*. Vydání první. Praha: Argo, 2015. s. 223. ISBN 978-80-257-1403-4.

¹¹¹ In CIGÁNEK, Václav. *S. M. Jan Hus: antiklerikál a katolický mučedník*. Vydání první. Olomouc: Václav S. Cigánek, 2016. s. 148. ISBN 978-80-270-0003-6.

díky ručnímu přepisu dostala jen úzká skupina lidí. Největší oblibě se dostávalo modlitbám (hodinkám) a kázáním (postilám).¹¹²

Jan Hus své názory na křesťanský život a od něj se odvíjející praktickou morálku sepsal do traktátu *O poznání cesty pravé k spasení*, též známého jako *Dcerka* podle úvodních slov každé z deseti kapitol „*Slyš, dcerko.*“¹¹³ V tomto díle nabádá, a to hlavně ženy, pro které je primárně určeno, ke zbožnému životu. Hus se zde staví do role laskavého vychovatele, jenž má porozumění pro jejich radosti i strasti.¹¹⁴

Postoj člověka k náboženské morálce staví Hus na vrozené schopnosti a dovednosti člověka jednat moudře, a tudíž i morálně. K tomuto názoru dochází na základě svého definování vztahu mezi člověkem a Bohem. Neboť Bůh stvořil člověka k obrazu svému, je mu tak v důsledku v mnoha věcech podobný. Stejně jako Bůh, jeden duch ve třech osobách, tedy v Otci, Synovi a v Duchu svatém, i duše člověka se skládá ze tří částí, a to paměti, rozumu a vůle. „*Paměť na Boha vzpomíná, rozumem k němu hledí, a vůle se ho drží neb chápe. Když ty tři věci v duši své poznáš, tehdy shledáš, že jsi jiná stvoření nerozumná přesáhla a k Bohu duší podobná jsi stvořena.*“¹¹⁵ Bůh se tak ukrývá v nitru každého člověka. A jelikož oplývá rozumem, i lidé jím oplývají a jsou uzpůsobili k tomu, aby dokázali rozpoznat dobro od zla, vyhýbali se hříchu a dodržovali tedy následující pravidla: „*Zachovej se od smrtelného hříchu i od všedního, /.../. Znamenej, kterak slavné stvoření jsi, k Bohu podobné, jemu velmi milé. Patří, abys nic zlého s přivolením v srdce nevpustila s lítostí; patří, co vypustíš z úst v řeči, aby nebylo nic marného. Každý den znamenej pilně, kterak jsi podobna Bohu, abys podobenství nezšeredila hříchem smrtelným. Viz prospěch svůj v dobrém, a raduj se; spatři nedostatek a pokoř se. Pomni co jsi, odkud jsi a kam půjdeš; /.../. Pomni, že učinil tě Bůh věčnou a v tobě chce věčně přebývati.*“¹¹⁶

Není to ovšem jen paměť, rozum a vůle, které ovlivňují naše chování. Další prvek, na nějž klade Hus ve svém učení v souvislosti s morálkou značný důraz, představuje svědomí. Charakterizovat ho můžeme jako příkaz rozumu, který zavazuje ke konání nebo

¹¹² SUCHÁNEK, Drahomír a DRŠKA, Václav. *Církevní dějiny. Antika a středověk*. Vydání první. Praha: Grada, 2013. 427 s. ISBN 978-80-247-3719-5.

¹¹³ KEJŘ, Jiří. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. 148 s. ISBN 978-80-246-3031-1.

¹¹⁴ HAVRÁNEK, Bohuslav, HRABÁK, Josef, HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1957. 851 s.

¹¹⁵ HUS, Jan. *Dcerka: O poznání cesty pravé k spasení*. 2. vyd. Praha: Kalich, 1995. s. 14. ISBN 80-7017-864-7.

¹¹⁶ Tamtéž, s.17.

nekonání, jako vlastnost mysli rozlišující dobro od zla nebo jako důvěryhodnost úmyslu něco činit, jež je ověřena úvahou ducha.¹¹⁷ Také o něm dále tvrdí, že „*svědomí jest sebezpoznání, totiž jímž se člověk sám zná, je-li vinen hříchem, či není, a umí rozeznávat, jest-li hřích či není.*“¹¹⁸ Zároveň se vztahuje ke dvěma typům úkonů. Těm, co proběhly, a těm, co teprve proběhnou. Přičemž svědomí před úkonem je podstatné pro jeho celkovou mravní kvalitu. Člověka provází celý život, dokonce i po smrti k poslednímu soudu.¹¹⁹

Dále věřící nabádá, aby se vyvarovali svědomí příliš širokého i svědomí příliš úzkého. Zatímco první z nich spočívá v nerespektování Božího zákona a v řízení se vlastními pravidly, druhé vychází z neznalosti, nedbalosti, pýchy, nezřízené žádosti a velkého strachu. Nezapomíná však poskytnout i radu, jak toho docílit: „*Aby člověk zpravil své svědomí i v minulých skutcích, i kteréž ještě činí, a kteréž potom bude činiti, má vždy k Písmu hleděti.*“¹²⁰ Písmo, jak jsme již popsali výše, je pro Husa jediným právoplatným pramenem zákona, jímž by se dobrý křesťan měl řídit. I proto svědomí vnímá v kontextu autority Božího slova, Kristova zákona v Bibli. Subjektivní svědomí a jeho normy se tak dostávají do souvislostí s bijektivními pravidly Boží vůle a etickými normami Písma svatého.¹²¹

V následující části *Dcerky* se zamýšlí nad tím, jak bída, jakožto „*nedostatek dobré věci*“¹²², ovlivňuje jednání člověka. Aspekt náboženský a filosofický zde, troufáme si tvrdit, rozšiřuje o aspekt psychologický. Zastává názor, že život bez víry k Bohu a tím i duchovních hodnot, bude vždy bídný a nešťastný: „*... a tak jest bída v duši i v těle: v duši bývá bída, když milosti nezná, a tak když Boha právě nezná.*“¹²³ U chudého člověka na jednu stranu nemůže dojít k naplnění duchovních potřeb, jelikož u něj nedochází k naplnění základních potřeb fyziologických a bezpečí a jistoty. Na druhou stranu bohatý člověk disponuje majetkem, na základě čehož nemá potřebu tyto hodnoty

¹¹⁷ BUTTA, Tomáš. Význam bible a svědomí u Jana Husy. *Studia theologica* 17. [online]. 2015, čís. 4, s. 301-309. [cit. 2. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2015/04/20.pdf>

¹¹⁸ HUS, Jan. *Dcerka: O poznání cesty pravé k spasení*. 2. vyd. Praha: Kalich, 1995. s. 19. ISBN 80-7017-864-7.

¹¹⁹ BUTTA, Tomáš. Význam bible a svědomí u Jana Husy. *Studia theologica* 17. [online]. 2015, čís. 4, s. 301-309. [cit. 2. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2015/04/20.pdf>

¹²⁰ HUS, Jan. *Dcerka: O poznání cesty pravé k spasení*. 2. vyd. Praha: Kalich, 1995. s. 21. ISBN 80-7017-864-7.

¹²¹ BUTTA, Tomáš. Význam bible a svědomí u Jana Husy. *Studia theologica* 17. [online]. 2015, čís. 4, s. 301-309. [cit. 2. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2015/04/20.pdf>

¹²² HUS, Jan. *Dcerka: O poznání cesty pravé k spasení*. 2. vyd. Praha: Kalich, 1995. s. 24. ISBN 80-7017-864-7.

¹²³ Tamtéž.

naplňovat, a snadněji tak podléhá hříchu. Nejlepším východiskem je zlatá střední cesta, neboť „*Bůh způsobil, že nemůže ni žádné veselé světské bytí bez nějaké bolesti.*“¹²⁴ Člověk by podle Husa neměl toužit po dlouhém životě, neboť mu poskytuje možnost napáchat ještě více hříchů. Žádná z těchto pozemských slastí mu totiž nebude nic platná po smrti u posledního soudu. Věřící by si měli vážit bídy tohoto života a „*se zde netěšili, bydla dlouhého již nežádali, ale znajíce tu bídu, domů k svému milému Otci, k věčné radosti skutečně pospíchali.*“¹²⁵

Dále nastiňuje pravidla, která by měl člověk dodržovat, aby nepodlehł pokušení ďábla, který to s ním myslí špatně na rozdíl od Boha, který nás též pokouší, ale vždy pobízí k správnému jednání. Zastává názor, že člověka nepokouší tělo, ale duše: „*A tu věz, že člověk nemá pokušení se strany těla, kdyby nebylo duše, ale se strany duše, nebo když tělo jest bez duše, tak právě ho ďábel málo pokouší, jako hovado neb kámen.*“¹²⁶ Následně dodává, že krávu, blázna či malé dítě ďábel nepokouší, neboť postrádají duši i rozum, který by je nabádal hřích nevykonat. Tvrdí, že největší pokušení sídlí v lidské mysli, a nejdůležitější roli v tom, zda mu podlehneme či nikoliv, zastává vůle. „*Protož to mají pomněti, že kterakkoli zlé myšlení padne na mysl člověku, nepřivolí-li, ale brání se jemu statečně, tehdy jemu neškodí.*“¹²⁷ Ďábel totiž jedince svádí všemi možnými způsoby, pasující mu na míru, a zároveň se snaží o to, aby se ze svých již uskutečněných hříchů nekál a došel zatracení. Následně Hus vymezuje šest tvrzení, kterými se ďábel pokouší člověka obelstít, a vysvětluje jejich nesmyslnost. Samozřejmě neopomíjí zmínit doporučení, jak se pokušení ubránit. Člověk by podle něj měl hledět na to, „*aby svého života přirozenost znamenal; /.../, aby se varoval temnosti samoty i těch neduhů, a zvláště tesklivosti přivodí, /.../, aby věrou, nadějí a láskou byl osvícen, /.../, aby z Boží milosti byl písmem osvícen, /.../, aby člověk byl pílen služby Boží, jednak se modle, jednak, umí-li psáti, píše, jednak o něm zpívaje, jednak obcuje, vesele s jinými rozumnými, již Boha milují; a zvláště aby sám nebýval mnoho o samotě v těch věcech, jež nejsou mnoho potřebné ke spasení...*“¹²⁸

V páté kapitole *Dcerky* se blíže věnuje třem hlavním nepřítelům, kterými jsou tělo, svět a ďábel. Zatímco od těla se nemá člověk možnost jakkoliv odpoutat a čím více prospívá, člověku je hůře, svět útočí pěti lidskými smysly a láká k vykonání hříchu.

¹²⁴ Tamtéž, s. 26.

¹²⁵ Tamtéž, s. 28

¹²⁶ Tamtéž, s. 30.

¹²⁷ Tamtéž, s. 31.

¹²⁸ Tamtéž, s. 35-36.

Ďábel, nejvíce využívající těla, zase na člověka klade osidla s lepem v podobě bohatství, tělesné přichylnosti k přátelům, tělesné rozkoše a milování světské cti, které člověku zabraňují uvažovat o Bohu, milosrdenství a ztracení. Jedinou lidskou možností, jak se ubránit, je podle Husa věřit. Jediné, co člověka může zachránit, je na základě citace sv. Pavla „*milost Boží, skrze Pána Jezu Krista našeho.*“¹²⁹

V další části poukazuje Hus na důležitost a ochotu se kát, tedy „*minulých hříchů želeti, a již míti vůli jiných se nedopouštěti.*“¹³⁰ Kritizuje zde ty věřící, kteří se kají jen proto, aby se v zápětí opětovně dopustili hříchu, a vysmívají se tak samému smyslu pokání. Toho nejdůležitějšího, se člověk zhošťuje těsně před smrtí. Pokud tak neučiní, uvrhne se do ztracení. Apeluje proto na věřící: „*Protož ty, jak doufám, že's kající, ostříhej se od hříchu, pilnost přilož a rozuměj, že sama sebe neostřežeš, než s pomocí Boží. Protož na jeho pomoc spoléhej, k němu volej, ať se zbaví zlého a nedá padnouti v pokušení.*“¹³¹ Ve snaze se co nejvíce podobat Kristovi by pak každý den měli věřící vyhodnocovat, zda se k tomuto cíli svými skutky přiblížili, a vyvarovat se hříchům a dalším žádostem. Teprve v tu chvíli si mohou dovolit pozřít tělo Ježíše v podobě chleba. Nejlepšími způsoby, jak učinit pokání, je litovat svých hříchů, modlit se za odpuštění, postít se a vykoupit se almužnou duchovní či tělesnou.

Hus také nabádá věřící k tomu, aby chránili důstojnost a čistotu vlastní duše, kterou přirovnává k Božímu chrámu: místu modliteb, místu, kde se obětují Bohu jak pokorná mysl, tak i zkroušený duch, místu, kde je zachyceno podobenství svaté Trojice a Kristova umučení, místu, kde přebývá Bůh svou milostí.

Takřka i jako výstrahu dále popisuje, jak probíhá soud před Bohem a všemi svatými po smrti člověka. Žádný hřích nezůstane zatajen. Pekelný oheň zde spálí všechny ztracené, ten očistný zbaví člověka všech hříchů, oba spálí všechno zemské. Charakterizuje peklo pro hříšníky, kteří se odmítli kát, a odsoudili se tak k věčnému utrpení bez šance na vysvobození. V závěru nad nimi Hus vyslovuje lítost a zároveň apeluje na ty, které soud teprve jednoho dne čeká: „*Ó, běda, přeběda, kdo ztratí radost věčnou pro chlípnost velmi krátkou a upadne u věčnou muku!*“¹³²

Zároveň by si měl křesťan vážit možnosti věčného života plného radosti v království nebeském. A také opětovně nabádá k vyvarování se marnostem pro jeho

¹²⁹ Tamtéž, s. 45.

¹³⁰ Tamtéž, s. 46.

¹³¹ Tamtéž, s. 47.

¹³² Tamtéž, s. 56.

dosažení: „Vyprázdni rozum od marných myšlení a vůli od marných žádostí, a tak pozdvihni rozumu i žádosti, a vejdi v radost Pána svého, již oko tělesné nevidělo zde ve světě dokonale, ani ucho neslychalo, ani na srdce člověka ta radost dokonale v životě smrtelném nevstoupila, již Bůh připravil milovníkům svým...“¹³³ Věčný život následně rozlišuje na dva typy, a to ten, který je určený pro všechny, každou věc, ďábly, anděle i zatracené, a ten, ve kterém se žije bez nedostatku a jehož nasycení závisí na poznání svaté Trojice prostřednictvím rozumu. Lidé tak dosáhnou radosti a svobody ve věčném životě tím, že uspokojí svoji touhu po poznání. Kromě popisu království nebeského, založeného na jeho představách, tu však vybízí jedince k lásce k bližnímu, k tomu, aby si navzájem nečinili nic zlého, neboť tím ubližují nejen sobě navzájem, ale též tělu Kristovu, jehož jsou součástí.

K tomu, aby člověk naplnil všechny dosavadní pravidla, mu značně napomůže, když nade všechno jiné bude milovat Boha a díky tomu plnit jeho přikázání. To, že je plní, pozná, když „položí pevně v srdci svém, že by raději umřel, než by přikázání Boží přestoupil, /.../, a že jeho miluje více, než své tělo, jež hotově poddal by na smrt, než by Boha rozhněval“¹³⁴ Člověk tak Bohu děkuje a miluje ho za to, že „jest nejlepší dobré, že jest Otec nejlepší, Stvořitel i přítel milostivý, choť i život věčný,“¹³⁵ a že díky němu „pozná své svědomí, pozná tohoto světa bídu, pozná zdejšího světa pokušení, pozná zří nepřátele, bude se uměti právě káti, bude důstojně své duše vážiti, bude pilně k soudu budoucímu hleděti, bude život věčný vážiti.“¹³⁶

Husovou všeobecnou snahou bylo zpřístupnit obsah víry a náboženské morálky takovým způsobem, aby mu lidé dokázali porozumět, také si ho zapamatovat a na základě toho aplikovat v praktickém životě, čehož se dovolává i v závěru *Dcerky* a dalších spisech. Ve svých kázáních a výkladech proto využívá řadu podobností z pozemského života, života Krista a svatých, jejichž cílem je věřícím zpřístupnit co nejvíce mravních ponaučení.¹³⁷

Pokud se bavíme o náboženské morálce, nesmíme opomenout blíže zmínit (kromě Bible, na niž jsme poukazovali již v části o víře) i Desatero božích přikázání. Prostřednictvím tohoto základního biblického textu se učitelé a kazatelé snaží

¹³³ Tamtéž, s. 57.

¹³⁴ Tamtéž, s. 65.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž, s.68.

¹³⁷ Tamtéž.

srozumitelně vysvětlit pravidla, kterými by se měli věřící v rámci křesťanského života řídit, aby došli spasení. Hus se k jeho výkladu za svůj život vrátil hned několikrát.¹³⁸

Povinnost lidí dodržovat Desatero staví Hus na slovech Šalamounových: „*Boj se boha a prikázanie jeho drž, to jest každý člověk. A poňavadž k tomu stvořen jest každý člověk jest, aby prikázanie božie plnil a život věčný proto měl, protož má býti každý pilen, aby uměl božie prikázanie, a uměje aby držel.*“¹³⁹ Zmiňují se zde totiž dva základní důvody jejich dodržování: člověk byl stvořen, aby přikázání dodržoval, za což mu byl přislíben věčný život.

Další příčinu vidí Hus v tom, že se tak učiní Bohu ta největší oběť a ukáže se přátelský vztah ke Kristu. Zároveň jsou velice snadno vykonatelná, neboť je člověk může dodržovat prakticky kdekoliv. To, aby je věřící dodržoval, navíc přikázal sám Bůh, avšak nikoliv ve prospěch svůj, ale ve prospěch lidí, neboť se tak vyhnou věčnému zatracení. Také slibují život v blahobytu a blahoslavení a chrání před božím hněvem a prokletím.

K deseti přikázáním tak staví „*desět příčin neb popuzení, pro něž má člověk prikázanie božieho pilen býti.*“¹⁴⁰

Aby věřící božím přikázáním porozuměli, snažil se je ve svých výkladech vysvětlit a přiblížit prostřednictvím praktických příkladů. Vzhledem k rozsahu této diplomové práce se ovšem dále omezím na jeho vysvětlení v rámci výkladu kratšího.

V prvním přikázání „Nebudeš mieti bohův jiných“ nabádá lidi k tomu, podobně jako v *Dcerce*, aby věřili v jediného Boha, nadevše jej milovali, neboť on symbolizuje to největší dobro.

„Nevezmeš jmena pána boha svého nadarmo“ vztahuje ke lžím, zbytečným řečem a dalším situacím, kdy jedinec lehkovážně vyslovuje boží jméno či dokonce na něj přísahají, a poskvřňují tak jeho jméno a oslabují jeho autoritu.

Přikázání „Pomni, aby deň sváteční světil“ radí věřícímu, aby se o svátcích a zvláště v neděli vyhýbal neřestem, tedy „*nehřešil, nesmilnil, netancoval, ne v kostky neb v jiné hry hrál, nefrejoval, neprázdnil v řeči marné, ani v lenosti dne zmařil,*“¹⁴¹ ale

¹³⁸ NECHUTOVÁ, Jana. Výklad kratší na desatero prikázanie: Mistr Jan Hus. *Křesťanská revue*. [online]. 2015, čís. 2. [cit. 6. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.krestanskarevue.cz/Vyklad-kratsi-na-desatero-prikazanie-Mistr-Jan-Hus.html>

¹³⁹ ERBEN, Karel Jaromír. *Mistra Jana Husi sebrané spisy české. Svazek 1*. Vydání první. Praha: Bedřich Tempský, 1865 s. 52.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 58.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 286.

namísto toho se v tento den věnoval čtení Bible, rozpravám s Bohem, myšlením na něj, navštívil kázání apod.

Pravidlo „Cti otce svého i máteř svú“ říká věřícím, aby se starali o své rodiče, a to jak ve zdraví tak nemoci či chudobě, poslouchali je a učili je žít ve jménu Boha. A v případě jejich smrti se za jejich duše vroucně modlili. Nejedná se však o jedinou interpretaci, kterou Hus svým posluchačům a čtenářům v případě tohoto přikázání nabízí. V druhém podání symbolizuje otce Ježíš Kristus a matku církev: „*Cti otce svého nebeského Ježíše Krista, i matku svú cierkev svatú, jenž jest zbor všech vyvolených k blahoslavenství. A toho otce i matku ctíš, když prikázanie jeho plníš: a tehdy nectíš, když kolivěk smrtelně hřešíš.*“¹⁴²

V komentáři k „*Nezabiješ, rozuměj člověka křivě*“ poukazuje na skutečnost, že se toto pravidlo nevztahuje jen k samotnému aktu vraždy, ale i k radě, navádění, zradě, vykonáním hříchu, lhostejnému přihlížení hladu chudých apod.

„Nesemilníš ani vólí, ani skutkem“ souvisí se vztahy sexuálního rázu mezi lidmi mimo svazek manželský. Přičemž k jeho porušení dochází už pouhým pomyšlením, že by se něco podobného mohlo uskutečnit.

Přikázání „*Nepokradeš*“ vysvětluje Hus slovy, že bez vědomí Boha nelze okrást druhého člověka. Toto pravidlo se vztahuje i k věcem jako lichva, násilí, křivé obvinění. V tomto výčtu Hus zahrnuje i svatokupectví, když dále vyjmenovává „*odpustky na penězích dáváním, mši z peněz slúžením, zpovídáním, křténím i olejováním. Toho lúpeže velmě lstivého kněze nepravie, ani toho, jímž lúpie chudé, odvracujíc od nich almužny.*“¹⁴³

Kněze zmiňuje i při vysvětlování přikázání „*Nepromluvíš proti bližnímu svému křivého svědectvie,*“ kdy uvádí jako příklad kněží, kteří hřích vydávají za boží pravdu. Věřícím dle něj tento bod prikazuje, aby se raději vyhnuli jakémukoliv svědectví proti druhé osobě, pokud si nejsou stoprocentně jisti pravdou svého tvrzení. Za hřích se totiž pokládá nejen pomluva vyjádřená záměrně, ale i ta, kterou člověk vyřkne nevědomky.

V komentáři k „*Nepožádáš domu bližnieho svého, ani požádáš ženy jeho*“ nabádá hlavně věřící, aby nepodlehli vábení cizoložství. Žena je totiž pro muže ihned po jeho vlastní duši tou nejdražší věcí, kterou má. Zároveň dodává, že k porušení tohoto pravidla

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž, s. 287.

mají podle něj blíže muži než ženy. Ačkoli i ty napomíná, aby se tomuto smilství vyhnuly.

U „Nepožádáš bližnieho svého“ vysvětluje, že lidé nemají obírat druhé o majetek a jiné věci, které v danou chvíli požadují, pokud nechtějí, aby jim bylo oplaceno stejnou mincí.

„Když tak přikázanie tato naplníš, tehdy jsi křesťan pravý, dvořenín i syn Kristov a již budeš moci hodně jeho milosti prositi, at' by život věčný ráčil dáti.“¹⁴⁴

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 288.

4 HUSOVO CHÁPÁNÍ CÍRKVE

Podobně jako byly v předchozí kapitole vymezeny pojmy víry a morálky, než došlo k jejich pochopení v kontextu s názory Jana Husa, i zde si nejdříve blíže nastíníme situaci, v níž se nacházela církev v období 14. století a která zapříčinila, že se zvedla vlna reformátorského myšlení. Některé informace byly zmíněny výše, nicméně teď se jim pokusíme dát ucelenější podobu.

Následně se zaměříme na Husův pohled na církev, který bude vycházet, byť se tohoto díla dotýkají prakticky všechna jeho díla, především z knihy *O církvi* a částečně z *Knížek o svatokupectví*.

4.1 Krize církve ve 14. století

Po vzestupu církve v předcházejících letech přišla ve 14. století předzvěst její hluboké krize. Příčin můžeme nalézt hned několik. Namísto toho, aby veškerou svou pozornost zaměřila na svou službu duchovní, věnovala se raději boji o moc nad věřícími. Papežská kurie sama sebe ustanovila jedinou autoritu ve vztahu k pravdě bez ohledu na křesťanstvo a jeho chápání víry.¹⁴⁵ Ubírala tím z vážnosti božích přikázání a „z víry, která je srdečnou důvěrou a oddaností Ježíši Kristu, se stalo pouhé rozumové přijímání toho, co církev učí. Nebylo dovoleno o tomto učení pochybovat, ani je posuzovat podle božího slova. Kdo to udělal, byl považován za kacíře, kterého je třeba zničit.“¹⁴⁶ Důraz na morální obsah kázání nahradila plejáda církevních obřadů a svátostí. Svědomí muselo ustoupit vnějšímu životu. I činnost člověka se nepodřizovala božím přikázáním, nýbrž nařízeními, jež vydala církev.¹⁴⁷

Zároveň získala církev obrovský majetek, což vedlo k závisti ze strany světských vrstev a možnosti vést rozmařilý život. Nenapomáhala ani její lakota a horlivost. Závazná pravidla, která zavedla v průběhu 13. století a která nutila dodržovat křesťanstvo, sama ignorovala. Její bohatství též přitahovalo mnoho těch, kterým nezáleželo na věřících, ale

¹⁴⁵ VONDRUŠKOVÁ, Alena a VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církev: průvodce českou historií*. Vydání první. Praha: Vyšehrad, 2014. 199 s. ISBN 978-80-7429-441-9.

¹⁴⁶ ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Dějiny křesťanské církve*. Vydání čtvrté. Praha: Kalich, 1990. s. 58.

¹⁴⁷ Tamtéž.

vlastním prospěchu.¹⁴⁸ Zmizela její pokora i poslušnost před Bohem. Svým bohatstvím a touhou po světském vlivu církev dokonce začala převyšovat mnohé panovníky.¹⁴⁹

Morální úpadek kléru dokazuje i kontrola pražského arcibiskupství z r. 1358 – 1359, jež zjistila nedodržování celibátu, zálibu v hazardních hrách, opilství kněží či nedodržování liturgických zásad.¹⁵⁰

Tento způsob života byl finančně velice náročný, a to zvláště v případě, když představitelé církve nebyli ochotni slevit ze svých životních požadavků. Papežové se proto rozhodli prodávat arcibiskupství, biskupství a další duchovní hodnosti kněžím za vysoké poplatky. Ti zase získávali peněžní prostředky z prodeje farností. O vykonávání svého postu ovšem, jak už jsme zmínili výše, neprojevovali příliš velký zájem, o čemž vypovídá i skutečnost, že namísto pobytu na svých farnostech, kde pobírali peníze, dávali přednost životu ve městě. Překážku pro zjednání nápravy ze strany světské moci představoval nedostatek kompetencí pro takový výkon. Prohřešky duchovenstva totiž mohl řešit pouze církevní soud.¹⁵¹

Tomu, aby byla církev viděna v pozitivním světle, nenapomohlo ani již tolikrát zmíněné papežské schizma. Po smrti Bonifáce VIII. se na jeho post dostal Klement V., který jako rodilý Francouz podlehl vlivu francouzských králů. V důsledku tohoto tlaku ze strany představitelů světské moci se přesunulo r. 1309 papežské sídlo do Avignonu, kde setrvalo až do r. 1377. Přerušila se tak dlouholetá výsada Říma postavená na křesťanské tradici.

R. 1377 byl novým papežem zvolen Řehoř XI, který byl následně vyzván, aby se vrátil do Říma. Než se mu jej však podařilo následující rok opět opustit, zemřel. Na základě církevních předpisů se musela volba jeho nástupce na papežský stolec konat opět v Římě. Vzhledem k převaze francouzských kardinálů se ovšem zbytek konkláve oprávněně domníval, že dojde opět ke zvolení Francouze. To vyvolalo vlnu nepokojů a požadavek zvolení Římana, které pokračovaly i v samotný den volby. Kardinálové se nakonec podvolili a zvolili Itala, arcibiskupa z Buri, který po svém zvolení přijal jméno Urban VI. Poté utekli z Říma. O tři měsíce později prohlásili volby za neplatné

¹⁴⁸ VONDRUŠKOVÁ, Alena a VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církev: průvodce českou historií*. Vydání první. Praha: Vyšehrad, 2014. 199 s. ISBN 978-80-7429-441-9.

¹⁴⁹ ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Dějiny křesťanské církve*. Vydání čtvrté. Praha: Kalich, 1990. 160 s.

¹⁵⁰ VONDRUŠKOVÁ, Alena a VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církev: průvodce českou historií*. Vydání první. Praha: Vyšehrad, 2014. 199 s. ISBN 978-80-7429-441-9.

¹⁵¹ ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Dějiny křesťanské církve*. Vydání čtvrté. Praha: Kalich, 1990. 160 s.

a v Avignonu si zvolili vlastního papeže Klementa VII. Církev tak náhle získala dva papeže. Spor byl urovnán až na koncilu v Kostnici r. 1417.¹⁵²

Další příčina krize církve spočívala v životě mnichů, jež se začali povyšovat nad ostatní a kláštery proměňovali v domov neřesti, pohodlí a zahálky. Helfert ve svém článku *O mravním úpadku* píše: „*V klášteřích mužských i ženských uhostil se na mnohých místech duh frivolný a světský. Četní noví řádové, kteří právě v ten čas povstali, jsou jen důkazem zkaženosti starých. Učenost a sběratelská pilnost, tato krásná stránka činnosti klášterské za předešlých století, vyskytovala se teď jen řídkou výjimkou. „Tato doba,“ dí kronista jeden z roku 1317, „byla u mnichů prázdná vši vědecké činnosti.“ Klášterníci uchýlovali se čím dále tím více od prvotního mravu, zanedbávali řeholi, vyznačovali se dobrobytkem a přepychem v oděvu i ve všech potřebách života. Říkalo se o nich, že v té míře, jak by vyznamenávati se měli v cnostech, klesali v hříších.*“¹⁵³

Největším trnem v oku se pravděpodobně stalo ovšem tzv. prodávání odpustků. Jednalo se o „*papežské listiny, kterými církev promijela jen církevní tresty, které sama uložila (např. pouť do Říma). Později se však vztahovaly i na tresty a hříchy, které může odpustit jen pán Bůh.*“¹⁵⁴ Často dokonce prodávali až kramářským způsobem a ve věřícím, jenž se provinil proti základním příkázáním, podrývali autoritu Boha, vážnost hříchu i důležitost hříchu.¹⁵⁵

Vlivem neúrody, hladomoru a „černého“ moru postihujícího v té době Evropu ovšem došlo k paradoxní situaci, kdy lidé vyhledávali ochranu ve víře v Boha, ale církev jim odmítala napomoci v jejím zprostředkování – „*víra prostého lidu byla často oprávněnější než u řady kněží.*“¹⁵⁶ Přesvědčení, že pouze církev reprezentuje vůli Boha, se brzy začala zpochybňovat. Není se tedy čemu divit, že, jak zmiňuje Palacký ve svých *Dějínách národa českého*, „*že mužové důmyslní a osvícení, takových na univerzitě pražské zvláště národ český hojně počítal, roztoužili se po jiných pramenech jistoty, po základu pravdy bezpečnějším a stálejším, nežli byla vratká a nálezův a zákonův lidských autorita? Staloť se přirozené, že hledali a nacházeli základ takový v písmě svatém, co slovu božím, a v rozumu svém, co vykladači jeho; vedly je k tomu, jak dávné učení*

¹⁵² SUCHÁNEK, Drahomír a DRŠKA, Václav. *Církevní dějiny. Antika a středověk*. Vydání první. Praha: Grada, 2013. 427 s. ISBN 978-80-247-3719-5.

¹⁵³ In RAMBOUSEK, Antonín. *Čtení o Mistru Janu Husovi*. Vydání první. Praha: Vilímek, 1915. s. 29.

¹⁵⁴ ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Dějiny křesťanské církve*. Vydání čtvrté. Praha: Kalich, 1990. s. 59.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ VONDRUŠKOVÁ, Alena a VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církev: průvodce českou historií*. Vydání první. Praha: Vyšehrad, 2014. s. 14. ISBN 978-80-7429-441-9.

*několikera spisovatelův domácích i zahraničních...*¹⁵⁷ Katastrofa, v důsledku níž poklesla životní úroveň, vyvolávala v lidech pocit, že se jedná o projev božího trestu. Spasení, které představitelé církve za drahé poplatky slibovali, nepřicházelo. Zatímco na jedné straně umírali lidé, vyšší představitelé církve pokračovali ve svém životě v přepychu.

Neznamená to, že se však mezi duchovenstvem nenašli tací, co by nedostáli svému řádnému poslání. Řada farářů, když nebylo dostatek jídla, se dělila o své zásoby, nakazili se a podléhali moru poté, co trávili poslední dny, hodiny i minuty s umírajícími.¹⁵⁸

Spíše šlo o to, jak poukazuje František Drtina ve svém článku *Mravní význam Husův*, že křesťanství, které přináší člověku obrození v duchu a v pravdě, hlásá lásku k bližnímu svému, utiskovaným a těm, co jsou vystaveni utrpení, přináší sílu a naději na spásu, pozbylo této své původní povahy. Namísto toho, aby uskutečňovalo lásku k bližnímu, nabývalo politickou platnost a stalo se prostředkem k získání společenské nadvlády.¹⁵⁹

4.2 Traktát O církvi

V úvodu knihy *O církvi* od Jana Husa, z níž budeme na následujících stránkách vycházet, charakterizuje Josef Hrabák toto dílo jako bojové, a to v kontrastu s *Knížkami o svatokupectví*. Původně latinský titul *De ecclesia* českého kazatele proslavila za hranicemi českých zemí natolik, že se stal reformátorem církve nejen českým, ale i evropským. Obsahem se jedná spíše o teoretické dílo, prostřednictvím kterého se Hus snažil obhájit svou neposlušnost papeži. Nejen tomuto spisu, nýbrž i celému dílu Jana Husa se dostalo pozornosti díky Martinu Lutherovi, který se zasloužil o jejich přeložení a vydání za hranicemi českých zemí, neboť v nich nacházel myšlenky velice podobné svým vlastním. Později na něj navázal Johann Loserth. Ten na základě svého zkoumání metodou mechanického srovnání zjistil velkou podobnost mezi spisy Wycliffovými a Husovými a začal spis *O církvi* vnímat jako pouhý výklad

¹⁵⁷ In RAMBOUSEK, Antonín. *Čtení o Mistru Janu Husovi*. Vydání první. Praha: Vilímek, 1915. s. 27.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ In KLÍMA, Stanislav. *Život a význam Mistra Jana Husa: vydáno všem věrným Čechům na paměť 500 letého jubilea mučednické smrti*. Vydání první. Karlín: Emil Šolc, 1914. 130 s.

Angličanových myšlenek.¹⁶⁰ Shoduje se s ním nejen v chápání církve jako skupiny lidí předurčené ke spasení, v jejímž čele stojí Ježíš Kristus (nikoliv papež), ale i v jeho pojetí církevních a světských předpisů, které, aby byly platné, musí být v souladu s Božími příkázáními a Písmem. Podobně se stavěli i k chápání boží pravdy a majetku duchovenstva.¹⁶¹

V průběhu let se provedla řada zkoumání, jež by tvrzení o pouhém výkladu vyvrátila či potvrdila. Sedlák spolu s Thomsonem usuzovali, že se shoda týká celé osminy textu, nicméně na základě překladu z r. 1965 se tato podobnost zvýšila na 23 %. Ovšem, jak dále vysvětluje Hrabák, „*podstatné není to, kolik Hus z Wycleffa přebral, nýbrž to, co z něho převzal a jak dokázal s převzatými prvky naložit. A tu se ukazuje, že se nejednalo o mechanické přejímání, ale že Hus spojil v poměrně stručném traktátě hlavní myšlenky různých Wycleffových spisů a že z Wycleffova obecně teologického literárního odrazu udělal nástroj konkrétního boje, protože Wycleffovy zásady aplikoval na situaci v soudobých Čechách ve vztahu k celkové situaci evropského křesťanstva.*“¹⁶² Zatímco někde jeho text oslabuje, jinde jej vyostřuje. Někdy přidal pouze pár slov, jindy zase celé věty obohacené o sociální obsah. Fakt, že cituje i díla odlišných autorů jen dokazuje, že jeho myšlenky byly Husovi východiskem spíše pro vlastní představy, nežli samy o sobě cílem.¹⁶³

Hrabák dále dochází k přesvědčení, že tyto pochyby o původnosti měly za úkol přispívat k myšlence, že husitské reformní hnutí nevystalo z českých kořenů, avšak cizích. Zároveň dodává, že dnes vidíme obsah hlavně v odůvodnění odboje vůči duchovenstvu, nicméně v myslitelově učení o církvi nešlo o pouhé nastínění teologického problému, ale i o jeho praktické důsledky pro světský politický systém a uspořádání společnosti. Teologie tehdejší doby v sobě zahrnovala veškeré vědecké poznání, a tudíž „*také sociální a politické otázky musely být řešeny jako otázky náboženské a problémy společenského uspořádání se jevíly jako problémy uspořádání církve. Právě v tom, že Hus zaútočil na instituci, která měla světový význam a o jejíchž právech dosud nebylo dovoleno pochybovat, spočívala hlavní ideová průbojnost jeho spisu. Kritikou církve útočil Hus zároveň nepřímo na samé základy společenského řádu, který se o tuto instituci*

¹⁶⁰ In HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. 311 s.

¹⁶¹ SEDLÁK, Jan Evangelista. *M. Jan Hus*. Vydání první. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1915. 354 s.

¹⁶² In HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 15.

¹⁶³ Tamtéž.

opíral a který jí byl reprezentován.“¹⁶⁴ Hrabák míní, že právě politický obsah, zpochybňování doposud neomylné a neochvějné autority církve, právo na svobodu, pomyslný demokraticismus podmíněný láskou k člověku a kritika majetku církve a její narůstající světské moci vedl k tomu, že se toto dílo stalo pro římskou kurii nebezpečnější než korán.¹⁶⁵

4.2.1 Výklad Husových myšlenek

Traktát *O církvi* se z hlediska jeho kompozice rozděluje na dvě části. Ta první, kam spadá prvních 10 kapitol, se zabývá chápáním církve jako souboru lidí předurčených ke spasení v kontrastu s církví jako společenské instituce v čele s papežem. V druhé části, v kapitolách 11 – 23 se jeho pozornost obrací na profesory teologické fakulty Univerzity Karlovy, zvláště na jejich doktorskou radu a snaží se kriticky zhodnotit bulu papeže Bonifáce VIII. *Unam sanctam*.¹⁶⁶

Svá stanoviska Hus přirozeně opět opírá o Starý a Nový zákon a odvolává se na významné autority. Tu nejvýraznější, kterou cituje i v dalších dílech, pravděpodobně představuje sv. Augustin. Nicméně, jak ve svém díle konstatuje Fudge, mnohé jeho myšlenky připisuje, a to zvláště ve starších kázáních, jiným autorům.¹⁶⁷

V rámci první kapitoly se Hus pokouší vymezit význam pojmu církev. V samotném jejím úvodu rozlišuje církev ovcí (svatých) a kozlů (zavržených). Toto rozdělení následuje ihned vzápětí dalším, kde zmiňuje církev obecnou (katolickou, o níž celý spis pojednává) a dílčí (vztahující se k určitému místu a lidem). Na základě suverenity svobodné Boží vůle ve vztahu k člověku a výkladu sv. Augustina ji charakterizuje takto: „*Církev svatá katolická, to jest obecná, je souhrn všech předurčených, zahrnujíc všechny předurčené přítomné, minulé i budoucí.*“¹⁶⁸ Dále ji charakterizuje jako Boží dům, zřízený proto, aby jej v něm věřící mohli uctívat, nevěstu Kristovu, kterou vykoupil její ženich vlastní krví, aby jej neposkvrněná hříchem po celou věčnost objímala. Přirovnává ji ke Kristovu mytickému tělu či hospodářově vinici, která požívá celý svět.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 11.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ FUDGE, Thomas A. *Jan Hus: Religious Reform and Social Revolution in Bohemia*. New York: I. B. Tauris, 2010. 384 s. ISBN 978-1-84885-142-9.

¹⁶⁸ HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. 311 s.

V druhé kapitole takto popsanou obecnou církev dělí na 3 části, a to církev zvítězilou, bojující a spící. Zatímco do zvítězilé spadají všichni vyvolení v nebeském království, kteří sváděli boj se satanem, do bojující patří všichni vyvolení na zemi, kteří svádí každodenní Kristův boj proti ďáblu, tělu a světu. Církev spící se týká všech vyvolených, kteří se prozatím ocitli v očistci a nepotřebují si již zasluhovat blaženost, jelikož se po době strávené v očistci dočkají nebeské vlasti. V soudný den se ovšem opět promění v jedinou velikou církev, opět choť Kristovu bez všedního a smrtelného hříchu.¹⁶⁹ „Podstatu této církve však nemohou naplňovat partikulární entity, papež a kolegium kardinálů, neboť magisterium nezajišťuje svému nositeli automaticky účast na spáse,“¹⁷⁰ dodává však k tomuto tématu Chadina. Kromě tohoto rozlišení se zde též věnuje viditelným znakům církve, jež vidí v obecnosti, jednotě, svatosti a apoštolech.

Ve třetí kapitole Hus rozvíjí a blíže vysvětluje své alegorické pojetí církve jako mystického těla Ježíše Krista. Podobně jako ve *Výkladu viery* či *Postille* přirovnává Krista a věřící ke svým údům: „Kristus je hlava svaté církve obecné a ona jeho tělem a každý předurčený jeho údem a proto částí té církve, která je mystickým tělem Kristovým, tj. tajným, jež je řízeno vnitřní silou a působením své hlavy Krista a stmeleno a svázáno poutem předurčení.“¹⁷¹ Na základě tohoto přirovnání vysvětluje, proč je křesťan podřízen právě Kristu: „Kristus je nazýván hlavou církve proto, že je nejdůležitější osobou v lidském pokolení, udílející všem jeho údům pohyb a vnímání. Jako je totiž u člověka hlava nejvýznamnější částí těla, rozuměj lidského, která udílí tělu a jeho částem pohyb a vnímání a bez níž nemůže ani tělo ani žádný jiný úd žít vskutku přirozeným životem, tak Kristus, jsa pravý Bůh a pravý člověk, je osoba, která udílí duchovní život a pohyb své církvi a každému jejímu údu a bez jejíhož vlivu nemůžete žít ani vnímat.“¹⁷² Každý člověk plní za svůj život určité poslání, prostřednictvím kterého napomáhá k rozvoji církve a společnosti.

Náznak kritiky vůči církvi zde vnímáme v jeho konstatování, vycházejícím z myšlenky jednoty těla, kvůli níž by se měly jednotlivé údy vyvarovat vzájemných konfliktů a protichůdných postupů, nechlubily se, nepodléhaly pozlátku moci a s nimi spjatými pravomocemi. Takto chovající se církev by totiž mohla vést ke zkáze člověka.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ CHADIMA, Martin. *Mistr Jan Hus: člověk, teolog, mučedník*. Vydání první. Praha: Česká biblická společnost, 2014. s. 58. ISBN 978-80-87287-83-5.

¹⁷¹ HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 32.

¹⁷² Tamtéž.

Podobně je tomu tak i ve chvíli, kdy mluví o věcech, které nejsou součástí těla jako hlen, sliny apod. Na tomto vypoodobnění odlišuje ty, co patří k církvi, a ty, co jsou v církvi. S tímto tvrzením souvisí i jeho rozlišení čtyř poměrů vůči církvi na ty, co:

1. jsou v církvi podle jména i skutečně (předurčení křesťané);
2. nejsou v církvi ani skutečně ani podle jména (předzvědění pohané)
3. jsou v církvi podle jména (předzvědění pokrytci)
4. jsou v církvi skutečné, třebaže podle jména jsou mimo ni (předurčení křesťané, pronásledovaní antikristovými náhončími).

Následně se zabývá vlastním pojetím předurčení, které chápe jako milost Boží, a to dvojího typu:

1. milost předurčení k věčnému životu – sem zařadil Bůh všechny vyvolené ke spáse, kterých se církve nemůže zbavit, neboť následují Ježíše Krista;
2. milost předurčení k přítomné spravedlnosti – sem řadíme věřící přelétavé, kteří sice milost přijmou, ale nikdy nevytrvají a podlehnou opět hříchu. Proto jsou neustále nabádáni ke konání dobrých skutků.¹⁷³

Opakem předurčení je potom předzvědění. Lidé předzvědění jsou ti, o kterých „*Bůh od věčnosti ví, že zahynou, a proto ustanovil stihnouti je tresty věčnými.*“¹⁷⁴

V další kapitole navazuje na úvahy o církvi jako mystickém těle a o Kristovi jako hlavě obecné církve. Na základě své dvojí přirozenosti (božské a lidské) se odvozují dva způsoby, jak může stát v čele církve:

1. jako vnější autorita, která stojí nad podřízenými, na podkladu svého božství,
2. jako vnitřní autorita na podkladu svého lidství.

Oproti tomu dílčí církev má hlavy tři, a to božství, Kristovo lidství a vůdce, kterého si vyvolil Bůh – papeže. „*Ale tyto hlavy jsou ve vzájemné podřízenosti, protože božství je nejvyšší, Kristovo lidství prostřední a hlavní vůdce nejnižší,*“¹⁷⁵ vysvětluje Hus jejich vzájemný vztah. Zároveň konstatuje, že Kristus miluje církev jako sebe samého. V souvislosti s předzvěděním pak dodává, že není součástí Kristova těla, nýbrž pouze úd ďábla, který načas narostl a jako takový nikdy nemůže být propojen s hlavou.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ ŠULC, František. *Učení M. Jana Husa, odsouzené na sněmu Kostnickém*. Vydání první. Praha: Tisková Liga, 1905.

¹⁷⁵ HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 39.

Na toto stanovisko navazuje dále, když poukazuje na skutečnost, že nám není souzeno umět rozpoznat, kdo z nás je určen být předurčený a kdo předzvěděný. Jakákoliv přetvářka ovlivňuje druhé. Stejně tak i vynucovaná povinnost církve věřit duchovenstvu jejich předurčení, namísto pravdy: „*Proto kdyby laik věřil o svém prelátu, že je svatým údem církve, a nebylo by tomu tak, jeho víra nebo jeho věření bylo by falešné. Pastýř je tedy povinen, aby učením ctnostných skutků poddaným připomínal, že je takový.*“¹⁷⁶ Tímto stanoviskem Hus nejenže kritizuje duchovenstvo za to, že se podle něj vydávalo za právoplatný úd a ospravedlňovalo tímto tvrzením své pravomoci, ale vyslovuje zároveň požadavek pro praktikování víry v každodenní praxi prostřednictvím ctnostných skutků.

V šesté části Hus staví ve zkratce proti církvi obecné, o níž doposud psal, církev zlostníků, která je tělem d'ábovým. Stát se údem takovéto církve hodnotí z hlediska hierarchie u lidí za zlé, u světského panstva za horší, u prelátů za nejhorší. Ono tělo sice vychází z přirozeného dobra, vytváří ale mravní zlo. Zároveň zde Hus znovu poukazuje na existenci falešné víry, nevděk a nelásku věřících, Z důvodu této nepříznivé situace se proto obrací k Bohu a žádá jej o pomoc: „*Všemohoucí Pane, jenž jsi cesta, pravda i život, Ty víš, jak málo je těch, kdo v těchto dobách chodí s Tebou. Málo je těch, kdo tebe, svou hlavu, napodobují v pokoře a tichosti, v chudobě a čistotě, v pracovitosti a trpělivosti. Otevřela se cesta satanova a mnozí krácejí po ní. Přispěj maličkému stádcí svému, aby Tě nezrazovalo, ale cestou úzkosti Tě následovalo až do konce.*“¹⁷⁷

Od sedmé kapitoly se Hus začíná věnovat rozdílu mezi svatou církví obecnou a apoštolskou, utvrzenou slovy i skutky, a mezi církví římskou. Římskou církev zde charakterizuje jako:

1. shromáždění Kristových věřících, kteří jsou poslušní biskupovi;
2. kterékoliv papeže s kardinály bez ohledu na způsob jejich života;
3. církev pro papeže.

Římská církev je zde vnímána jako hierarchicky uspořádaná instituce, která se skládá ze sboru kardinálů v čele s papežem. Vytýká jí, že namísto víry staví své hodnoty na starobylosti a místě – Římu. Opět připomíná své stanovisko, že nikoliv papež, ale Ježíš Kristus je hlavou církve.

Osmá kapitola pojednává o víře a Písmu. Z této části jsme vycházeli při psaní předchozí kapitoly o Husově pojetí víry.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 53.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 57.

„Na té skále zbuduji svou církev,“¹⁷⁸ cituje Hus v úvodu deváté kapitoly slova Ježíše Krista, jakožto jeden z nejvíce užívaných a „zneužívaných“ výroků papeži. Ti se na podkladě těchto slov vždy snažili ospravedlnit své postavení v čele církve jako nástupci apoštola Petra, který byl touto skálou ustanoven samotným Kristem. To dokládá i slovy Ambrože: „Skálou totiž je nazýván, protože první položil základy víry mezi národy a jako nehybný balvan drží pohromadě víry mezi národy a jako nehybný balvan drží pohromadě klenbu i stavbu celého Kristova díla.“¹⁷⁹ Hus oproti tomu sv. Petra chápe jako hlavu, pomyslného vůdce, který drží církev, ale samotnou skálou se nikdy nestal. Kristus si jej podle něj vyvolil pro jeho schopnosti ve správě církve a základní ctnosti – víru, pokoru a lásku. Plynule tak přechází v kritiku hlavy církve, o níž sice víme, jak se obléká, ale pranic nevíme o jejích skutcích, na základě kterých ve skutečnosti odvíjí právoplatnost převzetí původního Petrova úřadu: „Nejsou syny svatých, kdo zaujímají místa svatých, ale ti, kdo konají jejich skutky.“¹⁸⁰ Podobně se staví i ke kněžím: „Je mnoho kněží a je málo kněží. Mnoho jich je podle jména a málo podle skutku.“¹⁸¹

S postem papeže se pojí i určitá duchovní moc, již Hus v další pasáži rozlišuje na moc kněžskou, která kněžím byla dána ku prospěchu svému i věřícím, tedy aby mohli sloužit mše a další svátosti, a obecnou. Ta je oproti kněžské vlastní všem křesťanům, a to zvláště ve chvíli, kdy se rozhodne vykonat nějaký milosrdný skutek. Zároveň si ale uvědomuje i moc světskou, která je buďto občanská, která slouží ku prospěchu společnosti, nebo obecná, na základě níž se každý člověk rozhoduje sám o sobě. Přičemž moc duchovní, pokud je v souladu s vůlí Boží, je nadřazena moci světské. Oproti ní se vyznačuje delší tradicí, důstojenstvím a větší prospěšností pro celou společnost. V závislosti s tím se ale i staví proti činnosti církve spočívající v udílení milosti hříšníkům, neboť tato úloha přísluší pouze Bohu: „... služebník církve jako náměstek Kristův, nemůže nikoho rozhřešit nebo svázat, ani mu hříchy odpustit nebo zadržet, neučiní-li tak dříve Bůh.“¹⁸²

V jedenácté kapitole se zaměřuje na kritiku duchovních, kteří zneužívají svého postavení a vychloubají se svou mocí a s odkazem na klíče ke království nebeskému tuto moc zneužívají ke svému prospěchu, namísto toho, aby pečovali o duše věřících.¹⁸³

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 70.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 73.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 80.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 81.

¹⁸² Tamtéž, s. 89.

¹⁸³ Tamtéž.

Dopouštějí se tak svatokupectví, což je podle Husa vedle rouhání a neuposlechnutí Božího zákona jeden ze tří základních skutků, které provádí kacíř. Svatokupectví definuje jako „*zlé přivolení k směnění duchovní věci za neduchovní, /.../, kacieřství, jímž svatokupec chce řád Boží rušiti, /.../, malomocenství duchovní, /.../, svaté věci kupování i prodávání...*“¹⁸⁴ Ve svých *Knížkách o svatokupectví* z tohoto zločinu obviňuje faráře, mnichy, biskupy, dokonce i papeže, ale i světský lid. Řadí sem prodávání a kupování kněžských svěcení, svatokupecky získané či prodávané biskupství, fary a kanovníctví, svatokupčení s odpustky a svátostmi, chválení a podporování církevních řádů, život v bohatství, rozkoši, zhýralosti, lakomství apod.¹⁸⁵ Z hlediska pravomocí světské moci vůči duchovní se jedná právě o takové porušení Boží vůle, jež vyžaduje zásah panovníka, kdy duchovní pravomoci nejsou postaveny nad královské ale naopak. S příslibem dosáhnutí nebeského království proto žádá šlechtu, aby se na svatokupectví nepodílela, ani mu slepě nepřihlížela, avšak odhodlala se bojovat proti němu: „*Ó věrní králové, knížata a páni i rytieři, probud'te se z padúcieho snu, jímž sú vás uspali kněží, a vypud'te z vašich panství kacieřství, kacieřství svatokupecké, neb jinak bez pochybenie bude búře a pokoj pravý nebude, kteráž dán jest v zemi lidem dobré vuole. A promněte, že jest vám poručena správa lidu od Boha vedle jeho zákona; protož braňte jim svatokupčiti i jinak hřešiti; nedajte chytrostí d'ábelskú lida lúpiti, nedajte z svých panství na svú škodu ven z země nositi. Ó, smíte-li se postaviti proti těm, jenž krávy berú, ovšem postavte se proti těm, jenž i skrytě peněženky na chudině vylúdic, své duše i jich derú! Ó poznajte, že žet' viece rozlité v lidu škodí svatokupčenie nežli které jich v lidu lúpenie...*“¹⁸⁶ Z toho vyplývá, že by měl člověk umět rozlišit, kteří kněží jsou opravdoví, tedy ti, co věří v Krista, a ti zhýralí, dopouštějící se zločinu. V jedenácté kapitole se též ještě vyslovuje proti postoji některých doktorů v čele se Štěpánem Palčem, kteří se snažili zabraňovat kazatelům, aby ve svých kázáních poukazovali na nedostatky a prohřešky soudobé církve.

V další části se zabývá postavou římského velekněze, jemuž se pod pohrůzkou ztráty spásy musí podrobit všichni křesťané. Na rozdíl od zmíněných doktorů, kteří si do jeho významu dosazují papeže, on si pod ním představuje Ježíše Krista. Jako příklad toho, že si papež žádá až příliš velkého ocenění a nárokuje si moc, jež mu nepřínáleží,

¹⁸⁴ HUS, Jan. *Knížky o svatokupectví*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1954. s. 25-26.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 98.

zmiňuje bulu sepsanou papežem Klementem. Ten v ní nařizuje andělům, aby z očistce vysvobodili věřícího putujícího pro odpustky a dopřáli mu život na věčnosti. Následně vysvětluje, proč dává přednost raději činům než prázdným slovům, a to prostřednictvím podobenství o Jidášovi, který byl mnohými slovy sice chválen, avšak záhy i přesto zradil. Zatímco římský biskup spíše mluví, svatí mužové, čím více jsou chváleni, „*tím více se pokořují a tím více mají svou mysl strachem sevřenou, aby je chvála nezbavila zásluhy ještě vzácnější.*“¹⁸⁷

Ve třinácté části se na základě tvrzení doktorů o papeži jako hlavě církve a jejím těle tvořeném kardinály s plynule navazující myšlenkou o jejich návaznosti na sv. Petra a další apoštoly Hus opětovně vrací ke svým výše předeslaným názorům a odůvodňuje, proč tomu tak nemůže být. Svá tvrzení o Kristovi jako nejvyšším představiteli církve dokládá výmluvnými příklady z historie, kdy např. Konstantin II. toužící po moci byl vysvěcen na kněze a vzápětí prohlášen za papeže, i v té době aktuálním papežským schizmatem. Hus se zde také věnuje významu slova papež, jehož definice, kterou zmiňovali doktoři, dle jeho argumentace vychází z pozemské moci, již mu v minulosti přisoudil císař Konstantin. Hus definuje papeže jako náměstka Ježíše Krista, jemuž by mělo stačit být „*věrným služebníkem předurčeným k slávě hlavy Ježíše Krista.*“¹⁸⁸

Po tomto vyjádření svého postoje k Hlavě církve plynule přešel na kritiku chápání těla tvořeného ze sboru kardinálů. Nicméně i toto tvrzení Hus vyvrací. Spasení žádného křesťana nespadá do pravomocí biskupů ani dalších představitelů církve. Podřízení jsou pouze Boží vůli. Toto stanovisko Hus dokazuje i příkladem židovského národa, který o sv. Petrovi neměl sebemenší potuchy, ovšem i přesto se mu dostalo spasení. Na základě tohoto důkazu pak Hus kritizuje doktory, kteří své myšlenky neopírají o Svaté Písmo.

Obsah patnácté kapitoly Hus staví na myšlence, že nejvíce církvi škodí ten, „*kdo jednaje zvráceně honosí se jménem nebo stavem svátosti.*“¹⁸⁹ Nebezpečí pro společnost je tím větší, když se takovému viníkovi nikdo neodváží postavit a usvědčit ho, nemluvě už ani o situaci, když se takovéto jednání dává za příklad věřícím a stává se předmětem úcty. Ne nadarmo tu proto Hus svou argumentaci podkládá další citací, v níž říká, že „*dobrota papežova je jakoby spásou všech a jeho zvrácenost vede bezpočet lidí k ztracení.*“¹⁹⁰ Role papeže by proto neměla být mocenská, ale pouze duchovní. S tím souvisí i Husovo

¹⁸⁷ HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 103.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 112.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 120.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 121.

stanovisko, že církev, která má své hlavní sídlo v Římě, by se neměla povyšovat nad všechny církve ostatní. Možnost, jak situaci v církvi napravit, Hus vidí v návratu k apoštolské církvi a ve zbavení se současného papeže: „*Co by bylo divného na tom, kdyby všemohoucí Bůh usmrtil tohohle papeže s těmihle kardinály a třeba jim dal i věčný život, jestliže si ho zasloužili? Kdyby dovolil, aby jeho církev bojovala na celém světě podle téhož řádu jako dříve bez oněch kardinálů? Kdyby podle svého dokonalého zákona zařídil, aby se spravovala, jako se spravovala dříve, a dal jí biskupy a kněze, kteří by kázáním evangelia, modlitbou a příkladností svatého života horlivě pásli ovce Kristovy?*“¹⁹¹

V následující části se Hus obrací proti těm, kteří nedodržují boží zákon, odmítají se řídit Písmem a namísto toho Husa a jeho stoupence osočují z jeho nesprávné interpretace. On nicméně namítá, že nečerpá pouze z Bible nebo vlastního rozumu, ale i z výroků významných autorit. A jediným soudcem, který může právoplatně rozhodnout, zda porušuje jeho zákony, je Bůh. Neboť jako jediný se nedopouští omylu a jako jediný neodmítne žádost o spravedlivý soud. Zároveň tu znovu vyslovuje myšlenku o povinnosti naslouchat a řídit se slovy papeže a kardinálů. Ty je nutno chápat jako mravní autoritu pouze v případě, pokud dodržují Boží zákon. V případě, že věřící zjistí, že tomu tak není, má povinnost neuposlechnout a řídit se pouze Boží pravdou.

V další kapitole naráží Hus na téma mravnost a poslušnost, když se brání dalšímu nařknutí ze strany doktorů, kteří tvrdí, že v křesťanech, kteří naslouchají jeho kázáním, budí neposlušnost: „*Hle, jaká to podlá lež, v níž naznačují, že my jsme svůdci lidu, když přece naše strana nemá v úmyslu svádět lid od pravé poslušnosti, ale aby byl lid jeden, svorně spravovaný zákonem Kristovým. Za druhé je záměrem naší strany, aby antikristovská ustanovení neohlupovala lid nebo jej neoddělovala od Krista, nýbrž aby poctivě vládl zákon Kristův spolu se zvykem lidu, schvalovaným zákonem Páně. Za třetí je záměrem naší strany, aby duchovenstvo žilo poctivě podle evangelia Ježíše Krista a zavrhló okázalou nádheru, lakotu a zhýralost. A za čtvrté žádá a hlásá naše strana, aby církev bojující sestávala poctivě ze složek, které ustanovil Hospodin, to jest z kněží Kristových, kteří zachovávají jeho zákon v čistotě, ze světských pánů, kteří donucují zachovávat nařízení Kristovo, a z obecného lidu, který oběma těmto složkám slouží podle zákona Kristova.*“¹⁹² Hus tu tak v podstatě doktorům předkládá své pojetí ideální

¹⁹¹ Tamtéž, s. 127.

¹⁹² Tamtéž, s. 144.

křesťanské společnosti a její uspořádání. Tím, že ctí toto soudobé uspořádání mezi lidmi se zároveň snaží potvrdit mylnost úsudku svých protivníků, kteří v něm vidí jen toho, kdo nerespektuje všechna stávající pravidla. Na toto téma plynule navazuje otázkou poslušnosti, která podle něj vždy vyjadřuje „vzájemný vztah jednoho k druhému“¹⁹³ a která podle tohoto vymezení v seřazení od největší k nejmenší může být trojího druhu: poslušnost většího k menšímu, rovného k rovnému a menšího k většímu. Jedná se o podřízení vlastní vůle něčemu vyššímu, co však musí splňovat základní pravidla. Dále ji definuje jako čin vůle rozumem obdařeného tvora, jenž se dobrovolně a na základě svého uvážení podřizuje svému představenému, nebo jako základ jednání, mlčení, snášení či něčeho podobného. Také zde tvrdí, že poslušnost „spočívá v rozumu a ve vůli, v rozumu, který rozeznává, v čem je třeba poslouchat, a ve vůli, která souhlasí s tím, kdo přikazuje.“¹⁹⁴ Z tohoto tvrzení vyvozuje, že je rozumný člověk ctnostný a žije ctnostným životem, pokud poslouchá svého Boha.

Takto vymezenou poslušnost pak znovu dává v osmnácté kapitole do kontrastu s poslušností k římské církvi, kterou věřící nemusí uposlechnout, pokud nekážou a nečiní v souladu s pravdou. Papeže, jenž se tak provinil proti svým věřícím a proti odkazu apoštolské církve, zde proto nazývá falešným apoštolem či odpadlíkem. Zároveň jej kritizuje za to, že jako představitel pomyslné apoštolské stolice, co má učit i soudit podle zákona Kristova, podlehl raději chtivosti po moci a zhoubnému učení. To, že papežova víra v Boha je narušena dle Husa pozná věřící na základě čtyř znaků, jak je vymezil Lincolnský:

1. zanedbává Boží zákon, zbožné vyznavače evangelia a upřednostňuje lidské tradice,
2. upřednostňuje světský způsob života před životem na způsob života Kristova,
3. za kněží stanovuje světské kramáře a žije zhýralým životem na úkor chudých kostelů,
4. do pozice kněží stanovuje pastýře neschopné péče o duši věřících.

Zároveň Hus opakuje, že „vzbouřit se proti zcestnému papeži znamená poslouchat Krista Pána.“¹⁹⁵

¹⁹³ Tamtéž, s. 146.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 147.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 162.

Vzhledem k úrovni středověké vzdělanosti Hus nepočítá s tím, že by odklon od pravdy rozpoznala většina křesťanů z nejnižší vrstvy. Nápomocní jim proto v tomto snažení mají být nejen duchovní, ale i světští laikové - panovníci a šlechta. V návaznosti na toto hledisko je proto věřící znovu a znovu vyzývá: „Nuže vy, *srdnatí milovníci zákona Kristova, nejprve prověřujte jejich skutky, zda se kloní k světu; za druhé varujte se jejich nařízení, páchnou-li lakotou nebo světským ziskem; a za třetí zkoumejte ve světle Písma svatého, zda příkazují souhlasně s radou Kristovou, a podle toho jim buďte věřte anebo nevěřte, jsou-li s ním rozporu.*“¹⁹⁶

Náhled na povinnosti věřících vůči církvi se popisuje i vzhledem k oblasti věcí, které nemůžeme označit ani za čisté dobro, ani za čisté zlo. Ve dvacáté části Hus konstatuje, že v takovýchto případech (vlastnění majetku, uzavírání manželství) nemusí věřící křesťan duchovenstvo poslouchat, a to ani pod trestem smrtelného hříchu, neboť římská církev nemá právo po lidech žádat, aby začali vstupovat do manželství nebo aby se zbavili majetku a žádný nevlastnili, a vyvyšovat tak svá nařízení nad nařízení Kristova. Jako jeden z mnoha příkladů zde Hus uvádí situaci ze svého vlastního života, tedy klatbu vydanou na jeho osobu papežem Alexandrem. Ze strany papeže jí odmítá, ze strany Boha ji přijímá s pokorou a doufá, že se jednoho dne dočká Božího požehnání. Chybou soudobých kněží v souvislosti s jejich požadavky je, že věřícím ukládají velké množství povinností, ale sami žádné z nich neplní.

V dvacáté první kapitole zaměřuje v úvodu svoji nespokojenost na lichocením doktorů směrem k prelátům, kterým se toto jejich pochlebování zamlouvá, a tudíž je nenapomínají. Souběžně tu otevírá otázku morálky vztahující se pouze k jedné dané situaci na základě již tolikrát zmíněného vyhodnocení jednotlivce: „*Musí se tu tedy uvážít, kdo je ten, jenž příkazuje, musí se uvážít, co se příkazuje, a musí se uvážít i postavení člověka, který má poslouchat.*“¹⁹⁷ Na základě toho stanovuje osm usměrňujících okolností, které jedinci napomohou v jeho rozhodování. Jsou to odpovědi na otázky: „*Kdo, co, kde, jak mnoho, kolik, proč, jak, kdy.*“¹⁹⁸ Zvláštní důraz přitom klade na lásku, spadající do „jak“, bez níž člověk nemůže vykonat nic správně.

V posledních dvou kapitolách se zaměřuje na opatření (klatbu, sesazení a interdikt), která na něj byla uvalena církví a byla přijata pražským duchovenstvem. Vlastní situaci přirovnává k odsouzení Krista, jež bylo ve své době hodnoceno též jako

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 174.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 186.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 193.

spravedlivé, nicméně křesťanská víra toto rozhodnutí později odsoudila. Jinými slovy to, že na něj byl uvrhnut trest, vnímá jako křivdu a nespravedlnost spáchanou na jeho osobu, kterou dokládá i dalšími výroky z Písma a citováním svých zastánců i autorit. Charakterizuje ji jako „vyobcování, /.../, vyloučení na milosti Boží, činícím člověka milým, /.../, vyloučení z hodné účasti na svátostech, /.../, vyloučení z účasti na přímluvách, které připravují k věčnému životu – a to v rozporu s trojím vyjmenovaným obecnstvím, /.../, veřejné vyloučení ze styku s ostatními křesťany trestním nálezem duchovního nebo světského soudce.¹⁹⁹ Zároveň rozlišuje dvojí typ, a to menší klatbu, která je spjata s odloučením za spáchání smrtelného hříchu v podobě duchovních dobrodiní, aby dosáhl milosti, a větší, klatbu, která je vyhlašována veřejně a člověk se jejím prostřednictvím stává veřejně hříšníkem, jehož separují od jemu naslouchajících křesťanů a odepřou mu možnost účasti na svátostech.

Nato se věnuje sesazení, tedy zákazu vykonávat nějakou službu nebo výsadu, která se v jeho případě rovnala zákazu vykonávat církevní úřad. Husova obhajoba je zde postavená, podobně jako u klatby, na skutečnosti, že jedině Bůh má oprávnění odsoudit člověka. Podle něj „není možné, aby papež nebo biskup někoho spravedlivě sesadil, jestliže ho napřed nebyl sesadil Bůh...“²⁰⁰ Církevní představitelé proto nemají právo někoho sesadit nebo uvrhnout do klatby. Hus zde zastává stanovisko, že v případě, že by se měl hájit před Bohem, obstál by a byl by zproštěn veškerých obvinění. Na druhou stranu se ovšem nebojí varovat před podobným trestem duchovenstvo a světská knížata, ke kterému budou odsouzeni v případě, že povedou dál rozmařilý život, nepůjdou příkladem svým poddaným a nebudou se tyto poddané snažit napravovat bez stop lakomství jako doposud, budou to oni, kdo budou sesazeni ze svého úřadu. Podobně to platí i pro smilníky a svatokupce.

Nakonec se věnuje interdikt, tedy odmítání se svátosti božím lidu. Chápe ho jako jednoduchý způsob využívaný duchovenstvem k sužování lidí za zločin spáchaný třetí osobou či skupinou osob. Chápe ho tedy jako mocenský prostředek: „*neboť těmito třemi tresty: klatbou, sesazením a interdiktem si duchovenstvo podrobuje laický lid, aby povzneslo sebe, rozmnožuje lakotu, bere pod ochranu špatnost a připravuje cestu antikristu. Avšak na neposlušnost hromadí všechny tyto tři tresty a to tak, že každého, kdo je po jejich vůli neposlouchá, dávají do klatby, sesazují z úřadu, a když se vytrvale staví*

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 202.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 207.

jejich vůli na odpor, uvalují na lid interdikt, zakazující komnat bohoslužby, udílet svátosti a pohřbívát, a to i lidem zcela spravedlivým, jen aby tímto svévolným zaostřením prosadili svou vůli. ²⁰¹ Skutečnost, že pomyslnými oběťmi těchto trestů bývají duchovní, kteří ačkoli kážou zákon Boží, jsou obviněni z nepravosti, nasvědčuje dle Husových slov tomu, že tyto tresty pocházejí z rukou antikrista. A souběžně upozorňuje i na fakt, že více těchto trestů dostávají nikoli lidé, u nichž se prokázala neposlušnost vůči Bohu, avšak lidé, kteří se odvážili vystoupit proti samotnému duchovenstvu. Jak se tomu stalo v jeho případě. Podobně to s odstupem času viděl i Drtina, který ve svém článku o Husovi k pětisetletému výročí citoval následující výrok: *„Pokud Jan Hus kázal toliko proti nepravostem lidí světských, říkal každý, že v něm jest duch boží: ale jakmile začal útočiti na nepravosti kněží, způsobil si zášti, neboť tu dotkl se pravého bolavého místa.* ²⁰² Hus se podle všeho provinil tím, že kázal slova Kristova z evangelií, odhalil antikrista a přál si, aby duchovenstvo žilo dle Božího zákona.

K potrestání klatbou, sesazením či interdiktem by tudíž podle Husa mělo dojít pouze ve chvíli, kdy jsme si naprosto jisti, že duchovní zhřešil. V okamžiku, kdyby se tak stalo neprávem, padá odpovědnost za věřící i takto odsouzeného kazatele na hlavu papeže.

²⁰¹ Tamtéž, s. 213.

²⁰² In KLÍMA, Stanislav. *Život a význam Mistra Jana Husa: vydáno všem věrným Čechům na paměť 500 letého jubilea mučednické smrti*. Vydání první. Karlín: Emil Šolc, 1914. s. 96-97.

5 INTERPRETACE HUSOVA DÍLA V ČESKÉM NÁBOŽENSKÉM A FILOSOFICKÉM MYŠLENÍ

V této kapitole se pokusíme ve zkratce vymezit, jakým způsobem bylo interpretováno Husovo dílo v následujících staletích z hlediska filosofického a náboženského. Od jeho smrti uplynulo více než 600 let a za tu dobu Husova postava v českých dějinách rezonovala hned několikrát. A i dnes, jak ve své podstatě dokazuje i tato diplomová práce, je stále živým a aktuálním tématem, kterým se stojí zato zabývat.

5.1 Jan Hus od jeho smrti do konce 19. století

Informace o Husově smrti na Kostnickém koncilu vyvolaly v Čechách vlnu nepokojů, jak na straně chudého lidu, tak šlechty. Nesouhlas projevilo i čtyři sta padesát dva českých pánů a šlechticů, kteří se rozhodli koncilu vypovědět poslušnost, na což jeho členové odpověděli nařízením klatby a zahájením příprav křížácké výpravy s cílem zastavit vlnu dalšího reformního hnutí. Roztržky mezi jeho zastánci a odpůrci vedly k vyhánění představitelů církve z jejich farností, drancování a zapalování kostelů.

Husitské hnutí přineslo do českých kázání změny. Jakoubek ze Stříbra s Husovým vědomím zavedl přijímání pod obojím způsobem, tedy přijímání chleba i vína. Chtěl tak vyjádřit pravdu vyslovenou v evangeliu, že „*že více sluší poslouchat Boha než lidí a že před Bohem není rozdíl mezi knězem a laikem.*“²⁰³ Od tohoto rysu se odvíjel i název pro husity „*podobojí*“ neboli utrakvisté. Další změnu představovalo ustanovení členů univerzity za rozhodčí ve věcech týkajících se víry. Jejich úkolem bylo rozhodovat o sporných otázkách na základě výkladu z Bible. Tyto základní body se staly předlohou pro jeho sepsání čtyř artikul pražských, základního husitského programu, kterými požadoval:

1. svobodné kázání Božího slova,
2. přijímání pod obojím způsobem,
3. odebrání světských pravomocí duchovenstvu,
4. trestání hříchů bez ohledu na společenský stav.²⁰⁴

²⁰³ ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Dějiny křesťanské církve*. Vydání čtvrté. Praha: Kalich, 1990. s. 72.

²⁰⁴ Tamtéž.

Hlavní postavou, stojící v čele pražské chudiny, se v té době stal radikální kazatel Jan Želivský, který stál za organizováním útoku na novoměstskou radnici 30. července 1419, při níž byli její radní vyhozeni z oken. Ve svých kázáních a činech tak krácel velice často až za hranice Husova učení. O něco umírněnějším představitelem byl v Praze Jan z Příbrami, jenž byl zastáncem vzájemné dohody s katolickou církví. Petr Chelčický, vůdčí osobnost táboritů, zase zastával myšlenku života v chudobě dle křesťanského ideálu a v rámci své odnože husitského hnutí odmítal jakékoliv násilí. Naprosto opačného ražení byl Jan Žižka, český zeman a velitel husitských vojsk, v období husitských válek. Toho v podobném duchu po jeho smrti vystřídal Prokop Holý.²⁰⁵

Z původních Husových názorů nezůstalo zachováno skoro nic. Zatímco umírněnější strana trvala pouze na přijímání podobojí a uctívání Jana Husa jako světce a upustila od Husova učení o neplatnosti svátostí, pokud se její udělovatel dopustil těžkého hříchu. Další větve v rozporu s Husem odmítaly i svátosti, úctu k Panně Marii a svatým. Adamité odmítali stud a manželství. Husitská vojska se zase nechvalně proslavila svým fanatismem a netolerancí druhých, jak z řad nepřátel, tak vlastních. Jezuitský historik Ráček o Janu Žižkovi konstatoval, že by „*všechny své dnešní velebitelé dal upálit, protože nevěří tak, jak věřil on.*“²⁰⁶ Husitské války si tak ve svém průběhu vyžádaly až desítky tisíc obětí.²⁰⁷

Utrakvisté si v této době za svého (římskými představiteli nikdy neschváleného) arcibiskupa zvolili kněze Jana Rokycana. Ten podobně jako husitský král Jiří z Poděbrad vnímal Husa především jako kazatele, který se snažil o to, aby se lidé nedopouštěli ve svém životě hříchů. Na Husa navazoval především svým důrazem na praktický život. Jak ovšem vysvětluje Polcl „*jeho kritika tehdejší společnosti byla sice ostrá, ale nikdy nechtěla vést k nějakým radikálním společenským změnám, k revoluční obnově situace předešlých desetiletí. Chtěla jen posílit klidnější stav věcí, který nastal po husitských válkách.*“²⁰⁸ Svými kritiky však byli tito muži oba odsuzováni za to, že pouze hájili vydobyté výsady, a také to, že kalich vnímali jako pouhý symbol.²⁰⁹

²⁰⁵ KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 1.* Praha: Zvon, 1991. 332 s. ISBN 80-7113-004-4.

²⁰⁶ MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny.* Vydání první. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. s. 161. ISBN 80-7266-083-7.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ POLCL, Jaroslav V. *Jan Hus v představách v šesti staletích a ve skutečnosti.* Vydání první. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o. a Vranov nad Dyjí: A.M.I.M.S., 2015. s. 16. ISBN: 978-80-7266-403-0.

²⁰⁹ Tamtéž.

Rokycanovo kázání si ovšem našlo i řadu příznivců. Jedna malá skupina se na jeho základě rozhodla založit Jednotu bratrskou. Za jejího duchovního otce je však považován Petr Chelčický. Na základě studia Bible, Husových a Wycliffových spisů kromě toho, že odmítal násilí, došel k názoru, že Bůh je jediným svrchovaným vladařem a člověk by mu měl bezpodmínečně důvěřovat. Od utrakvistů se tato skupina lišila tím, že se naprosto odtrhla od římské církve a kladla důraz na to, aby její kněží kázali podle božího slova. V každodenním životě jejich členů to znamenalo, že podřizovali svůj život božímu zákonu, základem víry se pro ně stalo Písmo a své zřízení budovali na základech církve apoštolské, jak ve svých spisech požadoval i Hus.²¹⁰ K Husově odkazu a jako k zakladateli Jednoty bratrské se hlásil ve svém díle *Kšaft umírající matky Jednoty bratrské* i její biskup, Jan Amos Komenský, když promlouvá k vlasti: „*Napřed, milost k pravdě boží čisté, kterouž nám před jinými národy prvé službou mistra Husa našeho ukazovati začal Pán a kterouž on s pomocníkem svým i jinými mnohými věrnými Čechy krví svou zpečetil a od níž Antikrist na onen čas chytrostmi svými na sněmu bazilejském, ted' pak mocí válečnou ukrutnou tebe byl odvedl, já pak s syny svými, kteří za světlem jíti chtěli, posavád se přidržeti hleděla.*“²¹¹ Oba muži ctili Boží pravdu a snažili se o to, aby se věřící více přiblížili k Bohu. Nicméně zatímco Hus toho chtěl docílit reformou církve a jejím návratem k církvi apoštolské, Komenský kladl důraz na řádné mravní vzdělání a výchovu.²¹²

V období luteránské a kalvínské reformace, která propagovala to, aby se praktikovaná víra odvíjela od vyznání vládnoucího rodu, se na naše území začaly dostávat písně, rukopisy, či soubory výňatků z Husových spisů. Ve své době se jednalo o zakázaná díla, jež končila v ohni, a byla vyměňována za díla katolická, ve kterých byl český kazatel charakterizován jako „*milovník Boží pravdy, jako nástroj k odhalení antikristovské římské církve a jako nástroj k obnově pravé církve Kristovy a jako předchůdce pozdější a dokonalejší německé reformace, který se mimo jiné také zastával práv českého národa. A nakonec pro statečné hlásání očištěného evangelia a pro kárání kněžských neřestí byl upálen, a proto je mučedník.*“²¹³

²¹⁰ ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Dějiny křesťanské církve*. Vydání čtvrté. Praha: Kalich, 1990. 160 s.

²¹¹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Kšaft umírající matky Jednoty Bratrské*. [online] Brno: Josef Staněk, 1935. [cit. 14. 6. 2018]. Dostupné z: [http://eridanus.cz/Zeme\(2/mapa/Evropa/Vy\(1chodni\(1_Evropa/C\(2eska\(1_republika/Kultura/Literatura/Komensky\(1_Jan_A\(1mos/Ks\(2aft_umi\(1raji\(1ci\(1_matky_Jednoty_Bratske\(1/index.htm](http://eridanus.cz/Zeme(2/mapa/Evropa/Vy(1chodni(1_Evropa/C(2eska(1_republika/Kultura/Literatura/Komensky(1_Jan_A(1mos/Ks(2aft_umi(1raji(1ci(1_matky_Jednoty_Bratske(1/index.htm)

²¹² *Masarykův sborník. [Sv.] 1*. Praha: Ústav T.G. Masaryka, 1993. 224 s. ISBN 80-901478-0-1.

²¹³ POLCL, Jaroslav V. *Jan Hus v představách v šesti staletích a ve skutečnosti*. Vydání první. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o. a Vranov nad Dyjí: A.M.I.M.S., 2015. s. 18. ISBN: 978-80-7266-403-0.

V následujících letech začala vlna zájmu o Husův odkaz pozvolna upadat. Změna přišla až s tolerančním patentem Josefa II., který povoloval svobodu vyznání evangelíkům. Nebyli to však evangelisté, kdo vzkřísili kazatelovy myšlenky, ale katoličtí kněží. Nacházeli v ní totiž podobné názory, jaké ve své době zastávali vůči papeži a jezuitskému řádu.²¹⁴ Pro představu přiblížíme interpretaci Husa z pohledu Mikuláše Adaukt Voigta, Františka Martina Pelcla, Josefa Dobrovského a Jana Jeníka.

Postoj Voigta k Janu Husovi a jeho odkazu procházel v průběhu času řadou změn. Zatímco v začátcích spíše vnímal to, co vyšlo z Betlémské kaple, jako řadu pohrom a jako příčinu těžkostí českého i německého národa a kritizoval hlavně kazatelovu ctižádost, pýchu a zpupnost, za niž si podle něj zasloužil svůj osud, později přidal i do Husovy charakteristiky stránky kladné. Vyzvedl jeho zalíbení k vědám, kazatelskou horlivost i výmluvnost, vzorný život, nezlomného ducha a neohroženost, s níž přijal svou smrt. Tento oboustranný, osvícenský pohled ve Voigtově stanovisku vyzvedává i Krofta, když cituje jeho následující slova: *„Hus jak známo jen v málo člancích odstoupil od katolické církve, skoro v ničem jiném, než že popíral moc duchovní hlavy církve, zřízení řádových klášterů a některé církevní řády; ani přijímání pod obojí způsobou není jeho vynález.“*²¹⁵ Zároveň poznamenává, že tak chtěl nejspíše probudit k Husovi soucit soudobých kněží. Též poukazuje na fakt, že se Voight v jiné části o Husovi vyjadřuje jako o „našem Husovi, kterého protireformní Němci učinili za mučedníka své víry.“²¹⁶

Podobně jako Voigt i František Martin Pelcl zastával ve svých prvotních dílech o Husovi názor, že je hlavním důvodem toho, proč došlo ke zpusťování Čech. Vyjadřuje se o něm a jeho díle chladně a nesympaticky, zvláště pak kritizuje jeho negativní vztah k Němcům. S rostoucí svobodou tisku a s hlubším studiem Husových rukopisů se však stále více přiklání na stranu českého reformátora. Chválí jeho horlivost, výmluvnost, bystrost, učenost, přísnost mravů i nezávazný, asketický život. Dochází k přesvědčení, že teprve až arcibiskupova stížnost papeži na to, že Hus kritizuje kněží, Husa přiměla číst Wycliffovy články a kritizovat i vyšší posty církve. Nejvíce se pak přiklání na Husovu stranu při svém popisu Kostnického procesu.²¹⁷

Jezuitským protipólem jim byl Bohuslav Balbín. Podobně jako jeho současníci, kněží Beckovský, Pohl a Berghauer, kteří zastávali výrazně protireformátorský postoj.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ KROFTA, Kamil a kol. *Mistr Jan Hus v životě a památkách českého lidu*. Vydání první. Praha: Český čtenář, 1915. s. 35.

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ Tamtéž.

Husa vnímal jako kacíře a jeho trest, upálení na hranici, považoval v porovnání s jeho proviněním za adekvátní. Na podkladě četby z jeho spisů byl nakonec i on ochoten uznat myslitelovu mravní bezúhonnost. Skutečnost, že se snažil k Husovu dílu a husitství přistupovat věcně a pravdivě, mu tak nemohou odepřít ani jeho kritici.

Po uvolnění cenzury za Josefa druhého dokonce vyšla řada oslavných spisů o Husovi, jejichž autory byli tři katoličtí kněží – Kašpar Rojka, Johann Heindrich Wolf, oba profesori Karlovy univerzity, a August Zitte, redaktor pražských novin. Satira posledního ze tří jmenovaných měla u studentů dokonce takový úspěch, že po něm chtěli, aby začal kázat v Betlémské kapli. Nicméně ta byla po opětovném zavedení cenzury zbourána. Všichni z těchto katolických kněží vnímali Husa jako osvícenského myslitele, který obětoval svůj život za svobodu svědomí.

Nesmíme ovšem zapomenout ještě zmínit Josefa Dobrovského a Janíka. Dobrovský v Husově díle viděl pomyslný první paprsek, který prorážel temnotu, v níž se ocitla Evropa, a s jehož pomocí se mohlo konečně rozednít. Jako dějepisec studoval rukopisné prameny husitství. Byl prvním, kdo označil husitství za rozhodující období českých dějin. Kritikou mu však bylo vyčítáno, že ve svých studiích oddělil Husa od následujícího válečného období. Jak ale upozorňuje Polcl: „*Na jeho omluvu je však třeba dodat, že byl více přitahován Husovým kulturním přínosem, kterým Hus obohatil český jazyk a kulturu – a násilí Žižkovo nějak nevynášel.*“²¹⁸

Pravděpodobně největším zastáncem Jana Husa a husitství se v této době stal Jan Janík z Bratřic, pro jeho nadšení pro věc se mu dokonce přezdívalo „táborita“. Prostřednictvím společenských styků i psaním, opisováním a dalším šířením spisů o Husovi z Čech i ze zahraničí probouzel mezi lidmi zájem o tuto osobnost. Popisoval jej jako „*Čecha učeného, výmluvného, hluboce smejšlejícího, mravného a pobožného kněze, prvního reformátora církve,*“²¹⁹ kterého hájil jako milovníka vlasti.²²⁰

František Palacký, syn tajného evangelíka, i přes svou odlišnou filosofii a zbožnost, získal kladný vztah k Husově postavě již v dětství. Teprve až se sepsáním *Dějin národa českého v Čechách a v Moravě* však poznal Husa v kontextu doby a svých

²¹⁸ POLCL, Jaroslav V. *Jan Hus v představách v šesti staletích a ve skutečnosti*. Vydání první. Olomouc: Maticе cyrilometodějská s. r. o. a Vranov nad Dyjí: A.M.I.M.S., 2015. s. 23. ISBN: 978-80-7266-403-0.

²¹⁹ In KROFTA, Kamil a kol. *Mistr Jan Hus v životě a památkách českého lidu*. Vydání první. Praha: Český čtenář, 1915. s. 35.

²²⁰ Tamtéž.

předchůdců.²²¹ Husa zde vykreslil jako bojovníka za svobodu svědomí, což dokládá i jeho hodnocení kazatelovy smrti: „*Co zástupce svobody duchovní, co křisitel zásady o právu osobního přesvědčení ve věcech víry, byl by odvoláním zmařil sebe v duchovním ohledu naprosto. Nemaje voliti nežli mezi smrtí tělesnou a duchovní, volil si záhubu těla.*“²²²

Abychom však pochopili Palackého pojetí, musíme si nejdříve říci, že v souvislosti s Husem mluví o „božnosti“. Tu charakterizuje jako základ člověka, ve kterém se probouzí jeho myšlení. To se pak může, a dokonce by se i mělo, proti božnosti obrátit. Člověk se tak jako duchovní bytost neustále ocitá uprostřed konfliktu, spočívajícím v rozhodnutí, zda se spolehnout na druhé (autoritu), anebo uposlechnout vlastní rozum a svědomí a dosáhnout tak svobody. Cílem však není vítězství jedné ze stran, ale nalezení určitého sepětí mezi nimi. Vznikne tak pravdivost, na kterou Hus kladl takový důraz.

Husa Palacký vnímal jako člověka, jenž dal českému národu vůdčí ideu, která byla opětovně vzkříšena národním obrozením. Události, které zemi postihly po jeho smrti, probudily podle Palackého v lidech národní hrdost a hlavně svědomí. Když se svědomí probudí, je úkolem lidí zabránit tomu, aby se vůči němu nezpronevěřili tím, že by ho vyměnili za falešnou karikaturu, za niž by schovávali své sobecké zájmy. Ve chvíli, kdy se mu to podaří, dosáhne pravé humanity.

Husovu potřebu reformovat církev vyzdvihuje z toho důvodu, že vycházela jako od kazatele zevnitř církve a nikoliv zvnějšku. Zároveň proto, že proti sobě postavil na jedné straně vnější autoritu a na druhé straně kritické myšlení se svědomím. Jeho reflexivní myšlenky sice nakonec vedly k rozpolcení křesťanského světa, nicméně, jak je patrné z příčin zmíněných výše, ho Palacký chápal jako zdravé a nezbytné.²²³

Oproti tomu Josef Jungmann o Husovi a husitských válkách, jež následovaly, mluví vyloženě s nechutí a bez jakéhokoliv porozumění. Husitskou revoluci vnímá jako příčinu úpadku českého jazyka i národa: „*Národ český byv za Karla tak znamenitý a slavný, pod Václavem vážnost tratiti počal; po smrti pak jeho v šálenství upadl, jakého*

²²¹ POLCL, Jaroslav V. *Jan Hus v představách v šesti staletích a ve skutečnosti*. Vydání první. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o. a Vranov nad Dyjí: A.M.I.M.S., 2015. 128 s. ISBN: 978-80-7266-403-0.

²²² KLÍMA, Stanislav. *Život a význam Mistra Jana Husa: vydáno všem věrným Čechům na paměť 500 letého jubilea mučednické smrti*. Karlín: Emil Šolc, 1914. s.33-34.

²²³ MATĚJČKOVÁ, Tereza. Odkaz Jana Husa: Palacký, Masaryk a česká náboženská otázka. In: *Česká pozice: Informace pro svobodné lidi* [online]. 6.7.2014 [cit. 15.6.2018]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/odkaz-jana-husa-palacky-masaryk-a-ceska-nabozenska-otazka-pzp-/tema.aspx?c=A140704_112749_pozice-tema_lube

historie málo příkladů udává. / .../ Vůdcové jejich byli navíc bohomluvcí, který celý lid potřeštili.“²²⁴ Teprve až pod vlivem Dobrovského dokázal ocenit Husa za to, že byl „reformátorem v jazyku a literatuře tak dobře jako v náboženství slouti může.“²²⁵

Na místě je třeba zmínit, že řada spisovatelů na něj v této době nahlížela jako na vlastence a miláčka národa. Patřil mezi ně např. František Ladislav Čelakovský nebo Jan Kollár. Pravděpodobně nejvýznamnějším autorem, kterého ovlivnil, byl však Alois Jirásek. Ten Husa ve svých dílech vykresloval jako reformátora, jenž udává směr českému národu, od něhož když se odchýlí, upadá do mravní bídy. Částečně ho ale i popsal jako bojovníka za práva lidu, což vedlo v pozdějších letech k tomu, že se „Husa mohli dovolávat i ti, kteří se později snažili přetvořit Husovu postavu ne na národního bojovníka, ale na apoštola třídního boje a chtěli z Husa vlastně vytvořit revolucionáře mezinárodního proletariátu.“²²⁶

V r. 1869 vyšel v konzervativním časopise *Prorok* nepodepsaný článek Josefa Kalouska „Revize procesu Husova“, který poskytoval právní důkaz neoprávněnosti koncilního rozsudku nad Husem. Článek vyvolal silnou diskuzi, na kterou reagoval i Antonín Lenz svým srovnáním Husových spisů s katolickou věroukou. Po provedeném zkoumání dal zapravdu kostnickému koncilu a začal kritizovat všechny revizní snahy soudobé společnosti.²²⁷

5.2 Jan Hus ve 20. století

Diskuse o revizi Husova případu byla znovu otevřena r. 1904 článkem v *Národních listech* „Revize procesu Jana Husa?“. Autor v něm Husův proces označil za justiční vraždu a žádal přehodnocení rozhodnutí s odkazem na případ revize s Janou Orleánskou.

V r. 1911 byla Českou akademií věd a umění vyhlášena soutěž na téma „Mistr Jan Hus, jeho život, spisy, působení, význam“ k pětistému výročí Husovy smrti. Přihlásili se Jan Sedlák a Václav Novotný ve spolupráci s Václavem Kybalem.²²⁸

²²⁴ In KROFTA, Kamil a kol. *Mistr Jan Hus v životě a památkách českého lidu*. Vydání první. Praha: Český čtenář, 1915. s. 43.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ POLCL, Jaroslav V. *Jan Hus v představách v šesti staletích a ve skutečnosti*. Vydání první. Olomouc: Maticе cyrilometodějská s. r. o. a Vranov nad Dyjí: A.M.I.M.S., 2015. s. 28. ISBN: 978-80-7266-403-0.

²²⁷ MEČKOVSKÝ, Robert. Katolická církev a moderní bádání o Janu Husovi. *Sacra*. [online]. 2005, čís. 1, s. 25-44. [cit. 15. 6. 2018]. Dostupné z:

https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/118381/3_Sacra_3-2005-1_5.pdf?sequence=1

²²⁸ Tamtéž.

Sedlákovovo pojetí výrazně ovlivnilo jeho sejetí s katolickou církví. Nemůžeme mu ovšem upřít, že jako katolický historik se ve svém díle snažil o vytvoření historicko-kritického obrazu založeného na studiu pramenů. Ve svém pojednání se pokusil oddělit víru a přesvědčení katolíka od kritického poznání historické pravdy. Jakožto věřícího člověka však u něj nesmělo chybět mravní hodnocení podmíněné postojem autorit (papeže a koncilů). Sedlákův Hus, jak vysvětluje Nodl, „zůstával pravověrným katolíkem a mravně integrálním křesťanem pouze do chvíle, kdy začal vědomě bojovat proti církevní autoritě. V rámci tohoto boje však překročil přijatelnou mez reformního snažení, jež prý u Husa původně směřovalo k nábožensko-mravní nápravě české pozdně středověké společnosti a k povznesení její víry a mravnosti. Pod přímým vlivem Wycleffa, jenž význam autorit, tedy na učitelskou roli církve, rovněž popíral, Hus sešel z cesty míru a zvolil si boj, jenž jakoukoli mravní velikost v očích katolického historika postrádal.“²²⁹

Václav Novotný se ve svém díle snažil o faktografickou revizi a doplnění Palackého, ale nepodařilo se mu překročit jeho ideologický stín.²³⁰ Na Jana Husa nahlížel jako na náboženského reformátora, který si velice dobře uvědomoval nedostatky mravnosti soudobé církve a snažil se o její nápravu. Zároveň jej vnímá jako zastávce svobodného projevu, který, ačkoli nesouhlasil se všemi Wycliffovými myšlenkami, bránil upálení jeho článků. A podobně jako Palacký vyzdvihuje jeho touhu hájit se před koncilem a jeho žádost, aby mu předsedající jeho soudu vysvětlili, v čem jeho učení odporuje Bibli.²³¹

Kybal oproti němu vyznívá vyváženěji a nelze mu upřít snahu o konfesijní nezátíženost. Jeho kritici z řad katolické církve však velice snadno vyvraceli jeho názor o úplné dobové pravověrnosti Husova učení.²³²

Z Palackého pojetí betlémského kazatele a reformátora vycházel i první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Ten jej mimo to vnímal i jako představitele českého humanismu a buditele národního obrození.

²²⁹ NODL, Martin. Spor o Husa a české katolické dějepisectví přelomu 19. a 20. století. *Dějiny – Teorie - Kritika*. [online]. 2013, čís. 2, s. 219-220. [cit. 15. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.dejinyteoriekritika.cz/DesktopDefault.aspx?TabIndex=1&TabId=2&Jid=16&Aid=214&Mid=12>

²³⁰ MEČKOVSKÝ, Robert. Katolická církev a moderní bádání o Janu Husovi. *Sacra*. [online]. 2005, čís. 1, s. 25-44. [cit. 15. 6. 2018]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/118381/3_Sacra_3-2005-1_5.pdf?sequence=1

²³¹ NOVOTNÝ, Václav: *Husův význam historický*. Praha: Svaz národního osvobození, 1925. 29 s.

²³² MEČKOVSKÝ, Robert. Katolická církev a moderní bádání o Janu Husovi. *Sacra*. [online]. 2005, čís. 1, s. 25-44. [cit. 15. 6. 2018]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/118381/3_Sacra_3-2005-1_5.pdf?sequence=1

Poukazoval na to, že Hus ani čeští reformátoři, a potažmo ani celý český národ, se nestavěli proti církvi jako takové, ale proti jejímu světskému působení: „*Proti této ohromné duchovní a světské moci obracejí se Hus a čeští reformátoři, proti této moci postavil se celý český národ*“²³³. Na základě toho proto požadovali návrat k apoštolské tradici a církevním hodnotám a za hlavu církve považovali Krista, nikoliv papeže. Nicméně toho si podle Masaryka přál dosáhnout cestou bez jakéhokoliv násilí, čehož se však za husitských válek nepodařilo dostat. Podobně jako Palacký si myslí, že Husovým největším přínosem bylo to, že stavěl autoritu proti kritickému myšlení, na základě čeho se měla církev sklonit před morálkou a lidským svědomím.²³⁴

To, co ovšem Palacký ve svém díle označuje jako „božnost“, on nahrazuje pojmem „bažení po nekonečnosti“. Ve svých myšlenkách tak formuje nový druh napětí, a to mezi svědomím a nekonečností. Jedná se o projev pravé humanity, neodlučitelně spjaté s náboženstvím, prostřednictvím které lidé přesahují sebe sama, vlastní zájmy a představy o štěstí a vymaňují se z vlastní omezenosti.²³⁵

Kritikem husitství byl v této době Josef Pekař. Toto období českých dějin nevnímal jako vrchol, ale moment úpadku. Reformaci jako takovou chápal jako důsledek krize církve, která byla vyvolána papežským schizmatem, přesunutí pozornosti duchovenstva na vlastní prospěch a blahobyt a celkový morální úpadek společnosti. I proto Husův pokus o změnu v církvi a v církevní hierarchii v zásadě schvaluje. Podle něj si Hus nepřál církev zničit, ale proměnit. Zároveň u něj jako řada jeho předchůdců hodnotí ochotu zemřít za pravdu.²³⁶ Ve vztahu k Husově práci je však tento autor znám i proto, že usiloval o očištění Husovy tematiky od jednostranných interpretací zcela opomíjející historické souvislosti.²³⁷

Takto to vyznívá, že se v této době nevyskytovali žádní Husovi odpůrci, jež by ho považovali za kacíře. Dovolím si zde proto krátkou zmínku alespoň o dvou z nich. Prvním je pražský arcibiskup, kardinál Karel Kašpar. Ten se v r. 1926 ve své knize *Hus*

²³³ MASARYK, Tomáš Garrigue. *Mistr Jan Hus a česká reformace: Řeč, kterou pronesl 17.7. 1910 na Kozím Hrádku*. Vydání druhé. Tábor: Jiskra, 1919. 29 s.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ MATĚJČKOVÁ, Tereza. Odkaz Jana Husa: Palacký, Masaryk a česká náboženská otázka. In: *Česká pozice: Informace pro svobodné lidi* [online]. 6.7.2014 [cit. 15.6.2018]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/odkaz-jana-husa-palacky-masaryk-a-ceska-nabozenska-otazka-pzp-/tema.aspx?c=A140704_112749_pozice-tema_lube

²³⁶ PEKAŘ, Josef: *Mistr Jan Hus*. Praha: Mladé proudy, 1919. 16 s.

²³⁷ MEČKOVSKÝ, Robert. Katolická církev a moderní bádání o Janu Husovi. *Sacra*. [online]. 2005, čís. 1, s. 25-44. [cit. 15. 6. 2018]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/118381/3_Sacra_3-2005-1_5.pdf?sequence=1

a jeho ovoce vyjádřil takto: „Hus šířil spory i mezi lid a svou smrt si zavinil svojí neústupností. Kostnický sněm pro něj udělal, co mohl. Jeho učení pak vedlo k anarchii v Církvi i ve státě, a proto byl spravedlivě upálen.“²³⁸ Druhým z nich je jezuita Bohumil Spáčil, který se okolo r. 1930 zabýval Husovými rukopisy a jeho učením. Ten se v závěru svých zjištění o Husovi v podstatě vyjádřil jako o osobnosti, kterou budou vždy vychvalovat ti, kteří odmítají autoritu katolické církve.²³⁹

V meziválečném období se k Husovi začaly vyjadřovat snad všechny církve v Československu a každá z nich se ho snažila uzurpovat pro sebe. Českobratrská církev evangelická každoročně pořádala oslavy a jednu dobu dokonce uvažovala o tom, že se přejmenuje na Husovu církev. Z tohoto návrhu sice upustila, ale alespoň po něm pojmenovala svou teologickou fakultu. Církev československá se hlásila jak k Husovi, tak k Cyrilu a Metodějovi, ovšem vzájemnou spojitost nežli ve věrouce hledala spíše v evangeliu. Za svého ho považovali i pravoslavní, neboť byl mimo jiné v kostnickém procesu odsouzen i za úctu k pravoslavným svatým a za účast na eucharistii. Starokatolická církev vztah s Husem viděla v utrakvistické tradici. Metodisté jej zase považovali za svého zakladatele a nechtěli činit nic jiného, než činil Hus. A to z toho důvodu, jak tvrdil J. Zákoutský, že „*duch metodismu je duch Husův, protože je to duch Kristův.*“²⁴⁰

K zajímavému obratu došlo za německé okupace, kdy se projevovaly snahy o udržení národní hrdosti. Katolický časopis *Našinec* r. 1939 otiskl článek, v němž oslavoval Mistra Jana Husa spolu se sv. Cyrilem a Metodějem k příležitosti jejich svátků: „*Všichni tři opírali se především o Písmo svaté, které překládali, nebo jehož překlad revidovali. Je-li svatý Cyril geniálním původcem slovanského písma hlaholského a zakladatelem staroslověnského písemnictví, je Hus důmyslným oprávcem českého pravopisu a úspěšným ustavitelem novější spisovné češtiny.*“²⁴¹

O změnu postoje k Husovi ze strany katolické církve se zasloužil P. Alexander Heidler. Ve svých člancích v časopise *Katolík* o Husovi mluvil jako o muži, který do konce svého života věřil svým vlastním omylům, s nimiž se katolická strana nemohla a nemůže ztotožnit. Zároveň ale dodal, že vzhledem ke zmatkům doby byly tyto chyby

²³⁸ POLCL, Jaroslav V. *Jan Hus v představách v šesti staletích a ve skutečnosti*. Vydání první. Olomouc: Maticе cyrilometodějská s. r. o. a Vranov nad Dyjí: A.M.I.M.S., 2015. s. 31-32. ISBN: 978-80-7266-403-0.

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ MEČKOVSKÝ, Robert. Katolická církev a moderní bádání o Janu Husovi. *Sacra*. [online]. 2005, čís. 1, s. 25-44. [cit. 15. 6. 2018]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/118381/3_Sacra_3-2005-1_5.pdf?sequence=1

²⁴¹ Tamtéž, s.30.

pochopitelné. Stejně jako přesvědčení kostnického koncilu o tom, že je nadřazen papeži.²⁴²

V období první republiky se k Husovu odkazu přihlásila i Komunistická strana Československa, nicméně svou ideovou interpretaci Husa mohla plně rozvinout až po únorovém převratu v r. 1948. Za jejího nejvýznamnějšího představitele je považován Zdeněk Nejedlý a na něj navazující Milan Machovec. Jak jsme naznačili výše u Jiráska, Nejedlý se snažil popsat Husa jako apoštola třídního boje, který se po jeho smrti stal násilným bojem utlačovaných s cílem vydobýt si nové uspořádání společenských poměrů. Samotná postava Husa dle Nejedlého, jak to interpretuje Polcl, „*není ani tak zjev národně zanícený nebo náboženský, sociální či kulturní, ale především iniciátor neobrozující bouře celého národa, totiž všeničící komunistické revoluce.*“²⁴³ Jak však Polcl vzápětí dodává, že ne všichni komunisté, a to i z vyšších postů, s tímto vypořádáním souhlasili. K odkazu Mistra Jana Husa se mohou hlásit pouze nábožensky založení lidé a pravoslavní katolíci.²⁴⁴

Dalším impulsem pro změnu stanoviska katolické církve směrem k Janu Husovi se po Sametové revoluci stal projev Jana Pavla II. při návštěvě Československa v r. 1990, v němž byl tento český kněz zasazen v rámci širokého historického kontextu, který měl odůvodnit důležitost dialogu mezi jednotlivými stranami rozděleného křesťanství. Devadesátá léta se na základě tohoto proslovu nesla v duchu optimistických snah o revizi Husova učení. Děly se nejrůznější výzkumy, konaly se konference. Cílem bylo dosáhnout Husovy rehabilitace. Když jej však papež Jan Pavel II. na symposiu v Praze v r. 1999 pouze popsal jako církevního reformátora s velkou mravní odvahou a vyjádřil lítost nad jeho krutou smrtí, v řadě lidí to vyvolalo pocit zklamání. Zbytek papeže obhajoval s tím, že více si jako hlava římské církve nemohl dovolit. Celou tuto situaci pak zhodnotil v r. 2000 František Holeček pro časopis *Respekt*: „*Vítězstvím je, že se podařilo navázat důvěryhodný dialog a že se hlava římskokatolické církve dokáže s úctou sklonit před mravním postojem a osobní statečností Mistra Jana Husa.*“²⁴⁵

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ POLCL, Jaroslav V. *Jan Hus v představách v šesti staletích a ve skutečnosti*. Vydání první. Olomouc: Maticе cyrilometodějská s. r. o. a Vranov nad Dyjí: A.M.I.M.S., 2015. s. 23. ISBN: 978-80-7266-403-0.

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 42.

6 VYUŽITÍ TÉMATU VE VÝUCE VÝCHOVY K OBČANSTVÍ A OBČANSKÉHO A SPOLEČENSKOVĚDNÍHO ZÁKLADU

V této kapitole se pokusíme, jak už název napovídá, krátce zamyslet nad tím, jak by se dalo využít tématu Jan Hus v hodinách Výchovy k občanství a Základů společenských věd. Je na místě zmínit, že jako inspirační materiál pro jeho zařazení jsem využila řadu učebnic Výchovy k občanství pro 6. – 9. ročníky a víceletá gymnasia, které vydalo nakladatelství Nová škola.

Ještě předtím si však trochu přiblížíme samotný vyučovací předmět, k čemuž pro ilustraci použijeme i Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) a rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G).

6.1 Vymezení předmětu Výchova k občanství v RVP ZV

Vzdělávací obor Výchova k občanství spadá spolu s Dějepisem do vzdělávací oblasti Člověk a společnost, která navazuje na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět. Zaměřuje se na vytváření a rozvoj vlastností souvisejících s orientací žáků ve společenské realitě a s jejich začleňováním do různých sociálních vztahů a vazeb otevírá cestu k realistickému poznání sebe sama a druhých lidí a v kontextu různých životních situací vede k pochopení vlastního jednání a jednání druhých. Dotýká se vztahů v rodině a v širších společenstvích, též hospodářského života a rozvíjí finanční gramotnost. Seznamuje žáky s úkoly důležitých politických institucí a orgánů, včetně armády, a různými způsoby, jak se může člověk zapojit do občanského života. Vede žáky k respektování druhých, k uplatňování mravních principů a pravidel společnosti a také je učí přebírat odpovědnost za své názory, chování a jednání spolu s důsledky. Posiluje jejich občanské a právní vědomí, osobní i občanskou odpovědnost a motivuje k aktivní účasti na životě v demokratické společnosti. Jednotlivé cíle jsou zde poté blíže rozpracovány, ty však zmiňovat nebudeme.

Vzdělávací obsah je zde ukotvován do následujících tematických okruhů:

a) Člověk ve společnosti, kam spadají témata: naše škola, naše obec, region, kraj, naše vlast, kulturní život, lidská setkání, vztahy mezi lidmi, zásady lidského soužití;

b) Člověk jako jedinec, který se týká podobnosti a odlišnosti lidí, vnitřního světa člověka a osobního rozvoje;

c) Člověk, stát a hospodářství, kam se řadí učivo o majetku a vlastnictví, penězích, hospodaření, bankách a jejich službách, o výrobě, obchodu a službách, o principech tržního hospodářství;

d) Člověk, stát a právo, k němuž se vztahuje právní základ státu, státní správa a samospráva, principy demokracie, pracovní řád ČR, protiprávní jednání a právo v každodenním životě;

e) Mezinárodní vztahy a globální vztahy zahrnující evropskou integraci, mezinárodní spolupráci a globalizaci.

Následně jsou zde rozpracovány očekávané výstupy žáků, zohledňující i žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, minimální doporučenou úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření.²⁴⁶

Nemůžeme opomenout zmínit ani průřezová témata, jež jsou povinnou součástí základního vzdělávání, neboť se týkají aktuálních problémů současného světa a jako taková rozvíjí osobnost člověka. Jsou to:

- a) Výchova demokratického občana,
- b) Osobnostní a sociální výchova,
- c) Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- d) Multikulturní výchova
- e) Mediální výchova
- f) Environmentální výchova.²⁴⁷

Cílem a smyslem základního vzdělávání je přitom vybavit žáky tzv. klíčovými kompetencemi, tedy souborem dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj každého člověka a pro jeho uplatnění ve společnosti. Řadíme sem: kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní.²⁴⁸

²⁴⁶Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.[online]. Praha: MŠMT, 2017. 165 s. [cit. 17. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

²⁴⁷Tamtéž.

²⁴⁸Tamtéž.

6.2 Vymezení předmětu Občanský a společenskovědní základ v RVP G

Vzdělávací obor Občanský a společenskovědní základ je spolu s Dějepisem (a formálně Geografií) zařazen do vzdělávací oblasti Člověk a společnost, který plynule navazuje na společenské poznatky získané v rámci základního vzdělání. Tyto poznatky dále plynule rozvíjí a učí s nimi žáky pracovat v širším myšlenkovém systému. Předmět je obohacen i o zcela nové obsahové prvky, jejichž pochopení je podmíněno rozvinutější myšlenkovou činností a praktickou zkušeností žáků gymnázia. Žáci jsou v této vzdělávací oblasti vedeni k tomu, aby kriticky reflektovali společenskou skutečnost, posuzovali různé možnosti řešení problémů a získané poznatky byli schopni aplikovat do společenské praxe. Důraz se v ní klade na rozvíjení důležitých myšlenkových operací, praktických činností a uvědomění si vlastní identity. Dále se zaměřuje na utváření historického vědomí, na uchování kontinuity tradičních hodnot civilizace a na občanské vzdělávání žáků. Snaží se v žácích posilovat respekt k základním principům demokracie a připravit je na odpovědný život coby občana v demokratické společnosti v souladu s principy udržitelného rozvoje. V žácích též podporuje vědomí jedinečnosti a neopakovatelnosti života, významu lidské důstojnosti a úcty k minulým i současným generacím a jejich výtvorům. Dále zpracované cíle opět zmiňovat nebudeme.

Vzdělávací obsah oboru Občanský a společenskovědní základ je zde zakotven v následujících tematických okruzích:

- a) Člověk jako jedinec, kam spadá učivo vztahující se k podstatě lidské psychiky, osobnosti člověka a psychologii v každodenním životě;
- b) Člověk ve společnosti, který se týká společenské podstaty člověka, sociální struktury společnosti, sociálních fenoménů a procesů;
- c) Občan ve státě, který obsahuje učivo vztahující se ke státu, demokracii, lidským právům a ideologiím;
- d) Občan a právo, kde se odlišují tematické oblasti právo a spravedlnost, právo v každodenním životě a orgány právní ochrany;
- e) Mezinárodní vztahy, globální svět, který zahrnuje učivo vztahující se k evropské integraci, mezinárodní spolupráci a procesu globalizace;
- f) Úvod do filozofie a religionistiky, kam spadají témata spjatá s podstatou filozofie, filozofií v rámci dějin a nakonec vírou v lidském životě.

K jednotlivým částem výše vyjmenovaného vzdělávacího obsahu jsou popsány i očekávané výstupy, kterých by měli žáci po jejich probrání dosáhnout.²⁴⁹

Stejně jako v případě RVP ZV se zde vyskytují průřezová témata, která jsou vnímaná společností jako aktuální a jež si za hlavní cíl kladou měnit postoje, hodnotový systém a jednání žáků. Jsou to:

- a) Výchova demokratického občana,
- b) Osobnostní a sociální výchova,
- c) Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- d) Multikulturní výchova
- e) Mediální výchova
- f) Environmentální výchova.²⁵⁰

Podobně jako v RVP ZV je cílem a smyslem gymnázia vybavit žáky tzv. klíčovými kompetencemi. Zde se rozlišují jako: kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a k podnikavosti.²⁵¹

6.3 Specifika vzdělávacího oboru

Pomyslná odlišnost Výchovy k občanství a Občanského a společenskovedního základu od ostatních vyučovacích předmětů vychází z duálního charakteru těchto oborů, tedy charakteru odborného a výchovného. Důraz je kladen nejen na znalosti, ale také na morální a lidské kvality.

Další specifikum spočívá v jeho „multioborovosti“ a v nutnosti zohledňovat v jeho obsahu aktuální potřeby společnosti. Žáci se zde učí hodnotit určitou situaci či určitý problém, a to jak z pohledu vlastivědného, právního, ekonomického, antropologického, tak i ekologického a politického. V případě středních škol se pak tento výčet rozšiřuje ještě o aspekt psychologický a filosofický. A ani ten není pravděpodobně konečný. V současné době se vzhledem ke změnám ve společnosti např. mluví o samostatném celku zabývajícím se multikulturní výchovou.²⁵²

²⁴⁹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. [online]. Praha: MŠMT, 2007. 104 s. [cit. 17. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159>

²⁵⁰ Tamtéž.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² STANĚK, Antonín. *Výchova k občanství v současné škole: profesní identita učitele výchovy k občanství*. Praha: Epocha, 2009. 131 s. ISBN 978-80-7425-082-8.

6.4 Možnosti využití tématu Jan Hus

První myšlenka, která nám vyvstala, když jsme začali uvažovat o obsahu této části kapitoly, vyšla právě z výše zmíněného přesahu Výchovy k občanství do dalších oborů. Mistra Jana Husa můžeme vnímat jako dokonalý příklad tématu, jehož výklad lze opřít o znalosti žáků z jiných předmětů, a tudíž naplnit požadavek vzdělávání spočívající nikoli v izolovaném (jednooborovém), ale komplexním náhledu založeném na mezipředmětových vztazích. Učitel Výchovy k občanství může navázat na žákovy znalosti nejen z Vlastivědy či Dějepisu, k čemuž ho navádí i společné zařazení do vzdělávací oblasti, ale i na informace, které získal v hodinách Českého jazyka a literatury.

Nyní se však již zaměříme na jednotlivé ročníky, v nichž se Výchova k občanství vyučuje. Následně se pokusíme plynule přejít na Občanský a společenskovední základ.

V 6. ročníku základní školy se nám k využití Husova tématu nabízí hned první tematická oblast Život v čase, která zahrnuje i seznámení se svátky v průběhu roku. Vzhledem k tomu, že svátek 6. července je znám jako Den upálení mistra Jana Husa, využili bychom tohoto svátku k tomu, abychom nejdříve zjistili, co si žáci pamatují o této osobnosti z výuky na 1. stupni a následně se zaměřili na proces v Kostnici. Využít bychom mohli nějaké video ukázky, popřípadě odborné články, z nichž by si žáci samostatně nebo v rámci skupin vyhledali potřebné informace. Prostřednictvím rozhovoru by pak došlo k vysvětlení případných nejasností, souvislostí, cizích slov apod. Zároveň se zde učitel nabízí otázka směrem k žákům, zda znají někoho, koho v naší historii potkala podobná smrt.

Dále můžeme na osobnost Mistra Jana Husa navázat v souvislosti s tematickou oblastí s názvem Místo, kde žiji. V případě, že se v blízkosti nachází nějaká památka související s kazatelem, můžeme k ní s žáky podniknout exkurzi a zjistit souvislosti, které pojí Husa s daným místem. Dále bychom na jeho osobu mohli narazit v tématu národnosti a státního občanství, a to zvláště proto, že se jedná o výraznou postavu české historie. Zde se učitel nabízí využití různých aktivizačních her v podobě rozpoznávání osobností – na základě fotky, citátu, data apod. Nejjednodušší formu však pravděpodobně představuje známá hra „Hádej, kdo jsem“. Osobnost Mistra Jana Husa zde můžeme propojit s médii ve spojitosti s již uzavřenou anketou „Největší Čech.“

V 7. ročníku můžeme náboženského myslitele zmínit při učivu vztahujícím se k pravidlům chování a morálce. Např. lze porovnat morálku a morální pravidla, jak je vnímáme dnes, a jak byly vnímány v minulosti. Využít můžeme i Jana Husa a jeho postoje k náboženské morálce. Odkázat se na něj, jeho život a myšlení a dobu po jeho smrti můžeme i v rámci historického kontextu při probírání problematiky náboženské nesnášenlivosti. Zároveň je možno ho, vzhledem k tomu, že je učivo v průběhu let koncipováno spirálovitě, opětovně zmínit i v tématech jako vlastenectví a historická tradice.

V 8. ročníku můžeme Mistra Jana Husa opět zakomponovat do učiva týkajícího se osobností naší země. Kromě kontextu historického a náboženského, je na místě zdůraznit i jeho přínos pro český jazyk a literaturu. Zároveň jej v tomto ročníku lze opětovně vztáhnout k morálce. Jako zajímavá se nám jeví možnost diskuze na téma Husovy morálky v kontrastu se soudobou morálkou církevní.

V 9. ročníku bychom navrhovali Husovo myšlení a postoje logicky zahrnout do tematického okruhu vztahujícím se k náboženství. Jak v souvislosti s křesťanstvím, jeho historickým vývojem, reformními snahami, tak k otázce náboženské tolerance. Blíže by se zde mohl učitel spolu s žáky zamyslet např. nad oprávněností Husových reformních požadavků, náboženským a společenským dopadem husitských válek, poukázat na rozdíly mezi jednotlivými odnožemi křesťanství apod.

Abychom se v rámci středního stupně vzdělávání neopakovali, na základě již zmíněného spirálovitě formovaného vzdělávání, pouze podotknu, že poukázat na Husův odkaz můžeme ve všech výše zmíněných oblastech. Ovšem s podmínkou, že toto téma obohatíme o další důležité informace a zajímavosti a zvolíme vhodnou formu činnosti ve vztahu k mentálnímu věku žáků.

Zůstane nám tak oblast doposud nezmíněná, a to oblast filosofie, s níž jsou žáci seznamováni v průběhu posledního ročníku. Díky tomu, že se jedná o nastínění jejích základů v období lidských dějin, od starověku po současnost, dotýká se Husova filosofického smýšlení nejen v kontextu historickém, ale i v kontextu čistě české filosofie. Při interpretaci jeho myšlenek se pedagog nemusí věnovat pouze výkladu, ale může se spolu s žáky pokusit rozebrat některý z jeho textů a v kontextu českého prostředí zjistit, kdo na něj z dalších filosofů navázal, popřípadě se k jeho postavě nějakým způsobem vyjádřil. Ve spojitosti s religionistikou by bylo jistě pro žáky přínosné, kromě již výše zmíněných a lehce modifikovaných návrhů, zkusit žákům předložit citace

českých a zahraničních autorit a porovnat jejich stanoviska – kladná proti záporným nebo z hlediska historického vývoje. Na základě zjištěných informací by ani nemuselo být od věci zavést diskuzi na téma Husovy rehabilitace katolickou církví.

Uvědomujeme si, že se jedná pouze o velice stručné strhnutí možného využití Husova tématu v námi studovaném oboru, ale námětů na jeho zpracování existuje celá řada. Troufáme si tvrdit, že by obsáhly i diplomovou práci. Zvláště, kdyby byly součástí také různé pracovní listy, ukázky textů, odkazy na filmové ukázky apod. Na něco takového zde však již nemáme prostor. Dovolíme si proto zde tuto kapitolu ukončit s pouhým konstatováním, že Jan Hus představuje velice vděčné téma, které s využitím trochy představivosti prostupuje všemi ročníky.

7 ZÁVĚR

Jak jsme předeslali v úvodu, obsahem této diplomové práce, bylo Jana Husa prostřednictvím jeho děl a postav vykreslit jako reformátora a náboženského myslitele, tak jak byl vnímán v průběhu dějin, ale zároveň tak, aby si o něm čtenáři mohli názor vytvořit zcela samostatně. V průběhu psaní jsme často podléhali skepsi, jak by mohlo toto dílo jednoho dne někoho oslovit, když my sami máme pocit, že se stále ocitáme pouze na povrchu, bez schopnosti proniknout hlouběji do kazatelova myšlení a vnímání světa. A jako v perfekcionista v nás tento pocit přetrvává i nadále.

Proto jsme si sami sobě položili otázku, co víc nám tato práce přinesla, nežli spoustu nových informací. Po krátkém uvážení jsme došli k závěru, že jsme si díky ní připomněli, jak je pro člověka důležité ctít základní hodnoty a kriticky nastavili zrcadlo současné společnosti. V dnešní uspěchané materialisticky zaměřené době se již tolik neohlížíme na to, co je morálně správné, ale na to, co nám v dané chvíli přinese největší užitek. Neustále někam spěcháme. Za něčím lepším, krásnějším, a přitom si ani nevšimneme, jak kouzelný je okamžik, v němž se právě nacházíme. Svá skutečná já schováváme za masku přetvářky, monitory, neboť pravda z očí do očí nás příliš děsí nato, abychom se ji odvážili vyslovit. Vše zvládáme s lehkostí sami, nežádáme pomoc, když se však dostaneme do úzkých, obracíme se k Bohu a doufáme, že nám pomůže.

Kouzlo Husových myšlenek spočívá podle mě v tom, že jsou stále aktuální. Jen si za jejich hlavní aktéry dosadíme někoho jiného. Jeho dílo podle nás nevnucuje člověku nějaký vyhraněný postoj, nenutí ho se vším souhlasit, ani stavět Jana Husa na pomyslný oltář. Nutí ho kriticky přemýšlet a stát si za svým stanoviskem. Vždyť ke šťastnému životu stačí tak málo.

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

Ottův slovník naučný. [online]. Dvacátýšestý díl. Vydání první. Praha: Jan Otto, 1907. 1873 s. [cit. 30. 5. 2018]. Dostupné z: <http://archive.org/stream/ottvslovnknauni41ottogoo#page/n778/mode/2up>

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada archeologicko-klasická (E). Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 1956-1995. ISSN 0231-7915.

Masarykův sborník. [Sv.] I. Praha: Ústav T.G. Masaryka, 1993. 224 s. ISBN 80-901478-0-1.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2017. 165 s. [cit. 17. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. [online]. Praha: MŠMT, 2007. 104 s. [cit. 17. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159>

ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Vydání první. Praha: Zvon, 1994. 292 s. ISBN 80-7113-111-3.

BARTLOVÁ, Milena. *Pravda zvítězila: výtvarné umění a husitství 1380-1490*. Vydání první. Praha: Academia, 2015. 358 s. ISBN 978-80-200-2502-9.

BARTOŠ, František Michálek. *Čechy v době Husově 1378-1415. České dějiny. Díl 2. Část 6*. Vydání první. Praha: Jan Laichter, 1947. 515 s.

BUTTA, Tomáš. Význam bible a svědomí u Jana Husy. *Studia theologica* 17. [online]. 2015, čís. 4, s. 301-309. [cit. 2. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2015/04/20.pdf>

ČORNĚJ, Petr. Husův proces. *Bulletin advokacie*. [online]. 2015, čís. 6, s. 8-9. [cit. 13. 5. 2018]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2015/BA_6_2015_web.pdf

CIGÁNEK, Václav. *S. M. Jan Hus: antiklerikál a katolický mučedník*. Vydání první. Olomouc: Václav S. Cigánek, 2016. 225 s. ISBN 978-80-270-0003-6.

DUROZOI, Gérard, ROUSSEL, André a SOKOL, Jan. *Filozofický slovník*. Vydání první. Praha: EWA, 1994. 352 s. ISBN 80-85764-07-5.

ERBEN, Karel Jaromír. *Mistra Jana Husi sebrané spisy české. Svazek 1*. Vydání první. Praha: Bedřich Tempský, 1865. 478 s.

FERNANDÉZ, Aurelio. *Úvod do teologie: Fundamentální morálka*. Vydání první. Pardubice: Axis, 2013. 165 s. ISBN 978-80-903864-6-4.

HANUŠ, Ignác Jan. *Rozbor filosofie Tomáše ze Štítného dle rukopisu Řečí besedních*. Praha: České museum, 1852. 296 s.

HAŠKOVEC, Vít, MÜLLER, Ondřej a TATÍČKOVÁ, Irena. *Galerie géníů, aneb, Kdo byl kdo: [200 osobností českých dějin: věda; politika; kultura]*. 3., opr. vyd. Praha: Albatros, 2005. 413 s. ISBN 80-00-01600-1.

HAVRÁNEK, Bohuslav, HRABÁK, Josef, HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1957. 851 s.

HARBERKERN, Phillip N. *Patron Saint and Prophet: Jan Hus in Bohemian and German Reformation*. Oxford: University Press, 2016. 384 s. ISBN: 9780190280741.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 3. vydání. Praha: Portál, 2015. 774 s. ISBN: 978-80-262-0873-0.

HUS, Jan. *Dcerka: O poznání cesty pravé k spasení*. 2. vyd. Praha: Kalich, 1995. 68 s. ISBN 80-7017-864-7.

HUS, Jan. *O církvi*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. 311 s.

CHADIMA, Martin. *Mistr Jan Hus: člověk, teolog, mučedník*. Vydání první. Praha: Česká biblická společnost, 2014. 247 s. ISBN 978-80-87287-83-5.

KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 1*. Praha: Zvon, 1991. 332 s. ISBN 80-7113-004-4.

KEJŘ, Jiří. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. 148 s. ISBN 978-80-246-3031-1.

KLÍMA, Stanislav. *Život a význam Mistra Jana Husa: vydáno všem věrným Čechům na paměť 500 letého jubilea mučednické smrti*. Karlín: Emil Šolc, 1914. 130. s.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Kšaft umírající matky Jednoty Bratrské*. [online] Brno: Josef Staněk, 1935. [cit. 14. 6. 2018]. Dostupné z: [http://eridanus.cz/Zeme\(2/mapa/Evropa/Vy\(1chodni\(1_Evropa/C\(2eska\(1_republika/Kultura/Literatura/Komensky\(1_Jan_A\(1mos/Ks\(2aft_umi\(1raji\(1ci\(1_matky_Jednoty_Bratrske\(1/index.htm](http://eridanus.cz/Zeme(2/mapa/Evropa/Vy(1chodni(1_Evropa/C(2eska(1_republika/Kultura/Literatura/Komensky(1_Jan_A(1mos/Ks(2aft_umi(1raji(1ci(1_matky_Jednoty_Bratrske(1/index.htm)

KROFTA, Kamil a kol. *Mistr Jan Hus v životě a památkách českého lidu*. Vydání první. Praha: Český čtenář, 1915. 124 s.

KYBAL, Vlastimil. *M. Jan Hus – Život a učení, díl II, část 1*. Vydání první. Praha: Jan Laichter, 1923. 466 s.

LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*. Vydání první. Praha: Návrat domů, 1996. 286 s. ISBN 80-85495-47-x.

LAICMANOVÁ, Antonie. *Výchova k občanství: [učebnice pro 9. ročník]*. 2., aktualizované vydání. Brno: Nová škola, 2013. 88 s. ISBN 978-80-7289-487-1.

LÁŠEK, Jan Blahoslav, SKALICKÝ, Karel. *Mistr Matěj z Janova ve své a v naší době: sborník z vědeckého sympozia, konaného na Teologické fakultě Jihočeské univerzity 29.-30. listopadu 2000*. Vydání první. Brno: L. Marek, 2002. 140 s. ISBN: 80-86263-36-3.

LOSKOT, František. *Konrád Waldhauser, řeholní kanovník sv. Augustina, předchůdce M. Jana Husa*. Praha: Volné myšlenky, 1909. 129 s.

LOULA, David. Tomáš Štítný ze Štítného – Klasik české literatury. *České studny*. [online]. [cit. 13. 5. 2018]. Dostupné z: <http://www.ceskestudny.cz/tomas-stitny-ze-stitneho/>

LUCEMBURSKÝ, Václav IV. Dekret Kutnohorský. [online]. In: *Česká literatura.cz* [cit. 13. 5. 2018]. Dostupné z: <http://www.ceskaliteratura.cz/dok/dekret.htm>

LUNEROVÁ, Jitka, ŠTĚRBA, Radim a SVOBODOVÁ, Monika. *Výchova k občanství: [učebnice pro 8. ročník]*. 3., aktualizované vydání. Brno: Nová škola, 2014. 95 s. ISBN 978-80-7289-542-7.

LUNEROVÁ, Jitka, ŠTĚRBA, Radim a SVOBODOVÁ, Monika. *Výchova k občanství: [učebnice pro 7. ročník]*. 3., aktualizované vydání. Brno: Nová škola, 2013. 79 s. ISBN 978-80-7289-516-8.

MATĚJ Z JANOVA. *Výbor z Pravidel Starého a Nového Zákona (Regulae Veteris et Novi Testamenti)*. Praha: Blahoslav, 1954. 318 s.

PETR Z MLADOŇOVIC. *Zpráva o soudu a odsouzení M. J. Husi v Kostnici*. Praha: Otto, 1917. 143 s.

MACHOVEC, Milan. *Husovo učení a význam v tradici českého národa*. Vydání první. Praha: Československá akademie věd, 1953. 380 s.

MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny*. Vydání první. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. 283 s. ISBN 80-7266-083-7.

MASARYK, Tomáš Garrigue. *Mistr Jan Hus a česká reformace: Řeč, kterou pronesl 17.7. 1910 na Kozím Hrádku*. Vydání druhé. Tábor: Jiskra, 1919. 29 s.

MATĚJČKOVÁ, Tereza. Odkaz Jana Husa: Palacký, Masaryk a česká náboženská otázka. In: *Česká pozice: Informace pro svobodné lidi* [online]. 6.7.2014 [cit. 15.6.2018]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/odkaz-jana-husa-palacky-masaryk-a-ceska-nabozenska-otazka-pzp-/tema.aspx?c=A140704_112749_pozice-tema_lube

MEČKOVSKÝ, Robert. Katolická církev a moderní bádání o Janu Husovi. *Sacra*. [online]. 2005, čís. 1, s. 25-44. [cit. 15. 6. 2018]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/118381/3_Sacra_3-2005-1_5.pdf?sequence=1

MILFAIT, René. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. Vydání první. Středokluky: Zdeněk Susa, 2012. 539 s. ISBN 978-80-86057-78-1.

MUKAŘOVSKÝ, Jan, HRABÁK a kol. *Dějiny české literatury I – Starší česká literatura*. Vydání první. Praha: ČSAV, 1959. 531 s.

NECHUTOVÁ, Jana. Výklad kratší na desatero přikázanie: Místr Jan Hus. *Křesťanská revue*. [online]. 2015, čís. 2. [cit. 6. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.krestanskarevue.cz/Vyklad-kratsi-na-desatero-prikazanie-Mistr-Jan-Hus.html>

NODL, Martin. Spor o Husa a české katolické dějepisectví přelomu 19. a 20. století. *Dějiny – Teorie - Kritika*. [online]. 2013, čís. 2, s. 209-220. [cit. 15. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.dejinyteoriekritika.cz/DesktopDefault.aspx?TabIndex=1&TabId=2&Jid=16&Aid=214&Mid=12>

NOVOTNÝ, Václav: *Husův význam historický*. Praha: Svaz národního osvobození, 1925. 29 s.

OPATRNÝ, Dominik. Ctnost naděje v Husově Komentáři Sentencí Petra Lombardského. *Studia theologica 17*. [online]. 2015, čís. 4, s. 195-205. [cit. 1. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2015/04/13.pdf>.

PEKAŘ, Josef: *Místr Jan Hus*. Praha: Mladé proudy, 1919. 16 s.

POLCL, Jaroslav V. *Jan Hus v představách v šesti staletích a ve skutečnosti*. Vydání první. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o. a Vranov nad Dyjí: A.M.I.M.S., 2015. 127 s. ISBN 978-80-7266-403-0.

PUTNOVÁ, Anna a SEKNIČKA, Pavel. *Etické řízení ve firmě: nástroje a metody: etický a sociální audit*. Vydání první. Praha: Grada, 2007. 166 s. ISBN: 978-80-247-1621-3.

RAHNER, Karl a VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. 2. vydání. Praha: Vyšehrad, 2009. 491 s. ISBN 978-80-7021-934-8.

SCHAFF, David S. *His Life Teachings and Death After 500 Years*. Vydání první. Eugene: Wipf and Stock Publishers, 2001. 366 s. ISBN 1-57910-534-3.

SKÁCELOVÁ, Jana a MRÁZOVÁ, Lenka. *Výchova k občanství*. 4., aktualizované vydání. Brno: Nová škola, 2014. 76 s. ISBN 978-80-7289-568-7.

SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Vydání první. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. 227 s. ISBN 978-80-7422-374-7.

STANĚK, Antonín. *Výchova k občanství v současné škole: profesní identita učitele výchovy k občanství*. Praha: EPOCH, 2009. 131 s. ISBN 978-80-7425-082-8.

SUCHÁNEK, Drahomír a DRŠKA, Václav. *Církevní dějiny. Antika a středověk*. Vydání první. Praha: Grada, 2013. 427 s. ISBN 978-80-247-3719-5.

ŠMAHEL, František, PAVLÍČEK, Oto. *A Companion to Jan Hus*. Vydání první. Boston: Brill, 2014. 458 s. ISBN 978-90-04-28272-8.

ŠMAHEL, František. *Hranice pravdy*. Vydání první. Praha: Argo, 2015. 269 s. ISBN 978-80-257-1403-4.

ŠOBR, Daniel. Jan Milíč z Kroměříže. *Milost – Církev víry*. [online]. [cit. 15. 5. 2018]. Dostupné z: <https://milost.cz/jan-milic-kromerize/>

ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Dějiny křesťanské církve*. Vydání čtvrté. Praha: Kalich, 1990. 160 s.

TICHÁ, Zdeňka. *Cesta starší české literatury*. Vydání první. Praha: Panorama, 1984. 295 s.

VONDRUŠKOVÁ, Alena a VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církev: průvodce českou historií*. Vydání první. Praha: Vyšehrad, 2014. 199 s. ISBN 978-80-7429-441-9.

WHITE, Ellen Gould Harmon. *Velký spor věků*. Vydání druhé. Frýdlant n.O.: Juřicová Marcela - Ráj, 2017. 367 s. ISBN 978-80-903576-5-5.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Karolína Vacková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Zima, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Jan Hus jako náboženský myslitel a reformátor
Název v angličtině:	John Hus as a religious thinker and reformer
Anotace práce:	<p>Tato diplomová práce se zabývá osobností Jana Husa, jak už její název napovídá, jako reformátora a náboženského myslitele. Ve své úvodní části shrnuje Husův život a seznamuje s jeho nejvýznamnějšími předchůdci. Její jádro ovšem spočívá v rozboru Husova pojetí víry, morálky a církve na základě jeho vybraných děl a v interpretaci Husova díla v českém zvláště náboženském a filosofickém myšlení a jeho změnách v průběhu dějin. Závěrečná část je v krátkosti věnována možnému využití toho tématu ve Výchově k občanství a v Občanském a společenskovědním základu.</p>
Klíčová slova:	Jan Hus, Husovi předchůdci, víra, náboženská morálka, církev, interpretace, české dějiny, Výchova k občanství
Anotace v angličtině:	This diploma thesis is focused on John Hus, as apparent from the title, as a reformer and

	<p>religious thinker. The exordium summarizes the life of John Hus and introduces his biggest predecessors. The main part aims at an analysis of John Hus' conception of a religion, morality and Church based on his selected works and at an interpretation of his work in Czech mainly religious and philosophical thinking and its changes through the history. The epilogue of this thesis is briefly dedicated to the possible usage of this topic in the civics.</p>
Klíčová slova v angličtině:	John Hus, predecessors of John Hus, religion, religious morality, Church, interpretation, Czech history, civics
Přílohy vázané v práci:	-
Rozsah práce:	84 stran
Jazyk práce:	český

SEZNAM PŘÍLOH

Volné přílohy:

Příloha 1 CD